

ผลการศึกษาและการอภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกรณีเด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำผิด” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยแบ่งวิธีการศึกษาออกเป็น 2 วิธี คือ การศึกษาจากเอกสารและการศึกษาจากภาคสนามโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึกจากหน่วยงานกระบวนการยุติธรรม คือ พนักงานสอบสวนอัยการ ศาล สถานพินิจ และพนักงานคุมประพฤติ เพื่อให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคของกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนมาตรการการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดที่ใช้อยู่ในปัจจุบันและโอกาสในการนำความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในแต่ละหน่วยงาน ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาข้อ 2-4 คือ ศึกษาการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในหน่วยงานกระบวนการยุติธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน และแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ หน่วยงานของกระบวนการยุติธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนมานำเสนอในลักษณะพรรณนาเป็นผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษาได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 สรุปผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์

ส่วนที่ 3 อภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์หน่วยงานราชการในกระบวนการยุติธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนที่ผู้ถูกกล่าวหาและผู้กระทำผิด ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่สถานพินิจอัยการ ผู้พิพากษาศาลเยาวชน และครอบครัวกลาง และพนักงานคุมประพฤติ โดยมีประเด็นการสัมภาษณ์ คือ

1. รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก และเยาวชนในหน่วยงานของ (ตำรวจ สถานีพินิจ อัยการ ศาล และกรมคุมประพฤติ) รวมถึงมาตรการการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน
2. ปัญหาอุปสรรคของกระบวนการยุติธรรมที่ข้ออยู่ในปัจจุบันในหน่วยงาน กรณีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด
3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์และปรับใช้สำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงาน
4. ปัญหาอุปสรรคของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สำหรับเด็กและเยาวชน
5. ข้อเสนอแนะและวิธีการแก้ไขปัญหาอุปสรรค
ซึ่งผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์สามารถแสดงผลได้ ดังนี้

กรณีสัมภาษณ์ที่ 1 สารวัตรงานสงเคราะห์และคุ้มครองเด็กและเยาวชน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

1. รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงาน รวมถึงมาตรการการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

เนื่องจากหน่วยงานตำรวจไม่มีอำนาจสอบสวนเป็นหน่วยงานที่ดูแลงานด้านป้องกันเชิงรุกและงานปราบปราม แต่ตามกฎหมายหน้าที่ของหน่วยงานนี้ไม่มีอำนาจสอบสวนจริง ๆ แล้วเป็นจุดเริ่มต้นในการค้นหาหรือพบตัวเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดหรือประพฤติดนไม่สมควร แต่จุดที่เริ่มเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริงคือ ขั้นตอนการสอบสวน เพื่อไปส่งอัยการกับศาล หน่วยงานองค์กร (ตำรวจ) จริง ๆ แล้วไม่มีหน้าที่เรื่องนี้ แต่ในด้านการจับกุมแบ่งเป็น 3 ด้าน 3 ลักษณะ คือ ด้านแรกเป็นงานปกติของตำรวจทั่วไป คืองานตรวจตรา เมื่อตรวจตราพบการกระทำละเมิดต่อเด็กเยาวชนและสตรี เช่น อาจจะถูกทารุณกรรม ใช้แรงงานเด็ก ทบตี ซึ่งจะเข้าประมวลกฎหมายอาญา เพราะฉะนั้น เมื่อพบการกระทำผิดอย่างนี้ก็จะดำเนินคดีกับผู้ที่ทำกรละเมิดต่อเด็ก ตามกฎหมายเฉพาะบทเฉพาะกาล

งานอีกด้านหนึ่งเป็นงานเชิงป้องกัน คือ การจัดทำโครงการเพื่อ 1. เผยแพร่ประชาสัมพันธ์การทำหน้าที่ขององค์กร 2. การนำความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเด็กหรือสิ่งที่เด็กเยาวชนพึงรู้ หรือบุคคลรอบข้างพึงรู้ เช่น พ่อแม่ ครู อาจารย์ ชุมชนต่าง ๆ เราจัดทำโครงการและรุกเข้าไปในพื้นที่เพื่อให้ความรู้ เพื่อให้เขามีความรู้มากพอที่จะกล้าคิด กล้าตัดสินใจ กระตุ้น

จิตสำนึกเพื่อแก้ปัญหาของตนเองคือดึงจิตวิญญาณที่อยู่ในจิตใจสร้างกระแส เพื่อให้ลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อสังคมด้วยอีกส่วนหนึ่ง นี่คือการป้องกันเชิงรุก งานอีกด้านหนึ่งคล้าย ๆ งานลักษณะตรวจตรา คือ การสืบสวน เมื่อค้นพบว่าสถานที่ใดชักจูง ยุยงส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนประพฤติตนไม่สมควร อย่างกรณีการจัดระเบียบสังคมแบบนี้ต้องมีการสืบสวนก่อนว่าสถานบริการนั้น ๆ มีการปล่อยปละให้เด็กเข้าสถานที่ยังนั้นหรือไม่ เพราะเป็นเรื่องขัดต่อกฎหมาย ฉะนั้นเมื่อเจอสถานบริการให้เด็กต่ำกว่าอายุ 20 ปี เข้าไปเที่ยวก็จะดำเนินการจับกุม หากมีเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี จะดำเนินการจับกุมสถานประกอบการ เข้าความผิด พรบ. คุ้มครองเด็ก 2546 ซึ่งมาตรา 26 ระบุว่าห้ามผู้ใดชักจูงยุยงส่งเสริมให้เด็กประพฤติตนไม่สมควร ซึ่งตรงนี้ จะประกอบกับบทกฎหมายซึ่งออกโดยกระทรวงศึกษาธิการกับ กรม. ว่าความประพฤติไม่สมควรของเด็กหรือลักษณะไหนที่เรียกว่าเป็นการยุยงส่งเสริมให้เด็กประพฤติตนไม่สมควร

หน่วยงานนี้ทำงาน 3 ลักษณะ แต่ไม่ใช่จุดเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรม ถ้าตอนนี้มีอยู่ 4 ส่วน คือ ตำรวจ ซึ่งจะมุ่งในด้านการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานมากกว่า อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ หน่วยงานเราเป็นจุดแค่นำมาสู่กระบวนการแต่ยังไม่ใช้ตัวกระบวนการ เพราะเป็นการจับกุมปราบปรามแล้วส่งหน่วยที่มีอำนาจสอบสวนดำเนินการ ขึ้นสู่การพิจารณาชั้นศาลต่อไป

ส่วนมาตรการการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน จริง ๆ แล้วไม่ใช่หน้าที่ของหน่วยงานนี้โดยตรง แต่เนื่องจากผู้บังคับบัญชาหลาย ๆ คน รวมถึงผู้บังคับการ ซึ่งเป็นหัวหน้าองค์กรสูงสุดมุ่งเน้นที่จะทำตรงนี้ เป็นงานปิดทองหลังพระ ไม่ได้ระบุว่าจะต้องทำ แต่โดยสามัญสำนึกมีความรู้สึกว่าเด็กซึ่งประพฤติตนไม่สมควรหนีเรียน หนีเที่ยวในเวลาเรียน หรือเล่นเกมส์ อินเทอร์เน็ต 24 ชั่วโมงไม่กลับบ้าน เมื่อเราพบเจอหน้าที่ตำรวจจริง ๆ คือการตักเตือน และดำเนินคดีกับผู้ประกอบการ แล้วติดต่อพ่อแม่ผู้ปกครองครูอาจารย์มารับตัวเท่านั้นเอง แต่หากปล่อยออกไปโดยไม่ได้สร้างจิตสำนึกให้กับเด็กเลย เด็กก็จะเข้าสู่วังวนกระทำผิดหรือมีพฤติกรรมซ้ำซากไม่สมควรแบบนี้เรื่อย ๆ ไม่ยุติ จึงเขียนโครงการหลาย ๆ โครงการขึ้นมา เพื่อนำเด็กมาให้การสงเคราะห์ ใช้น้ำที่โดยตรงที่ตำรวจทำได้หรือไม่ จริง ๆ แล้วทำไม่ได้ กฎหมายไม่มีอะไรรองรับ การทำตรงนี้ทำโดยจิตวิญญาณและสามัญสำนึก เช่น ปัจจุบันสร้างห้องโรงพักวิถีพุทธ เพื่อนำเอาเด็กที่ประพฤติตนไม่สมควรต่าง ๆ แทนที่จะเรียกพ่อแม่ ผู้ปกครอง มารับตัวไปก็นำมาเข้าห้อง ๆ หนึ่งที่เราร่วมกับกรมการศาสนา ใช้ศาสนาบำบัดทางจิตใจ ดึงเด็กเข้ามาให้รู้ผิดคิดถึงบุญการให้มากกว่าก่อนที่จะปล่อยออกไปสู่สังคม ถ้าหากเจ้าหน้าที่ที่ทำตรงนี้มีมากพอ เราจะติดตามประเมินผล คอยให้คำแนะนำเด็กต่อไปเรื่อย ๆ แต่ปัจจุบันประเมินผลก็ไม่ได้เนื่องจากมีกรณีหรือ

casc ใหม่ ๆ เข้ามาตลอดเวลา ปริมาณงานเข้ามาตลอดเวลา ทุกวัน ทุกชั่วโมง เพราะฉะนั้นเมื่อเด็กออกจากห้องนี้ผ่านการบำบัดทางจิตใจแล้วที่เรียกว่า ศาสนาบำบัด คล้าย ๆ กับชุมชนบำบัด เราไม่สามารถไปติดตามดูแลต่อไปได้ ถ้าเด็กพ่อแม่ครูอาจารย์รับไปเฝ้าดูแลชีวิตอย่างใกล้ชิด เด็กก็จะอยู่วิถีชีวิตที่ดีต่อไปเรื่อย ๆ แต่ถ้าไม่มีใครใส่ใจอีกเมื่อกลับออกไปออกจากพื้นที่วิถีพุทธของตำรวจ ตามโครงการนี้แล้ว ก็เชื่อว่าไม่นานเด็กจะถูกสังคมโน้มน้าอีกครั้งหนึ่ง ก็ไม่สิ้นสุด เพราะฉะนั้นจึงคิดโครงการขึ้นมาอย่างน้อยก็ช่วยได้ ณ ขณะหนึ่ง ไม่คิดว่าเด็กร้อยละคนจะดีหมด ร้อยคน คิดว่าดีประมาณสิบคนก็พอแล้ว ขอให้สิบคนกลับตัวกลับใจได้อย่างยั่งยืนตลอดไป ไม่หลงไปกับทุนนิยมกับสังคมภายนอก

2. ปัญหาอุปสรรคของกระบวนการยุติธรรมที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน กรณีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด

ประการ แรกคือกำลังพลไม่เพียงพอ หน่วยงานนี้คือสวัสดิภาพเด็กเยาวชนและสตรีเป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้กองบัญชาการตำรวจนครบาล มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลปัญหาดูแลเด็กทั่วกรุงเทพมหานคร ซึ่งกว้างใหญ่มาก แต่มีกำลังพลทั้งศูนย์สวัสดิภาพเด็กเยาวชนและสตรี 140 คน กับยานพาหนะ มีอยู่เต็มที่ 18 คัน ณ ขณะนี้ไม่เพียงพอ และปัญหาของเด็กและเยาวชนแตกตัวหลากหลายมากขึ้นกว่าในอดีต เนื่องจากเรื่องทุนนิยมแล้วยังมี คอมพิวเตอร์ สารสนเทศ อินเทอร์เน็ตแคมฟรอก อะไรต่าง ๆ พัฒนาจนเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งมีหน้าที่ต้องทำในปัจจุบันทำให้เวลาว่างที่จะไปเฝ้ารู้ หรือไปเรียนเรื่องพวกนี้ไม่มี จึงทำให้ตำรวจที่รู้อินเทอร์เน็ต แคมฟรอก ที่จะไปค้นหาผู้กระทำความผิดที่ไปล่อลวงเด็กเยาวชน มีเพียงหน่วยงานเฉพาะกิจ ซึ่งอยู่ในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งกำลังคนก็ไม่เพียงพอเหมือนกัน ปัญหาเรื่องกำลังพลจึงเป็นปัญหาหลัก

ปัญหาที่สองคือ เรื่องงบประมาณขององค์กรตำรวจ ไม่เฉพาะศูนย์สวัสดิภาพเด็กเยาวชนและสตรีเท่านั้น หมายถึงองค์กรทั้งหมด มักจะเป็นเรื่องงบประมาณที่ถูกจำกัดตั้งขึ้นมาทั้งปี เช่นงบประมาณที่ใช้ขณะนี้ พ.ศ. 2550 เป็นงบประมาณที่ถูกกำหนดมาตั้งแต่ วันที่ 1 ต.ค. 2549 จนถึง 30 ก.ย. 2550 ซึ่งถ้าคิดโครงการเพิ่มเติมมาพิเศษ จะไม่มีงบประมาณสนับสนุนทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นถ้าปัญหาเด็กมีการพลิกแพลง เกิดปัญหาใหม่ ๆ มีรูปแบบใหม่ ๆ หากจะเขียนโครงการเพื่อแก้ไขปัญหา จะไม่มีงบประมาณสนับสนุนแน่นอนเพราะงบถูกตั้งไว้ล่วงหน้าแล้ว

ปัญหาที่สาม คือ องค์กรตำรวจเปลี่ยนแปลงหัวหน้าองค์กรบ่อย หัวหน้าองค์กรระดับใหญ่สุดจนถึงระดับล่างลงมา ทำให้นโยบายที่ตั้งมาไม่สานต่อ คนมาใหม่มักจะมีความคิดเป็นของตนเองและไม่สานต่อโครงการเก่า ทำให้หลาย ๆ ครั้งจุดยืนของโครงการเก่าที่ดีอยู่แล้วถูก

ยกเลิก แล้วคิดโครงการใหม่ ๆ ขึ้นมา ซึ่งบางทีก็วนไปวนมากลับไปสู่ระบบเดิม ๆ คือทำงานเพื่อให้ผ่าน ๆ ไป ไม่หวังถึงผลสัมฤทธิ์หรือพัฒนาให้สังคมไทยดีขึ้นอย่างแท้จริง

ปัญหาอุปสรรคอย่างที่ดี คือ ตำรวจหลาย ๆ คนขาดจิตวิญญาณในการปฏิบัติหน้าที่ แต่เรื่องนี้ไม่ใช่ความผิดของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เนื่องจากปริมาณงานตำรวจไม่ใช่ว่าจะจับกุมปราบปรามอย่างเดียว เพราะมีงานที่คล้าย ๆ ลักษณะงานบริการสังคมด้วย เช่น กรณีไฟไหม้ ซึ่งปัจจุบันมีเจ้าหน้าที่ดับเพลิงของ กทม. โดยตรง แต่ตำรวจต้องเป็นด่านแรกเข้าไปดูที่เกิดเหตุไปช่วยดูคน เมื่อเกิดเหตุส่วนมากคนจะไม่คิดถึงหน่วยงานโดยตรงมักจะคิดถึงตำรวจก่อน ดังนั้นความคาดหวังของสังคมจึงสูง ฉะนั้นตำรวจถ้าไม่ไปหรือไม่ปรากฏตัวหรือทำอะไรได้ไม่ตั้งใจ มักจะถูกโจมตี ขวัญกำลังใจเจ้าหน้าที่ขาด พอขาดแล้วงานก็มามาก เช่น งานจราจรที่ต้องยืนทั้งวัน ตั้งแต่ตีสี่จนถึงสามทุ่ม เป็นการทำงานที่นานเกินไปทำให้ตำรวจเหนื่อยล้า ทำให้ไม่พร้อมรับหรือสร้างสรรค์หรือพัฒนางานใหม่ ๆ และเงินเดือนที่น้อยกับอัตราค่าครองชีพที่สูงขึ้นไม่สอดคล้องกัน เพราะฉะนั้นตำรวจจึงไม่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานเท่าที่ควร อีกอย่างมีปัญหาย่อยลงมาคือขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่

3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์และปรับใช้สำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงาน

จริง ๆ แล้วตำรวจเอา RJ มาใช้โดยตลอดเวลา แต่ตำรวจไม่รู้นานมาใช้เป็นงานในหน้าที่อยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นงานบริการสังคม การสร้างความสมานฉันท์ในสังคม เพราะตำรวจเรียนมาเพื่อเป็นตำรวจ เพราะฉะนั้นอยู่ ๆ มีคนมาถามว่า RJ คืออะไร ถามโดยไม่ได้อธิบายส่วนใหญ่ตำรวจอธิบายไม่ได้ ตำรวจไม่มีเวลาในการไปศึกษาเพิ่มเติม หรือจะมีหน่วยงานไหนองค์กรไหนมาให้ความรู้เพิ่มเติม ดังนั้นศัพท์วิชาการใหม่ ๆ ตำรวจจะไม่รู้ แต่ตำรวจทำมาโดยตลอดแบบไม่รู้ตัว คือตัวผู้ปฏิบัติไม่สามารถเทียบเคียงได้ว่านี่คือศาสตร์สาขาไหน แต่ใช้ตลอดเวลา การบริการสังคมโดย RJ การสร้างความสมานฉันท์ เช่น พนักงานสอบสวนซึ่งไม่ใช่หน้าที่ของหน่วยงานนี้ไม่มีอำนาจตามกฎหมาย หน้าที่ในการสอบสวนไม่มี แต่เทียบเคียงว่าเจ้าหน้าที่ที่ทำการสอบสวนใครมีปัญหาอะไรสามารถมาพบร้อยเวรบนโรงพักตลอด หลาย ๆ เรื่อง เขาไม่รู้ว่าเป็นเรื่องทางแพ่ง เป็นเรื่องทางอาญา เช่น การแบ่งแยกสมบัติ การทะเลาะวิวาทในลักษณะของสามีภรรยาที่ไม่มีบาดเจ็บไม่มีการทำร้าย แต่อาจจะทำร้ายทางจิตใจ เป็นการละเมิด เป็นทางแพ่ง เป็นความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่มีหน้าที่เข้าไปเกี่ยวข้อง เพราะถ้ามีการร้องเรียนจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งขึ้นมาตำรวจคนนั้นอาจถูกไล่ออกหรือถูกคณะกรรมการสอบสวนได้ แต่ตำรวจพยายามไกล่เกลี่ยเพื่อให้ประชาชนออกจากโรงพักด้วยความสบายใจและด้วยความ

สมานฉันท์ เข้าอกเข้าใจทำความเข้าใจกัน เหมือนกับมีตำรวจเป็นพยานลงบันทึกประจำวัน และถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ถูกใจแล้วไปร้องเรียนว่าตำรวจใกล้เคียงโดยมิชอบเป็นการละเมิดทางแพ่งใกล้เคียงโน้มนำ ตำรวจคนนั้นก็มีความผิดตามกฎหมายอาญา มาตรา 157 เจ้าพนักงานประพฤติมิชอบทันที แต่สิ่งที่ตำรวจทำนั้นเป็นจิตวิญญาณ เป็นบริการสังคม ผู้เสียหายในคดีอาญาบางคดี แทนที่จะฟ้องกันจนถึงติดคุกก็อาจจะสิ้นสุดที่พนักงานสอบสวนใกล้เคียง

4. ปัญหาอุปสรรคของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สำหรับเด็กและเยาวชน

จริง ๆ แล้วการใกล้เคียงประนีประนอมยอมความเรื่องทางแพ่งต่อหน้าเจ้าพนักงานสอบสวนตำรวจไม่มีหน้าที่ ปัญหาคือ ไม่มีกฎหมายรองรับให้ทำหน้าที่นี้ได้ส่วนหนึ่ง แต่อีกส่วนหนึ่งที่ทำได้ก็คือความผิดทางอาญาซึ่งกฎหมายให้ออมความได้ เช่น คดีเซ็กซ์ คดียักยอก คดีฉ้อโกง อย่างนี้ตำรวจสามารถใกล้เคียงได้ กฎหมายระบุว่าให้ผู้เสียหายหรือผู้แจ้งความถอนคำร้องทุกข์ได้ ตำรวจมีอำนาจทำได้โดยตรง แต่ปัญหาอุปสรรคประการแรก คือ บางกรณีเป็นเรื่องทางแพ่ง ตำรวจไม่มีหน้าที่ เพราะไม่มีกฎหมายอะไรรองรับในการปฏิบัติหน้าที่ ประการที่สอง ตำรวจทำงานหลากหลายมีงานเข้ามาทุกวัน ดังนั้นบางทีปัญหาคือตำรวจเจอเรื่องสัพเพเหระบ่อย ๆ อาจจะใช้กิริยาจากที่ไม่สุภาพ เป็นความผิดของตำรวจหรือไม่นั้นต้องมองว่าปริมาณงานมีมากจนบางทีเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งไม่เกี่ยวกับหน้าที่ตำรวจทำให้ไม่อยากเข้าไปยุ่งเกี่ยวมากนัก

5. ข้อเสนอแนะและวิธีการแก้ไขปัญหาอุปสรรค

หน่วยงานระดับกระทรวงต้องออกกฎหมายรองรับให้ตำรวจมีอำนาจหน้าที่โดยตรง และ RJ ในภาควิชาการที่ต้องการให้นำวิธีการมาแก้ไขปัญหาลังคมด้วยการสมานฉันท์หรือเป็นจุดร่วมการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันในสังคมให้ปัญหาของสังคมคลี่คลายลงเบาบางลง ภาควิชาการต้องเผยแพร่คำว่า RJ ให้ความรู้มากขึ้น การที่ศาสตร์นี้เกิดขึ้นมาแล้วไม่ได้ไปเผยแพร่ให้ประชาชนหรือผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องทราบความหมายที่ชัดเจน ในที่สุดอาจจะไม่เกิดประโยชน์ ดังนั้นต้องมีการเผยแพร่กระบวนการ คิดค้นวิธีการที่แน่นอนและนำเสนอแนวคิดวิธีการนี้ สู่ระดับกระทรวง ซึ่งสามารถออกกฎกระทรวง หรือผลักดันเข้าสู่กฎหมายระดับประเทศ ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการได้ ปัจจุบันตำรวจหลาย ๆ คนคงไม่เข้าใจ RJ แต่งานในหน้าที่ทำให้เข้าไปเกี่ยวข้องในตรงนี้โดยไม่รู้ตัว เพราะฉะนั้นจึงควรเผยแพร่ให้เป็นเรื่องของการทำงานที่มีหน้าที่ชัดเจน มีตำแหน่งหน้าที่ในการทำงานตรงนี้โดยตรง จะทำให้ศาลแก้ไขปัญหาลังคมได้ดีกว่าที่ผ่านมา

กรณีศึกษาตอนที่ 2 เจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรุงเทพมหานคร

1. รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงานของท่าน รวมถึงมาตรการการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

เราเริ่มตั้งแต่รับตัวเด็ก พอเด็กถูกจับกุมภายใน 24 ชั่วโมง ตำรวจจะต้องส่งเราทันที (สถานพินิจ) การประกันตัวจะทำที่โรงพักไม่ได้ ผู้ร้องต้องยื่นเรื่องมาที่นี่ตามที่กฎหมายระบุไว้ พอส่งตัวมาที่นี่ถึงจะมีการประกัน แล้วจะมีพนักงานคุมประพฤติทำหน้าที่รายงานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็ก เกี่ยวกับประวัติครอบครัว ประวัติการศึกษา อาชีพ ความประพฤติ และพฤติกรรมแห่งคดี แล้วก็สิ่งแวดลอมต่าง ๆ เช่น เรื่องที่บิดามารดาให้อภัยคำ เกี่ยวกับแผนการแก้ไขเด็กและเยาวชน รวมไปถึงสอบถามผู้เสียหายหรือเพื่อนบ้าน หรือครูอาจารย์ เพื่อค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็ก เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขที่จะเสนอศาล ตรงนี้พนักงานคุมประพฤติจะสอบปากคำแล้วสืบเสาะตั้งแต่เด็กมาอยู่กับเรา เด็กมาอยู่กับเราก็สามารถจะให้ประกันตัวและนัดมาสอบปากคำได้ หรือว่าเด็กอยู่ในความควบคุมก็เบิกขึ้นมาเพื่อสอบปากคำได้

ที่ทำอยู่ตอนนี้คือเรื่องสมานฉันท์ที่เป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับเด็ก เพราะว่า พ.ร.บ. พิจารณาคดีเด็ก พ.ศ. 2534 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 63 สามารถจะเสนอพนักงานอัยการพิจารณาสั่งไม่ฟ้องได้ เราจึงเอามาเป็นทางเลือกหนึ่ง แต่ก็ต้องดูว่าขัดกับมาตรานี้หรือไม่ คือต้องคดีว่าเด็กเพิ่งถูกคดีมาครั้งแรก ความประพฤติโดยทั่วไปไม่เสียหายร้ายแรง พอที่จะกลับตัวเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องและมีผู้รองรับด้วย มีผู้ปกครอง บิดามารดา ที่จะเอาไปดูแลเขาไม่ให้กลับมากระทำผิดอีก และเราต้องเสนออัยการ หากอัยการมีความเห็นสอดคล้องกับที่ท่าน ผอ. เสนอไป เราก็จะมีมาตรการอื่นอีก อย่างเช่น คล้าย ๆ การคุมประพฤติของศาล การให้เด็กมารายงานตัวกับพนักงานสังคมสงเคราะห์ ในกฎหมายกำหนดไว้ 2 ปี ขึ้นอยู่กับกฎหมายนั้นว่าจะให้อยู่กับนักสังคมสงเคราะห์กี่ปี อาจจะไม่เกิน 2 ปี 6 เดือน ปีหนึ่ง 2 ปี 3 เดือนครึ่ง แล้วแต่ นี่เป็นทางเลือกสำหรับคดีที่โทษไม่เกิน 5 ปี แต่ถ้าคดีสูงกว่านี้ก็ทำไปตามปกติ รายงานศาลก่อนเพื่อพิจารณาดำเนิน

ส่วนการแก้ไขฟื้นฟู พนักงานคุมประพฤติจะมีขั้นตอน คือการส่งต่อ เพราะเรามีนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ถ้ากรณีไหนเห็นว่า ควรที่จะได้รับการสงเคราะห์เราก็ส่งต่อนักสังคมสงเคราะห์ นักสังคมสงเคราะห์ก็อาจส่งต่ออีกก็ได้ อย่างเช่น ศูนย์เมอร์ซี่ ที่จะช่วยเหลือเด็กได้ หรือไม่ก็ส่งนักจิตวิทยา นักจิตวิทยาก็อาจจะทำครอบครัวบำบัดหรือรับครอบครัวเขามาเพื่อทำการบำบัด หรือไม่ก็ทำแบบบำบัดฟื้นฟู สำหรับเด็กประจำและไปกลับ ตอนนี้เรากำลังอยู่ในระยะทดลองอยู่ คือ 7 วัน เท่าที่ทำมาค่อนข้างจะได้ผลดี เด็กรู้จักรับผิดชอบตัวเอง พ่อแม่เข้าใจ

เด็กมากขึ้น และมีอีกครั้งหนึ่งคือช่วงหลังฟ้องแล้วแต่ศาลยังไม่ตัดสิน ยังไม่พิพากษาก็จะให้ดำเนินการตาม มาตรา 95 ของ พ.ร.บ. เหมือนกัน คือศาลให้เราช่วยบำบัดแก้ไขฟื้นฟู โดยลักษณะรูปแบบควบคุมตัว คือศาลจะไม่ให้ประกัน จะให้อยู่ในการควบคุมของบ้านเมตตาหรือบ้านปรานี เพื่อทำการบำบัดฟื้นฟูก่อนที่ศาลจะตัดสินปล่อย มีส่งต่อหลายทางเหมือนกัน พิจารณาส่งจากพนักงานคุมประพฤติ อาจเป็นศูนย์สาธารณสุข หรือนักสังคม โดยต้องพิจารณาว่าจะส่งเมอร์ซีหรือศูนย์อื่นอีกหรือไม่ หรือไม่ก็นักจิตวิทยาทำเอง หรือไม่ก็รอคำสั่งศาลก่อน พิจารณารอบำบัดอยู่ข้างใน เป็นการบำบัดฟื้นฟู นี่เป็นทางเลือกที่สถานพินิจดำเนินการอยู่

ก่อนหน้านี้ส่วนใหญ่จะเป็นการเสนอความเห็นของพนักงานคุมประพฤติเสนอความเห็นไปยังศาล ว่าเด็กคนนี้นี้สมควรได้รับการช่วยเหลือบำบัดแก้ไขอย่างไรบ้าง เช่น ให้ไปเรียนต่อที่ศูนย์ของเราเอง หรือโรงเรียนฟ้าใสของศาล ถ้าหากอยาก让孩子เรียนแต่ไม่มีทุน หรือส่งให้พ่อแม่กลับไปเรียน หากเสนอความเห็นว่าจะเรียนต่อ ศาลก็ให้ไปเรียน ต้องเข้าใจว่าศาลกับสถานพินิจ มีนโยบายมุ่งแก้ไขเด็กอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นเราก็ต้องดูว่าเด็กมีสาเหตุความผิดมาจากตรงไหน แล้วแก้ไขอย่างไร จะส่งเสริมวางแผนอนาคตเขาอย่างไรบ้าง ให้เขาเรียนหรือให้ทำงาน หรือให้ทำอะไรตอนนี้อย่าให้เสริมอาชีพก่อน หรือจะ让他ไปบำบัดยาเสพติดก่อน การที่เราจะไปบำบัดจะต้องวางแผนแก้ไขไว้ด้วย เพราะว่าส่วนใหญ่จะให้ผู้ปกครองรับไป เพื่อไปบำบัดยาเสพติดตามศูนย์ต่าง ๆ ใกล้เคียง พาไปเองหรือไม่ก็พาไปเรียนหนังสือ กลับมาก็ต้องส่งผลการเรียนให้เราดู ส่วนใหญ่จึงเป็นงานผู้ปกครอง เราก็จะเสนอศาลให้มีการวางแผนแก้ไขคุมประพฤติเด็กเอาไว้ เพื่อที่เด็กจะได้กลับมารายงานตัวและส่งผลให้กับเรา จะได้ดูว่าเด็กดีขึ้นหรือไม่ ส่วนใหญ่รูปแบบการแก้ไขมีลักษณะวางแผนแก้ไขคุมประพฤติเอาไว้ เราจะเสนอศาลในระบบสั้นหรือในระยะยาว ศาลจะดูอีกทีว่าเด็กคนนี้นี้ควรอยู่ในหลักสูตรไหน แล้วกำหนดเวลาอยู่ในนั้น ถ้าหลักสูตรที่ยาวก็จะนาน แต่จะมีเด็กอีกกลุ่มหนึ่งต้องขอหาร้ายแรงหรือเด็กคนนั้นพ่อแม่เอาไม่ไหวแล้วก็จะเสนอฝากอบรมอยู่กับศูนย์ฝึกอบรมของเราเอง ส่วนใหญ่จะเป็นอย่างนั้น จำคุกจะไม่ค่อยมี จะเป็นการฝึกอบรมโดยมีการวางแผนแก้ไขการคุมประพฤติ

3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์และปรับใช้สำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงาน

เราออกรายงานแล้วเสนอศาล ลักษณะการประชุมที่เราเพิ่มขึ้นมาเหมือนกับสหวิชาชีพเข้ามาร่วมกันเข้ามาคุยกัน แต่เดิมต่างฝ่ายต่างเสนอ เช่น งานคุมประพฤติก็เสนอไปศาล นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยาก็เสนอไป ใครเห็นเป็นอย่างไรศาลก็เอามาดู เช่น นักจิตวิทยาอาจจะบอกว่า เด็กคนนี้น่าจะทำครอบครัวบำบัด หรือไปบำบัดยาเสพติด และเห็นควร

วางเงื่อนไขคุมประพฤติ ซึ่งจะเป็นการแยกกันเสนอ เป็นการเขียนรายงานไม่ได้เป็นการพูดคุยหารือกัน

แต่ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นแนวทางประชุมกันหลาย ๆ วิชาชีพ และมีบุคคลภายนอกมาร่วมด้วย มีชุมชนที่จะเอาเข้ามา ผู้นำชุมชนหรือไม่ก็อาจจะเป็นครูของเด็กคนนั้น ครูที่เข้าใจเด็กดี หรืออาจจะเป็นผู้ที่เราเคยเชิญ ศูนย์สาธารณสุขที่เป็นผู้บำบัดเด็ก นี่คือรูปแบบที่เราใช้อยู่ในปัจจุบันเริ่มตั้งแต่ อธิติวันชัย รุจนวงศ์ เข้ามาและหาแนวทางว่าหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ควรจะเป็นอย่างไรจึงจะรัดกุม และควรจะมีข้อไหนที่ควรคำนึงถึง อย่างเช่น เข้าไปแล้วเราอยากได้อะไร จุดประสงค์กระบวนการเชิงสมานฉันท์เราอยากได้อะไร เราอยากได้เด็กที่รู้สำนึกในการกระทำความผิดของเขา เขารู้ว่าทำผิดแล้วก็เสียใจพร้อมที่จะแก้ไข และพ่อแม่เขาเข้าใจแค่ไหน เราเชิญเขาเข้ามาประชุมด้วย พ่อแม่เขาบางทีไม่เคยดูแลเอาใจใส่บุตรต่างคนต่างอยู่ ไปทำมาหากิน พ่อไปทางแม่ไปทาง ลูกก็ไปกับเพื่อน ไม่มีการพูดคุยกันในครอบครัว เราชี้ให้พ่อแม่เขาเห็นว่าลูกต้องได้รับความรักความเอาใจใส่จากพ่อแม่ และจะมีข้อเงื่อนไขที่เรากำหนดให้ทำ ให้เด็กต้องปรึกษาบิดามารดาเวลาทำอะไร หรือพ่อแม่ก็เหมือนกันต้องคอยกวดขันดูแลลูก ลูกก็ต้องรู้ด้วยว่าการทำผิดครั้งนี้มันมีผลกระทบถึงคุณพ่อคุณแม่ด้วย ถ้าเขาเสียใจเขาจะแสดงความรู้สึกอย่างไร ต่อที่ประชุมให้พ่อแม่ทราบเกี่ยวกับเรื่องนั้น ซึ่งตรงนี้ความสัมพันธ์ก็ได้มาด้วย นี่คืออย่างที่ 1

อย่างที่ 2 ผู้เสียหายที่มา เราต้องวางตัวเป็นกลาง ไม่ใช่จะเข้าข้างเด็กช่วยเด็กอย่างเดียว เราต้องดูว่าตัวผู้เสียหายเขาได้รับการเยียวยาหรือไม่เขายินยอมหรือไม่ที่มีการประชุม ต้องคำนึงถึงด้วยว่าความเสียหายของเขาได้รับการชดเชยแค่ไหนหรือเขาต้องการอะไร บางรายที่เขาจะมาประชุมกับเราไม่ต้องการอะไรเลย เขาบอกว่าได้รับการชดเชยแล้วก็เห็นใจเด็ก เมื่อมาเห็นสภาพก็เข้าใจเด็กมากขึ้น และตัวเด็กก็ดีใจด้วย บางที่เป็นเรื่องทำร้ายร่างกายระหว่างเพื่อน เราเชิญมาหมด ตอนนั้นเพื่อนไม่มองหน้ากัน ตอนหลังก็มาองหน้ากัน มาคุยกัน มาเป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน นี่เรียกว่าการเยียวยา จุดประสงค์คืออยากให้พ่อแม่หรือชุมชนมีส่วนมาแก้ไขหรือเยียวยา กำหนดว่าเด็กควรทำตัวอย่างไร หรือช่วยสังคม ชดเชยสังคมอย่างไรได้บ้าง อาจให้ทำงานบริการสังคม ชุมชนที่เชิญมาอาจจะให้ไปช่วยกวาดลานวัด คือไปตอบแทนสังคม บางทีไปทำตู้โทรศัพท์เสียหาย เราก็ให้ช่วยบริการสังคมชดเชยให้กับสังคม ทางสถานพินิจจะทำหลายอย่างที่กล่าวมา

ถ้าเราใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการประชุมกลุ่มครอบครัว เรากำหนดเงื่อนไขลงไป เด็กจะอยู่ในความดูแลของเราระยะหนึ่ง แต่ถ้าเป็นศาลก็จะว่ากล่าวตักเตือนแล้วปล่อยวิธีการนี้อาจดีกว่า เราก็ใช้ทางเลือกนี้มาช่วย ซึ่งในการประชุมส่วนใหญ่เราจะมีรายละเอียดออกมาว่าเรากำหนดเงื่อนไขให้เขาทำอะไรบ้าง เช่น ให้เด็กเคารพและประพฤติ

ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ห้ามยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดให้โทษทุกชนิด ห้ามคบหากับบุคคลที่มีความประพฤติเสียหายห้ามเกี่ยวข้องการพนันและอบายมุขทุกชนิด ให้ใช้เวลาว่างในทางที่เป็นประโยชน์ ห้ามขับซิ่งถ้าไม่มีใบอนุญาต ให้สวมหมวกนิรภัยและปฏิบัติตามกฎจราจร ให้เขียนสมุดบันทึกประจำวันว่าแต่ละวันทำอะไรบ้างและมีประโยชน์อะไรบ้างจนกว่าจะเสร็จคดี โดยให้ผู้ปกครองรับรองด้วยลายมือ แล้วนำมารายงาน ให้ศึกษาเล่าเรียน ให้ประกอบอาชีพเป็นกิจลักษณะ แต่ละเงื่อนไขจะไม่เหมือนกัน แล้วแต่คดีของเด็ก อย่างเด็กเรียนอยู่เราจะกำหนดให้เขาตั้งใจเรียน หากเด็กไม่ได้เรียนเราก็ให้เขาหาโอกาสเรียน เขาทำงานก็บอกให้ตั้งใจทำงาน หรือเด็กบางคนมีคดียาอยู่แล้ว ก็ต้องมีการกำหนดเงื่อนไข แต่ส่วนใหญ่ในเรื่องคดีของมึนเมา บุหรี่มีทุกคนอยู่แล้ว ซึ่งเราจะกำชับกับผู้ปกครองว่าถ้าเด็กเป็นคดีอีกครั้ง ผู้ปกครองก็ผิดด้วย และตำรวจอาจจะแจ้งข้อหาผู้ปกครองว่าปล่อยปละละเลย กรณีเด็กที่ยุ่งกับคดีก้าว ครึ่งหลังโดนคดีก้าวอีก ตำรวจจะแจ้งข้อหาได้ หรือกรณีแต่งรถซึ่งและออกไปยามวิกาลขับรถชนตำรวจที่ปทุมธานี เขาไม่ได้แจ้งข้อหากับเด็กอย่างเดียว แต่แจ้งข้อหากับผู้ปกครองด้วยตาม พรบ. คุ้มครองเด็กว่าผู้ปกครองส่งเสริมหรือปล่อยปละละเลยโทษจำคุก 3 เดือน แล้วโทษปรับ 30,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถือเป็นสิ่งดี ซึ่งเราก็ต้องกำชับกับเด็กด้วย บางทีเด็กรักแม่ ก็พยายามทำให้ได้เงื่อนไข บางทีเหมือนว่ามาตรา 63 คຸ້ມเด็ก ดังนั้นเราต้องดูแลด้วย บางทีเด็กหัวหมอรู้มาก เอาใบที่ศาลแล้วมีใบไม่ฟ้องจบก็คือจบ เด็กเขาก็ไม่มารายงานตัวแล้ว เพราะเขาบอกว่าที่ศาลไม่มีอะไรแล้ว ก็ไปรับเงินประกันกลับได้ไม่มีอะไรต้องมาอีกแล้ว ถ้าเราอยากช่วยเหลือเด็กเราต้องทำให้มีการประชุมเกิดขึ้น บางคนทราบถึงศาลแล้วก็ปล่อย แต่เราอาจจะทำให้ไม่ถึงชั้นศาลก็ได้ให้แค่ถึงตรงนี้แล้วเราก็ได้คุมเด็กด้วยได้ช่วยเหลือเด็ก ประชุมเดือนละ 10 กว่าเรื่อง เราก็คัดกรองเด็กดีๆ ในรอบแรก แต่ก็เป็นส่วนน้อยที่เราเสนอประชุม เราถามตำรวจเด็กทำความผิดหลายครั้งแล้ว แต่ตำรวจไม่จับ บางทีเป็นเด็กเล็ก ๆ ขโมยของที่เซเว่น พอมาถึงสถานพินิจ เราโทรไปถามเซเว่นว่าขอได้หรือไม่เราจะจัดประชุมยอมหรือไม่ ทางเซเว่นบอกว่าจริง ๆ แล้วครั้งนี้ไม่ใช่ครั้งแรกเด็กทำหลายครั้งแล้ว แต่เพิ่งให้จับครั้งนี้ บางทีตำรวจก็เห็นว่า เด็กคนนี้ดมกาวมาหลายหนแล้ว แต่ก็แค่ว่ากล่าวตักเตือนเพราะเด็กยังเล็กและยังเรียนหนังสืออยู่ พอเข้ามาสู่กระบวนการเรารู้ว่าหลายครั้งแล้ว บางทีอัยการท่านดูแล้วก็บอกว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่เสียหาย บางครั้งเป็นพฤติกรรมเสียหายแต่ไม่ถูกจับ แต่ถ้าในแง่ข้อเท็จจริงแล้วเด็กเสียหาย คือเด็กเป็นคนซี้ขโมย ติดนิสัยแล้ว ซึ่งท่านอัยการเห็นอย่างนี้ก็อาจจะฟ้องให้ “อาจจะฟ้อง” แต่เราก็ไม่ติดขัดถ้าท่านจะฟ้อง แต่ท่านก็เห็นด้วยกับเราที่มีการประชุมเกิดขึ้น เพราะเวลาที่มีการประชุมแล้วสามารถช่วยเด็กได้ บางทีพ่อแม่กลับมาเข้าใจเด็ก ช่วยแก้ไข เริ่มเห็นว่าการแก้ไขตัวเอง เรื่องนี้มีประโยชน์แต่บางทีก็ต้องฟ้อง

4. ปัญหาอุปสรรคของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สำหรับเด็กและเยาวชน

ปัญหาใหญ่ ๆ คือ การพิจารณาเรื่องที่เข้าเกณฑ์ เรื่องที่เหมาะสมมาทำในการประชุมกลุ่มครอบครัวตามมาตรา 63 คือปัญหาใหญ่ เพราะงานคุมประพฤติเราไม่มีแบ่งเขตมีสถานพินิจ กทม. ที่นี้แห่งเดียว ทุกโรงพักมาลงที่นี้ทั้งหมด และงานของเราที่ล่าช้า ทำให้การพิจารณาอาจจะหละหลวม เพราะต้องใช้เวลาในการสืบเสาะ ถ้าเขาไม่สำนึกเราก็ไม่อยากทำ อาจจะพอไปถึงขั้นการประชุมกลุ่มครอบครัวผู้ประสาจะรับบทหนักมาก จะต้องทำอะไรให้เด็กเขาสำนึกขึ้นมาทำให้ยากขึ้น อย่างกรณีนั้นในที่ประชุมก็จะยากขึ้นตามไปด้วย

5. ข้อเสนอแนะและวิธีการแก้ไขปัญหาอุปสรรค

หากมีการคุยในชั้นสอบปากคำซึ่งเป็นขั้นแรกให้เด็กรู้สำนึกก็จะเป็นผลดี และการไกล่เกลี่ยผู้เสียหายก็ต้องอยู่ในช่วงพิจารณาเรื่องเหมือนกัน เพราะการไกล่เกลี่ยต้องลงตัวทุกอย่างถึงจะส่งเรื่องขึ้นมาเสนอ ผอ. ให้อนุมัติให้ประชุมได้หรือยุติไป จึงเป็นปัญหาใหญ่ อาจจะเป็นไปได้ที่เรื่องไม่ต้องมาที่สถานพินิจเพราะศาลก็สนใจและเข้ามาทำ ตำรวจถ้าเป็นต่างประเทศก็เข้ามาทำ แต่ของเราตำรวจอาจจะไม่ทำ ซึ่งต้องมาประยุกต์อีกทีหนึ่ง การดำเนินการประชุมกลุ่มต้องดูว่าเด็กสำนึกหรือไม่ เด็กพร้อมที่จะแก้ไขหรือไม่ เป็นไปได้หรือไม่ที่จะแก้ไข พ่อแม่พร้อมหรือไม่ ผู้เสียหายเขายอมหรือไม่ หลาย ๆ องค์ประกอบหากพร้อม ก็จะโทรคุยกับอัยการด้วย เราต้องดูอัยการด้วยว่าท่านไหนตกลงด้วยเราก็จัดประชุมกลุ่มครอบครัว

โดยภาพรวมทั้งหมดจะเห็นว่ายุติธรรมเชิงสมานฉันท์เราดีที่สุด ทำได้ดีที่สุดคือเรื่องเกี่ยวกับมาตรา 63 นอกนั้นเราก็มี แต่ไม่ดีเท่านี้ เพราะรูปแบบนี้เริ่มจากท่านวันชัย รุจนวงศ์เริ่มมาก็มีหลักเกณฑ์รัดกุมซึ่งพนักงานอัยการท่านก็ยอมรับ และจะมีสิ่งอื่นอีกอย่างที่เราไปแล้ว อย่างเช่น คดีที่เข้าชั้นแล้วมาประชุมสหวิชาชีพหลาย ๆ ครั้งว่าจะทำอย่างไร จะ แก้ไขอย่างไร หรือที่กรมทำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในโรงเรียน กำลังทำหลักสูตรขึ้นมาว่าจะป้องกันไว้ก่อนดีหรือไม่ เมื่อปัญหาเกิดขึ้นแล้วเด็กยังไม่ถูกจับกุมเราจะมีสหวิชาชีพและส่วนของกรมพินิจเข้าไปช่วยเหลืออย่างไรบ้าง หรือในเรื่องของสหวิชาชีพในศูนย์ฝึก หรือที่บ้านพักพิเศษ อาจจะทำกลุ่มบำบัดฟื้นฟู เป็นสหวิชาชีพเช่นเดียวกัน เชิงสมานฉันท์ในบ้านเมตตาที่ทำอยู่มีหลายจุด แต่ที่เป็นรูปธรรมคือมาตรา 63

กรณีสัมภาษณ์ที่ 3 เจ้าหน้าที่สถานพินิจฯ ฝ่ายสังคมสงเคราะห์

1. รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงาน รวมถึงมาตรการการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

เมื่อหมดขั้นตอนของการประชุมกลุ่มครอบครัว ในข้อตกลงสุดท้ายจะว่าไปตามกฎของเรามีทุกระยะเวลา 3 เดือน 6 เดือน 1-2 ปี แล้วแต่ จุดนี้เราจะดูในเรื่องของคดี เพราะถ้าเสียหายมากอย่างเรื่องคดียา หากมาบ่อยก็จะติดตาม 2 ปี บางทีคดีที่เราเห็นคือเด็กไม่รู้ว่าผิดกฎหมาย อย่างนี้อาจจะเสียหายน้อย เราจะติดตามน้อยอาจแค่ 6 เดือน เพราะจะกระทบในเรื่องการทำงาน เนื่องจากสถานพินิจกรุงเทพฯ เด็กที่มาถูกจับบางทีกระทำผิดใน กทม. อย่างนี้ก็ติดตามผลอยู่คนเดียวเพราะเป็นนักสังคมสงเคราะห์ เหมือนกับทำงานสอดส่องแต่อยู่ในขั้นตอนการไม่ฟ้องของอัยการ ในเรื่องการติดตามผลส่วนใหญ่ที่เรากรองมาแล้วทั้งครอบครัวทั้งเด็ก เด็กอาจจะมารายงานตัวตามนี้ บางทีเด็กลี้ม ก็จะไม่ไป แต่มีอยู่ประเภทหนึ่งคือเด็กที่เปลี่ยนที่อยู่บ่อย ๆ ทำให้ตามอยาก บางทีก็ติดตามได้แต่เพื่อที่บ้าน ไม่รู้ว่าไปอยู่ไหน

ในประเด็นการส่งต่อหน่วยงานอื่นที่ดี ก็ติดตามผลให้เรา บางทีเขาไม่มีเวลาพาเด็กมาหาเรา ก็ใช้วิธีโทรศัพท์แจ้ง เพราะเราก็บอกให้เขาดูผลการเรียนหรือดูใบสมัคร บางทีเด็กยังไม่เข้าเรียน บางทีบอกเขาให้ไปเรียน ถ้าอยู่ในช่วงปิดเทอมจะขอดูใบจ่ายค่าเล่าเรียน ในเรื่องข้อตกลงจะมีข้อตกลงว่าให้เด็กทำอะไร ยกตัวอย่าง บางทีเด็กไปทำงาน จึงไม่มีโอกาสเรียน หรือเรียนแต่เรียนไม่จบ บางทีกว่าจะครบ 2 ปี เพิ่งจะมาสมัครเรียนก็มี แต่เราก็เปิด เพราะเด็กมีพื้นฐานไม่เหมือนกัน เด็กบางคนใช้เวลานานหน่อย เด็กบางคนพุดง่าย อย่างเรื่องการพัฒนาตนเองและครอบครัว ต่อมาคือเรื่องการติดตามผล เงื่อนไขของเรามีแบบรายงานติดตามผลการปฏิบัติตัวของเยาวชน การติดตามผลจะมีเงื่อนไขลักษณะห้าม เช่น เด็กจากคดีการพนันลักทรัพย์ ก็จะห้ามทำผิดกฎหมาย และดูบุญหรือกินเหล้าไม่ได้ เพราะเป็น พรบ. คุ่มครองเด็กด้วย และสถิติของเราพบว่าเด็กที่มาต้องคดีส่วนใหญ่บางทีมีกินเหล้าก่อน 5 ชม. แล้วมาก่อคดี เงื่อนไขข้อนี้ถึงจะไม่เกี่ยวพันกับคดีแต่ก็เป็นพฤติกรรมไม่เหมาะสม ในเรื่องกินเหล้า สูบบุหรี่และการคบเพื่อน ในเรื่องการใช้เวลาว่างเด็กต้องเรียน ต้องทำงาน ต้องเชื่อฟังผู้ปกครอง ไม่กลับบ้านดึก เนื่องจากคดีส่วนใหญ่จะทำตอนกลางคืน ไม่ค้างบ้านเพื่อนและต้องมารายงานตัวทุกครั้ง ในการรายงานตัวส่วนใหญ่ก็ 3 เดือนครั้ง แล้วแต่ระยะเวลาเงื่อนไขที่กำหนด เพราะเป็นสาเหตุให้เด็กกระทำความผิด เราพาเด็กให้มารับไปไม่ฟ้อง เพราะบางทีเราส่งไปไม่ฟ้องไปให้ที่บ้านเด็ก

หายไป เราส่งที่อยู่เบอร์โทรศัพท์ไปเด็กไม่ติดต่อหาเราก็ต้องยุติในเรื่องการติดตามผล เพราะติดตามผลไม่ได้

2. ปัญหาอุปสรรคของกระบวนการยุติธรรมที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน กรณีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด

ปัญหาอุปสรรคในเรื่องเกี่ยวกับมาตรา 63 คือ มีเด็กบางประเภทที่ผิดเงื่อนไขไม่ยอมทำตามเรา ไม่ยอมมารายงานตัว กรณีนี้ถ้าการบอกเราว่าไปฟ้องเป็นอันยุติ ซึ่งจะไม่เหมือนของศาลที่เด็กผิดเงื่อนไขต้องขึ้นศาล กรณีที่ถูกพักการลงโทษ หรือรอการลงโทษ สำหรับเราก็มีแต่ขู่เด็ก เช่นว่าครูจะฟ้องใหม่ เพราะครูมีใบฟ้องของหนูแล้ว ครูอาจเสนออัยการใหม่ เป็นการลักไก่ แต่จริง ๆ แล้วตามกฎหมายไม่ได้ และทราบข่าวว่ามีคนเสนอเรื่องชะลอการฟ้อง แทนที่จะเป็นการไม่ฟ้อง เพราะการไม่ฟ้องคือการยุติ เป็นเรื่องการชะลอการฟ้องก่อน หากเด็กไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขก็กลับมาฟ้องใหม่ได้ อย่างนี้ก็เป็นแนวทางที่จะป้องกันเด็กพวกนี้ เพราะจะมีเด็กส่วนหนึ่งที่กลับไปทำความผิดอีก และที่ทำงานอยู่ในระยะติดตามผลเกือบ 400 คดี จะมีเด็กที่กระทำผิดซ้ำใหม่ตอนนี้ที่จดอยู่ 12 คน ก็ยังติดตามผลอยู่ว่าเด็กเขาเป็นอย่างไร โดยการโทรถาม ที่จริงถ้าเด็กกระทำผิดซ้ำใหม่ให้ยุติ เราอยากรู้เพราะบางทีก็ไม่ใช่คดีเดิมแต่เป็นคดีใหม่ และส่วนใหญ่ที่เห็นคือศาลมักจะปล่อย โดยเฉพาะคดีสารระเหย แต่บางทีก็มีมาใหม่ตอนแรกคดีลักทรัพย์ ตอนหลังคดียาบ้า เด็กส่วนใหญ่ศาลก็ให้อากาสถ้าพ่อแม่ยังยินดีพร้อมที่จะให้เด็กกลับไปอยู่ในความดูแล ส่วนใหญ่ก็ปล่อยกลับไปอยู่ในคุมประพฤติของพ่อแม่ก็มี และอีกอย่างส่วนใหญ่ที่จับมาจะเป็นเด็กอายุน้อย ถ้าเด็กอายุน้อยก็ไม่ต้องรับโทษ แค่ว่ากล่าวตักเตือนปล่อยตัวได้ เราไม่อยากให้เด็กถูกดำเนินคดีดำ คดีแดง มีคดีในศาล แต่ถ้าต่างมาแล้วเราช่วยก็ไม่มีประโยชน์ จึงให้เป็นการกลั่นกรองของศาล แต่ที่นี่ไม่เอา บางทีอาจจะยอมให้ได้แต่ต้องไม่เป็นคดีซ้ำกับคดีแรก อย่างที่ศาลดำเนินการกรณีโทษต่ำกว่า 5 ปี บางทีท่านอยากให้ทำกลุ่มครอบครัว ในชั้นตอนศาลก็มี ถ้าโทษเกิน 5 ปี ที่รู้มาจะทำที่ศาล นนทบุรี สมุทรปราการ โดยให้กรมพินิจเรียกมาเคลียร์ เรียกผู้เสียหายมา เรียกพ่อแม่มา ถ้าทำได้ แต่ของเราค่อนข้างน้อยที่ทำให้ นี่คือโทษ 5 ปี จริง ๆ แล้วมาตรา 63 จะเห็นว่า การประชุมกลุ่ม ที่จะตั้งผู้ปกครอง ผู้ที่เกี่ยวข้องหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาด้วย ปัจจุบันกรมพินิจทำการประชุมกลุ่มครอบครัว พร้อมทั้งสุดทำที่ศูนย์ฝึก กรณีเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ถ้าทำกรณีที่เอาผู้เสียหายมา เอาโจทก์มา แล้วแต่ว่าเขาทำได้หรือไม่ ซึ่งมีหลายบ้านและตามศูนย์ฝึก บางบ้าน (สถานพินิจ) ก็ทำแล้วไม่ใช่ทำเฉพาะตรงนี้ อย่างของเราเด็กอยู่ในนั้นจะมีรายงานของครู หน่วยงานคุมประพฤติไปติดตามสถานการณ์ เรื่องการเตรียมความพร้อมส่วนใหญ่จะเป็นครูและเจ้าหน้าที่ ทางเด็ก ทางพ่อแม่เด็ก ซึ่งจะไม่เป็นทีมหรือสหวิชาชีพ อย่างนี้

อาจจะไม่พร้อมเหมือนเรา คือต้องมีรายงานของนักจิตวิทยา มองดูว่าโทษแรง ๆ น่าจะมีการตรวจจิต บางทีนักจิตวิทยาเอาเวลามาทุ่มเทให้มาตรา 63 เพราะงานเขามาก ตรงจุดนี้เราก็ต้องมาบริหารจัดการ การที่ต้องทำงานกับเด็กก็ต้องทำให้เท่ากันหมดและเด็กที่ทำคดีร้ายแรงน่าจะทำกับเขามาก ๆ และอย่างนี้ ผอ. ก็ทำอยู่แล้ว คือสหวิชาชีพในเรื่องเด็กกระทำผิดซ้ำ จะมีครูนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ร่วมประชุม เราพยายามทำกับเด็กทุกกลุ่ม โดยเฉพาะเด็กพวกนี้ที่ทำยาก เด็กที่ทำผิดหลายรอบยากกว่า

การมีรายงานของนักจิตวิทยาเป็นสิ่งที่อัยการยอมรับเงื่อนไขและเห็นด้วยกับเราว่าไม่ฟ้อง คือเราพร้อมดำเนินการทุกอย่าง เช่น เด็กคนนี้ควรบำบัด เราก็มีผลบำบัดให้ท่านบำบัดยาเสพติด เรามีผลตรวจจิตวิทยาให้ท่าน การเข้าสหวิชาชีพหลายคนก็เห็นด้วยว่าสมควร

3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์และปรับใช้สำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงาน

เวลาที่มีประชุมกลุ่มจะมีประวัติของเด็กให้ทุกท่าน อัยการ นักจิตวิทยา นักสังคมฯ ว่าคุณประพจน์สืบมาว่าอย่างไรและมีข้อตกลงมาว่าอย่างไร และเมื่อได้ไปไม่ฟ้องมาจะเก็บไว้และเสนอให้เด็กเห็น อัยการจะมีไปไม่ฟ้องมาให้ ผอ. สถานพินิจ จากนั้นฝ่ายธุรการทางคดีนำสำนวนไม่ฟ้องยื่นต่อฝ่ายสังคมสงเคราะห์และทำใบติดตามผลบันทึก มีเงื่อนไขข้อตกลงให้มารายงานตัววันเวลาตามที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ให้เด็กและผู้ปกครองเซ็นชื่อแล้วให้ไปไม่ฟ้องไป กรณีที่ให้ไปไม่ฟ้องเด็กไปเพราะเวลาเด็กไปสมัครทำงานภายใน 10 ปี หรือสอบทำงานที่หน่วยงานราชการ เขาจะตรวจประวัติเด็ก อีกอย่างเราทำงานร่วมกับตำรวจแห่งชาติด้วยเพื่อขอลบประวัติเด็ก กรณีขอลบประวัติเด็ก ปรากฏว่าเด็กเคยถูกจับ เด็กกลับมาเอาใบบันทึกการติดตาม และไปไม่ฟ้องไปทำใบรับรองจาก ผอ. เจ้าหน้าที่จะทำให้ว่าเคยถูกจับแต่อัยการเสนอไม่ฟ้อง และถือว่าไม่เป็นคดี ไม่เป็นคดีอาญา เด็กสามารถเอาใบนี้ไปทำงาน ซึ่งตามหน่วยงานใหญ่ ๆ ทั้งเอกชนและรัฐบาลก็จะมี การตรวจเช็คประวัติอาชญากรในขั้นตอนนี้

ขั้นตอนแรกของการประชุมกลุ่มเป็นหน้าที่ของคุณประพจน์เหมือนกับอัยการ เพราะฝ่ายสังคมสงเคราะห์เป็นผู้กำหนด ติดตามผล กำหนดเงื่อนไขและกำหนดระยะเวลา อย่างกรณีเด็กติดยาจะให้การบริการสังคมทุกครั้ง เพราะเราดูจากสถิติและดูกรณีว่าบางคดีผู้เสียหายใจดี บางทีขาดจากอุบัติเหตุ แต่เขาไม่เรียกร้องเงินจากเด็ก อย่างไรก็ตามเด็กต้องได้เรียนรู้งานบริการสังคม ถึงแม้ว่าเด็กจะมีเงินให้ แต่ในสิ่งที่เขาทำความเสียหาย เขาควรได้รับการลงโทษที่เท่ากันพอกัน ไม่ใช่ว่าแค่นี้ แต่คุณไม่ได้ทำงานไม่ได้เรียน บริการสังคมก็ไม่มี เราต้องให้เขาเรียนรู้

จากการกระทำ จากการทำงานบริการสังคม ให้เขาจำได้ จะได้ไม่มารอบสอง คนที่ทำงานบริการสังคมใช้ว่าจะไม่มารอบสอง ซึ่งมีเหมือนกัน

4. ปัญหาอุปสรรคของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สำหรับเด็กและเยาวชน

นอกจากการติดตาม และเวลาราชการซ้อนกัน เช่นเมื่อเข้าประชุมราชการ มีเด็กมารายงานตัวแต่ไม่มีเจ้าหน้าที่อยู่ที่เตรียมเอกสารเรียบร้อยแล้ว ไม่มีคนทำงานแทน ซึ่งวิธีแก้ไขคือให้เบอร์มือถือเด็กสามารถรายงานได้ไม่ว่าตอนเย็นเสาร์ อาทิตย์ นัดกันได้ บางที่สามารถมารายงานตัวที่นี้ได้ มีกรณีหนึ่งไปทำกลุ่มที่บ้านปราณี และเด็กอยู่โซนฝั่งธน เจ้าหน้าที่ก็สามารถมาประชุมได้ เวลาจะประชุมก็ต้องนัดเด็กสอบถามบ้านที่อยู่ ถ้าบ้านอยู่โซนฝั่งนั้นก็ให้รายงานตัวที่นั่น ไม่ต้องมารายงานที่กรมพินิจ บางที่เราไม่เคยเห็นหน้าเด็กซึ่งเขารายงานตัวทางโทรศัพท์ ไม่รู้ว่าเรียนหรือไม่ บางทีจะขอดูหน้าดูตาหรือขอเอกสารการเรียน ก็ต้องใช้วิธีนี้เพราะเป็นเจ้าหน้าที่คนเดียว ซึ่งอาจจะหย่อนในเรื่องติดตามผลเยี่ยมบ้าน เพราะจะเยี่ยมได้ครั้งเดียว แต่ถ้าออกสืบเสาะกับคุมประพฤติจะมีเยี่ยมบ้านไป 2 ครั้ง และเราต้องติดต่อกับชุมชนด้วย เด็กส่วนใหญ่ที่กระทำผิดจะอยู่ในเขตชุมชนสลัม เราไม่รู้พื้นที่ต้องอาศัยคณะกรรมการในชุมชน

5. ข้อเสนอแนะและวิธีการแก้ไขปัญหาอุปสรรค

วิธีแก้ไข อย่างกรณีหนึ่งที่ติดตามจะฝากไว้ที่ เมอร์ซี่ และไปติดตามที่เมอร์ซี่ เรารู้จักชุมชน รู้จักคนในชุมชน แล้วเชิญมาร่วมประชุมด้วย ชุมชนก็ให้ความร่วมมือ เรื่องงานสอดคล้อง สมมติว่าเด็กเข้าชั้นตอนศาลก่อนคือรอคุมประพฤติ ชั้นตอนฝ่ายสอบสวนจะอยู่กับกรมคุมประพฤติไม่ใช่กรมพินิจฯ ในชั้นตอนสอดคล้องเป็นหน้าที่เรา เพราะมีพนักงานฝ่ายสอดคล้องหลาย 10 คน พอเข้าชั้นตอนสอดคล้องอัยการจะมีอยู่เพียงคนเดียวซึ่งตนเองต้องสอดคล้องด้วยประชุมด้วย และงานอื่นด้วยเนื่องจากไม่ใช่เฉพาะงานสถานพินิจเท่านั้น บางทีผู้ปกครองข้างนอกหรือเด็กที่พ้นมาตรา 63 แล้วกลับมาใหม่ เราต้องช่วยเหลือเนื่องจากเราบอกให้มาได้ และเราดูแลอยู่แล้วด้วย เหมือนกับย่อนหานักสังคมสงเคราะห์ใหม่ จะได้ไม่ต้องไปทำงานซ้ำซ้อนเริ่มใหม่ ไม่เสียเวลา

กรณีสัมภาษณ์ที่ 4 อัยการพิเศษฝ่ายคดีเยาวชนและครอบครัว 3

1. รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก และเยาวชนในหน่วยงานของท่าน รวมถึงมาตรการการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

จริง ๆ รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ไม่ว่าในชั้นงาน สอบสวน อัยการ สถานพินิจหรือศาล จะมีแนวคิดเหมือนกัน คือกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก เราจะเน้นการบำบัดฟื้นฟูแก้ไขเด็กมากกว่าการลงโทษ ถือเป็นหลักในการปฏิบัติ ดังนั้นกฎหมายต่าง ๆ ที่ออกมาจะเน้นถึงการแก้ไขบำบัดมากกว่า เราจะไม่เน้นการลงโทษเป็นหลัก แนวคิดจะเป็นอย่างนี้ทั้งนั้น เพราะเด็กอายุน้อย ภาวะเกี่ยวกับความคิดยังไม่สมบูรณ์ที่จะคิดเหมือนกับผู้ใหญ่ แต่ถ้ารูปแบบของกระบวนการยุติธรรมในส่วนย่อยลงไป เราจะพิจารณาในอายุของเด็กมากกว่า ในเด็กจริง ๆ อายุ 7 ขวบ ไม่เกิน 14 ปี ถ้าเกินนี้จะเป็นเยาวชน

2. ปัญหาอุปสรรคของกระบวนการยุติธรรมที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน กรณีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด

ปัญหาของเราในปัจจุบัน มีแนวคิดที่น่าจะขยับอายุจาก 7 ขวบ คือมีแนวคิดที่ว่า ถ้าไม่ถึง 7 ขวบเราจะไม่ถือว่าเป็นความผิดจากการกระทำของเด็ก และก็ไม่มีอยู่ในนิยามของคำว่า เด็กตาม พรบ. จัดตั้งศาลเยาวชนฯ ด้วย มีทั้ง พรบ.จัดตั้งฯ พรบ. คุ้มครองเด็ก ปัญหาคือปัจจุบัน อายุของเด็กที่เรารับมาผิดในคดีอาญาตั้งแต่ 7 ขวบขึ้นไป เรากำลังมีแนวคิดใหม่ว่าจะขยับจาก 7 ขวบเป็นเท่าไรดี เนื่องจากในแต่ละประเทศปัจจุบันมีการกำหนดอายุขั้นต่ำของเด็กที่ถือว่าทำความผิดในคดีอาญาแตกต่างกัน แต่หลายประเทศส่วนใหญ่จะอยู่ประมาณ 10 - 12 ขวบ ของเราอาจจะขอแก้ไขเป็น 10-12 ขวบขึ้นไป ถ้าต่ำกว่านี้ก็ถือว่าไม่เป็นเด็กที่ทำผิดอาญา

ส่วนมาตรการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน จริง ๆ แล้วของเรายังไม่ได้ทำอะไรในส่วนของการแก้ไขฟื้นฟู เนื่องจากการแก้ไขฟื้นฟูเป็นเรื่องของกระทรวงยุติธรรม ในส่วนของสถานพินิจ และในสถานพินิจมีแนวทางนี้อยู่ครบถ้วน เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่จิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ อยากรครบถ้วน แต่ในอนาคตเราอาจจะร่วม กันดำเนินการในเรื่องนี้ โดยเฉพาะในเรื่องของการ “Diversion” หรือการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลหรืออาจจะเป็น Diversion ชั้นศาลก็ได้ คือ Diversion จะมี 2 ขั้นตอน คือก่อนฟ้องศาลกับในชั้นศาล แต่ที่เราเน้นจริง ๆ ในลักษณะของการดำเนินคดีในชั้นพนักงานสอบสวน สถานพินิจ ทั้งงานอัยการ ถือว่าเป็นหน่วยงานฝ่ายบริหาร เราควรจะมี Diversion ในชั้นบริหารมากกว่าชั้นศาล เนื่องจากในการ Diversion ในชั้นศาลจะสร้างความรู้สึกที่ไม่ดีให้กับเด็ก เนื่องจากเด็กเมื่อขึ้นไปที่ศาลแล้วก็

เหมือนถูกฟ้องเหมือนกัน เพราะเด็กจะต้องขึ้นบัลลังก์ไปห้องพิจารณา ถึงจะไม่ใช่บัลลังก์เหมือนห้องผู้ใหญ่ ซึ่งเราคิดว่าตรงนั้นอาจสร้างความรู้สึกไม่ดีให้กับเด็ก เราจึงเน้นที่ Diversion ในชั้นฝ่ายบริหาร คือพนักงานอัยการมากกว่า และอีกอย่างในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูเด็กคือ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จะแตกต่างกันระหว่าง Diversion กับ RJ Diversion เด็กจะต้องรับสารภาพ แต่ RJ เด็กไม่ต้องรับสารภาพ คือถ้าเป็น RJ ก็เป็นกระบวนการให้ครอบครัวสมานฉันท์มาคุยกัน เราอยากให้เขาสำนึกเขาอาจจะไม่รับสารภาพก็ได้ แต่ต้องพูดว่าเขาทำไปถูกหรือผิดอย่างไร ถ้าเป็นฝ่ายผู้เสียหายจะรู้สึกอย่างไร เขาจะแก้ไขอย่างไรได้บ้าง เราอาจจะมีกระบวนการที่มาร่วมกันฟื้นฟู ถ้าเด็กสามารถดำเนินการตามแผนได้เราก็จะสั่งไม่ฟ้อง ทำนองเดียวกับ Diversion ที่มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาทำแผนเหมือนกันแต่เขารับสารภาพเมื่อรับสารภาพแล้วเราก็มาคิดว่า จะทำอะไรไม่ฟ้องเขาได้ เราก็จะกำหนดเงื่อนไขให้เขาปฏิบัติ แต่ในเงื่อนไขที่ให้เขาปฏิบัติอาจจะไม่มีประมุขกลุ่มครอบครัวเหมือน RJ ก็ได้ ปัจจุบันใช้ประสมกัน เอาไม่ได้ คือ กระบวนการยุติธรรมในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูเด็กของเรา ปัจจุบันคือตามมาตรา 63 พรบ.จัดตั้งศาลฯ ซึ่งเราใช้ประจำ เงื่อนไขคือ เมื่อเด็กกระทำความผิดอาญา และผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณา จากประวัติ อาชีพ อายุ การศึกษา ความประพฤติ การอบรมต่าง ๆ หากเห็นว่าเด็กอาจจะกลับตัวเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ถ้าผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นอย่างนั้น แล้วเสนอความเห็นมาที่พนักงานอัยการพิจารณา ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบก็สั่งไม่ฟ้อง ความเห็นของพนักงานอัยการก็เป็นอันเด็ดขาด จะเห็นว่าตรงนี้พนักงานอัยการเกือบจะไม่มีภาระหน้าที่เข้าไปเกี่ยวข้องเลยในการเข้าไปแก้ไขฟื้นฟูเด็ก เราเพียงมีหน้าที่สั่งว่าเห็นด้วยกับผู้อำนวยการสถานพินิจหรือไม่เห็นด้วยเท่านั้น

นี่คือข้อบกพร่องของ มาตรา 63 และอีกอย่างคือ ในการประชุมกลุ่มครอบครัว ที่นำ RJ มาใช้ เมื่อที่ประชุมได้กำหนดหลักเกณฑ์ หรือเงื่อนไขให้เด็กปฏิบัติ 5-6 ข้อ เช่น จะไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด จะไม่ออกนอกบ้านเวลากลางคืน ไม่คบเพื่อนไม่ดี จะยอมเข้าศึกษาต่อ จะยอมอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจ ตรงนี้เราไม่รู้เลยว่าเด็กเขาได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขเหล่านั้นได้ครบถ้วนหรือยัง เพราะระยะเวลาที่อยู่ในการควบคุมของสถานพินิจ มี 2 ปี แต่จำนวนที่ส่งมาให้เรา (อัยการ) ส่งมาแค่ 30 วัน คือระยะเวลาที่เด็กถูกส่งตัวหลังจากถูกจับมายังสถานพินิจ กฎหมายมาตรา 50 บัญญัติว่าพนักงานอัยการจะต้องฟ้องภายใน 30 วัน ต้องส่งสำนวนให้อัยการฟ้องภายใน 30 วัน ถ้าไม่ทันก็ต้องขอผลัดฟ้อง จึงเป็นการเร่งส่งเรื่องมา ปัญหาเงื่อนไขที่เรากำหนดให้เด็กปฏิบัติเขาปฏิบัติหรือไม่ ตรงนี้ทำให้เห็นว่าอาจจะไม่ได้ผลก็ได้ เมื่อกฎหมายมาถึงเรา ผู้อำนวยการสถานพินิจมีความเห็นสั่งไม่ฟ้อง อัยการก็สั่งไม่ฟ้อง เราเห็นว่า ผอ. สถานพินิจมีความเห็นอย่างนี้ แทบทุกเรื่องเราก็จะสั่งตาม ผอ.สถานพินิจ แทบไม่แย้ง เว้นแต่ในมาตรา 36

วรรคท้าย ซึ่งมีเงื่อนไขว่า ความผิดอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไม่เกิน 5 ปี แต่บางทีเกิน 5 ปี เช่น มาตรา 335 วรรค 3 กรณีที่ความผิดเกินกว่า 2 อนุมาตรา ขึ้นไป หรือมาตรา 336 ทวิ กรณีใช้ยานพาหนะ พวกนี้โทษจะเกิน 5 ปีทั้งนั้น เพราะบางทีเขาไม่รู้ เราก็ต้องส่งเรื่องคืนกลับไป ส่วนใหญ่ทุกเรื่องแทบร้อยเปอร์เซ็นต์ที่เราไม่สั่งฟ้องให้

ยังมีปัญหาที่เกรงว่าจะไม่ได้ผล เราจะแก้ไขกฎหมายต่อไป ในการใช้กฎหมาย มาตรา 63 ถ้ามีต้องแก้ไขว่า ในระหว่างที่ส่งตัวเด็กเข้าไป ที่จะใช้ มาตรา 63 มีการบำบัดฟื้นฟู จะต้องไม่นับระยะเวลาที่เด็กถูกควบคุมตัว เพื่อไม่ต้องเร่งว่าเด็กจะต้องถูกดำเนินการตามเงื่อนไขหรือไม่ และเมื่อมีการทำแผนบำบัดฟื้นฟูแก้ไขเด็กเสร็จแล้วให้ส่งความเห็นรายงานต่าง ๆ มายังพนักงานอัยการเพื่อสั่ง ว่าปัจจุบันเด็กได้รับการบำบัดฟื้นฟูได้ดำเนินการตามแผนครบถ้วนแล้ว อัยการจะสั่งไม่ฟ้องหรือไม่ก็ได้ ถ้าอัยการเห็นว่าการบำบัดฟื้นฟูยังไม่เพียงพอก็อาจจะแจ้งให้สถานพินิจดำเนินการเพิ่มเติมก็ได้ นั่นคือให้อัยการมีอำนาจในการเข้าไปร่วมฟื้นฟูจริง ๆ เราเป็นเพียงคนสั่ง บทบาทเราคือ เมื่อสถานพินิจจะจัดใช้มาตรา 63 เขาจะใช้วิธีกลุ่มครอบครัวที่เรียกว่า RJ แต่อย่าลืมว่า RJ กฎหมายไม่ได้เขียนขั้นตอนไว้เลยเพียงแค่เรานำมาปรับใช้เฉย ๆ

การฟื้นฟูกลับให้เหมือนดังเดิม คือ ให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชย ผู้ต้องหาที่กระทำความผิดก็ต้องกลับตัวกลับใจไม่กระทำความผิดต่อไป จะทำให้ครอบครัว สังคมมีความสุข ซึ่งตรงนี้เรียกว่า RJ เรามีตัวอย่างมาจากต่างประเทศ โดยเฉพาะต้นแบบที่ นิวซีแลนด์ ในอเมริกา ในแคนาดา แต่เราเห็นว่าน่าจะปรับใช้ให้เหมาะสมกับสังคมไทยมากกว่าในการแก้ไขกฎหมายครั้งต่อไป และปัญหาของกระบวนการยุติธรรมในการแก้ไขฟื้นฟู เราควรจะแยกให้ชัดว่าเป็น RJ หรือ Diversion ถ้าเป็น Diversion ที่มีขั้นตอน 2 ขั้นตอน คือ ในชั้นของฝ่ายบริหาร กับฝ่ายศาล เพราะฉะนั้น เมื่อไรที่มีการฟ้องคดีไปที่ศาล ถ้าได้รับสารภาพแล้วศาลจึงใช้กระบวนการ Diversion ในชั้นนั้น คือศาลอาจจะไม่มีการพิจารณาคดี แต่อาจจะตั้งคณะกรรมการ หรือหน่วยงานฟื้นฟูเด็ก โดยไม่ต้องเข้ากระบวนการเลย เพื่อเป็นการ Diversion ในชั้นศาล ซึ่งศาลก็มีอำนาจทำได้ แต่กระบวนการ RJ โดยทั่วไปเกือบทั่วโลก ไม่มีกระบวนการในชั้นศาลที่เกี่ยวข้อง จะมีกระบวนการในชั้นฝ่ายบริหารแท้ ๆ ที่มีข้อกำหนดว่า เมื่อมีคดีเกิดขึ้นจะมีฝ่ายเข้ามาเป็นตัวกลางคอยประสานงาน จะเรียกหลาย ๆ ฝ่ายไม่ว่า ฝ่ายผู้เสียหาย เหลือผู้กระทำผิด ผู้ต้องหา และครอบครัวทั้งสองฝ่าย อาจจะเป็นพ่อแม่พี่น้องก็ตาม ผู้ที่ใกล้ชิดกับเขา ครูอาจารย์ในโรงเรียน พนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานสอบสวน พนักงานฝ่ายปกครอง หรือแม้แต่คนที่เกี่ยวข้องในคดีเอามาประชุมกัน การประชุมของกลุ่มครอบครัวจะเน้นการสมานฉันท์ ให้สังคมรับรู้ถึงการกระทำของเด็กคนนี้แล้วไปช่วยกันแก้ไข ดังนั้นเราอาจจะนำมาใช้ในกระบวนการ มาตรา 63 ได้เลย เพื่อเป็น

RJ แท้ ๆ ซึ่งกำลังนำเสนอแก้ไขกฎหมายอยู่โดยที่เราไม่อยากให้ศาลลงมาเกี่ยวข้องในชั้นของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นี้ อย่างนี้เป็นหลักการ

กระบวนการยุติธรรมในหน่วยงานมีขีดจำกัดอย่างไรนั้น ในส่วนของเราอาจจะไม่มีการพิจารณาโดยตรง เพียงแต่ร่วมประชุมเฉย ๆ หลังจากนั้นก็เป็นเรื่องของสถานพินิจเป็นผู้พิจารณาแล้วส่งมาให้เรา แต่ต่อไปในการแก้ไขกฎหมายใหม่ พนักงานอัยการอาจจะต้องเข้าไปร่วมตั้งแต่แรก ตั้งแต่วางแผนแก้ไขฟื้นฟูเด็ก เด็กไม่ได้รับการบำบัดฟื้นฟูอย่างแท้จริง เพียงแต่เอาเด็กเข้ามาในที่ประชุมและให้เด็กรับปาก พอเด็กรับปากให้เขาไปทำงานบริการสังคมประมาณ 24 ชั่วโมงหรือ 48 ชั่วโมง ซึ่งน้อยมาก นี่คือปัญหา และหลังจากนั้นเราก็สั่งไม่ฟ้อง ปล่อยเด็กไปแล้วมีผลทำให้เด็กหันมากระทำผิดซ้ำอีก เนื่องจากเด็กไม่ได้ถูกบำบัดอย่างจริงจัง ไม่ได้ถูกแก้ไขฟื้นฟูอย่างจริงจัง

3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์และปรับใช้สำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงาน

มองว่า RJ ในการประชุมกลุ่มครอบครัวเราจะใช้ได้อย่างไร ในปี 47 ของสำนักงานอัยการสูงสุดเราตั้งศูนย์อัยการคุ้มครองเด็กและครอบครัวกลางขึ้น เราพยายามเข้าไปร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองเด็ก แต่ก็ไม่ใช่การนำ RJ มาใช้โดยตรง โดยมีลักษณะออกไปเผยแพร่ความรู้ ป้องกันไม่ให้เด็กกระทำความผิด ให้ความรู้ว่าการทำความผิดแล้วจะเกิดอะไรขึ้น กระบวนการ RJ ในชั้นอัยการแทบจะบอกได้ว่าไม่มีเลยเท่าที่ผ่านมา เพราะที่ผ่านมาจะเข้าไปร่วมกับสถานพินิจมากกว่า แต่อนาคตจะมี

4. ปัญหาอุปสรรคของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สำหรับเด็กและเยาวชน

ความจริงอุปสรรคของ RJ โดยตรงจริง ๆ ไม่มี เพราะกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นที่ยอมรับของสังคมในปัจจุบันทุกหน่วยงาน แม้แต่ศาลเองก็เห็นด้วยว่าควรจะนำกระบวนการนี้มาใช้ เพียงแต่ศาลจะลงมามีส่วนร่วมวางแผนในการบำบัดฟื้นฟูในชั้นศาล ซึ่งในหน่วยงานอื่น ๆ กระทรวงยุติธรรมมีสถานพินิจทำอยู่ และหน่วยงานเอกชนต่าง ๆ สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เราไม่ค่อยเห็นด้วยในขั้นตอนที่ศาลลงมาทำ RJ ในชั้นแรก เนื่องจากจะทำให้กระบวนการล่าช้า RJ เป็นกระบวนการที่ทำให้คดีเสร็จโดยเรียบร้อย รวดเร็วมากกว่า เหมือนกับ Diversion แนวคิดคล้าย ๆ กัน ถ้าศาลลงมากระบวนการจะช้ามาก เพราะมีขั้นตอนเพิ่มขึ้นมาก และจะมีปัญหาต่าง ๆ ตามมาอีกมากเช่นกัน นี่คือปัญหาของ RJ เราพยายามทำอย่างไรจึงจะให้ทำ RJ ได้ในขั้นตอน ๆ เพื่อให้คดีเสร็จได้รวดเร็ว และเด็กก็ได้รับ

ประโยชน์จากการทำ RJ ได้มากที่สุด ในกระบวนการของเราคดีจะเสร็จไปได้รวดเร็ว เสียค่าใช้จ่ายน้อย ทุกฝ่ายเข้าใจกันดี สังคมก็จะกลับคืนสู่สงบสุขเหมือนเดิม ซึ่งจะดีกว่า Diversion ซึ่ง Diversion เป็นกระบวนการกฎหมายที่กำหนดขึ้นโดยเคร่งครัดว่า เด็กต้องรับสารภาพ และจะต้องมีกระบวนการต่าง ๆ กำหนดเป็นรูปแบบชัดเจน ต่างจาก RJ ที่รูปแบบจะผ่อนคลายนานกว่า แล้วก็มี พรบ. ที่ไม่รู้ว่าจะต้องทำอะไร อาจจะเป็นหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมหรืออะไรก็ตาม แต่เด็กจะมีความสำนึกในสิ่งที่เขากระทำลงไป รับผิดชอบต่อสังคม เพราะเป็นเรื่องที่ออกมาจากใจเขา เขาจะเป็นคนพูดเองว่าสิ่งที่เขาทำไปเพราะอะไร และเขาก็จะได้ฟังฝ่ายตรงข้ามว่าฝ่ายเขารู้สึกอย่างไร นี่เป็นเรื่องของสังคมแท้ ๆ แทนที่จะให้เขาสำนึกผิดโดยการลงโทษก็มาใช้วิธีนี้แทน ถ้าเป็นกระบวนการ Diversion จะเข้าสู่กระบวนการเกือบครึ่งและเด็กจะต้องรับสารภาพ และเข้าไปสู่คณะกรรมการ จะต้องมีความกระตือรือร้นเข้ามา Diversion ในลักษณะไหน มีขั้นตอนอย่างไร มีเงื่อนไขที่จะต้องปฏิบัติอย่างไร แต่ในที่สุดถ้าเด็กทำตามเงื่อนไขไม่ว่า RJ หรือ Diversion ก็จะส่งผลให้พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง หรือถ้าเขาไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขก็สั่งฟ้องดำเนินคดีตามปกติเหมือนกัน

การกำหนดอัตราโทษในแต่ละประเทศต่างกันมาก บ้านเรากระบวนการ RJ จำกัดไว้ที่ 5 ปี เป็นแนวคิดที่จำกัดไว้ว่าอัตราโทษเกินกว่า 5 ปี ตามที่กฎหมายกำหนด แต่ส่วนตัวเห็นว่ามันจะเป็นมากกว่า 5 ปี เพราะในกรณีที่เด็กกระทำความผิดเกินกว่า 2 อนุมาตราขึ้นไป อย่างคดีลักทรัพย์ ลักทรัพย์กลางวันกลางคืนปัจจุบันไม่มีผลแตกต่างกันมากเท่าไร และปัจจุบันเด็กไปทำผิดก็ไม่ไปคนเดียวไป 2 คน ก็กลายเป็นว่า หนึ่งลักทรัพย์ตอนกลางคืน สองร่วมกันทำผิดตามอนุมาตรา 7 อย่างนี้ก็กลายเป็นสองอนุมาตรา ทำผิดโดยโทษที่ 5 ปี และถ้าใช้ยานพาหนะด้วยซึ่งปัจจุบันมีมอเตอร์ไซด์ก็กลายเป็น 7 ปี อย่างนี้ อัตราโทษน่าจะขยายไป 7-10 ปี เพื่อให้โอกาสเด็กมากขึ้น ปกติปัจจุบันทำอยู่ใช้ไม่ได้ มันเป็นเรื่องของสถานพินิจ เด็กที่กระทำความผิดมาแล้วเขาจะไม่ใช้ RJ ซึ่งจริง ๆ แล้วแนวคิดของแต่ละประเทศไม่ได้คิดอย่างนั้น เขาจะดูว่าความผิดแต่เดิมร้ายแรงแค่ไหน ถ้าเป็นความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ไม่น่าเอาการกระทำผิดเข้ามาเป็นเหตุไม่เข้าสู่กระบวนการ RJ ถ้าเราจะแก้ไขเด็กเราก็น่าจะให้โอกาสแก้ไขได้ตลอดให้เปิดกว้างมากขึ้น และจริง ๆ แล้วกระบวนการเชิงสมานฉันท์เป็นเรื่องใหม่ของบ้านเรา ฉะนั้นเราต้องหาวิธีปรับให้เหมาะสมกับบ้านเรา อย่างที่สำนักงานศาลยุติธรรมขอแก้ไขว่าเมื่อเด็กถูกจับกุมไม่ให้ส่งเด็กไปสถานพินิจ จะให้ส่งเด็กไปที่ศาลก่อน เพื่อไปดูว่าเด็กที่ถูกจับมาจับถูกต้องหรือไม่ จับมาด้วยอาญาหรือไม่ และการกระทำของเด็กเริ่มต้นเป็นความผิดหรือไม่เพื่อศาลจะได้พิจารณาให้ประกันหรือปล่อยตัวชั่วคราว หรือจะ让他ไปควบคุมตัวที่สถานพินิจ ตรงนี้เรากำลังมองดูว่าจะเกิดความ

ยุ่งยากหรือไม่ ที่เด็กจะเข้าไปสู่กระบวนการเชิงสมานฉันท์ คือจริง ๆ แล้วถ้าเด็กไปที่สถานพินิจแต่แรกตามเดิมก็สามารถทำได้ดีอยู่แล้ว ในแง่สถานพินิจที่จะต้องตรวจสอบเด็กตั้งแต่รายละเอียดเกี่ยวกับอายุ ครอบครัว ความประพฤติ พฤติกรรมของเด็ก รวมทั้งประวัติต่าง ๆ ของเด็ก

ในกระบวนการยุติธรรมเราแบ่งเป็นส่วน ๆ อยู่แล้ว น่าจะให้ความไว้วางใจซึ่งกันและกันในระบบของการตรวจสอบ ก็ตรวจสอบในระดับพอสมควร เพราะอย่างสมัยก่อนสถานพินิจรวมอยู่ในศาลยุติธรรม เมื่อก่อนเป็นกระทรวงยุติธรรม เดียวนี้เป็นสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งดูเหมือนว่าสถานพินิจอยู่ใต้ศาล จะทำอะไรก็ต้องให้ศาลเป็นคนสั่ง แต่ปัจจุบันสถานพินิจสังกัดอยู่ในกระทรวงยุติธรรม ซึ่งมีหน่วยงานโดยเฉพาะ และมีการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมเป็นรูปแบบชัดเจน มีขั้นตอนต่าง ๆ มีนักสังคมสงเคราะห์ มีนักจิตวิทยาของเขาเอง มีเจ้าหน้าที่ดำเนินการเอง จึงน่าจะเป็นหน้าที่ของสถานพินิจดำเนินการโดยตรง ไม่จำเป็นต้องส่งศาลก่อน ไม่อย่างนั้นขั้นตอนจะยุ่งยากมาก

ในปัจจุบันก็ถือว่าใช้ได้ที่ส่งสถานพินิจ แต่ปัญหาคือ อุปสรรคในกระบวนการ RJ ไม่ได้อยู่ที่เรา แต่อยู่ที่สถานพินิจ ในแง่ที่ว่าสถานพินิจมีงบประมาณและบุคลากรที่น้อย ไม่สามารถเข้าไปทำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเด็กได้ทัน ซึ่งการรวบรวมเกี่ยวกับตัวเด็กต้องใช้เวลาพอสมควร และคดีแต่ละวันมีมาก สถานีตำรวจทำไม่ทัน พนักงานสอบสวนส่งสำนวนไม่ได้ เพราะไม่มีรายงานจากจากสถานพินิจรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็ก อัยการจะไม่รับถ้าไม่มีรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กแนบติดมาด้วย เพราะฉะนั้นถ้าหากสถานพินิจทำไม่ทันกลายเป็นความผิดของพนักงานสอบสวนซึ่งถือว่าไม่ถูกต้อง ทุกวันนี้พนักงานสอบสวนที่เข้ามาส่งสำนวนทั้ง ๆ ที่มีความผิดของสถานพินิจ เพราะสถานพินิจทำรายงานเกี่ยวกับเด็กไม่ทัน ก็กลายเป็นคดีที่ขาดผลัดฟ้อง พอขาดผลัดฟ้องตำรวจส่งสำนวนให้เรา เราต้องให้พนักงานสอบสวนที่ส่งสำนวนทำหนังสือมาขออนุญาตฟ้อง โดยต้องระบุว่าพนักงานสอบสวนได้รับว่ากล่าวตักเตือนแล้ว ซึ่งจริง ๆ อาจจะไม่ใช่ความผิดของพนักงานสอบสวนก็ได้ ทั้งหมดอยู่ที่สถานพินิจ เพราะทางพนักงานสอบสวนก็บอกว่าได้ไปเร่งมาแล้ว

นี่คือปัญหาอุปสรรคอย่างหนึ่งของ RJ คือไม่มีระยะเวลาไม่มีการหยุดไว้ในระหว่างที่จะทำ RJ หรือไม่ เวลาจะวิ่งไปเรื่อย ๆ ถึงแม้จะไม่ได้ RJ เขาก็ทำไม่ทัน เพราะส่งสำนวนไม่ได้ทำให้คดีขาดผลัดฟ้อง และต้องขออนุญาตฟ้อง ข้อเสียของการขออนุญาตผลัดฟ้องคือเมื่อผลกำหนดระยะเวลาผลัดฟ้องแล้วเราต้องปล่อยตัวเด็กไป ส่วนสำนวนถ้าหากเป็นกรณีที่ ไม่ได้เป็นการจับกุม แต่เป็นการเข้ามาขอตัว เวลาเข้ามาส่งสำนวนเขาอาจจะเอาตัวเด็กมาเซ็นทราบวันนัดที่จะมาหาอัยการ แต่ถ้าเป็นกรณีที่ขาดค่าฟ้องไปแล้วไม่มีตัว เขาก็จะส่งสำนวน และ

อีกอย่างหากเราฟ้องแล้วเด็กที่ได้รับการประกันตัวไปจากสถานพินิจไม่มาศาล ศาลจำหน่ายคดี ก็ขาดคำฟ้องเหมือนกันก็ต้องขออนุญาตฟ้องเหมือนกัน เวลาไปตามเด็กมา ตามยากมาก เพราะบางทีเด็กหนีไป เด็กก็เหมือนถูกลอย ไม่มีอะไรบังคับ ไม่มีการควบคุมตัว และบางอย่างที่มีการขออนุญาตฟ้องถึงแม้เด็กไม่หนี ข้อเสียที่เด็กจะได้รับคือ แทนที่เด็กจะได้รับการพิจารณาคดีที่รวดเร็ว แต่กลับช้า กว่าคดีจะเสร็จก็เลื่อนไปอีกหลายเดือน ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อเด็ก

RJ ถ้าจะใช้ระยะเวลานานไม่เป็นปัญหา ถ้าอยู่ในช่วงมีบำบัดฟื้นฟูแก้ไขอบรม เราไม่ถือเป็นข้อเสีย เราคิดว่าถ้าทำให้เด็กกลับตัวเป็นคนดีได้เราก็คุ้ม แต่ที่บอกว่าใช้ระยะเวลานานหมายถึงไม่ใช่กระบวนการ RJ โดยตรง แต่เป็นกระบวนการของกฎหมาย ที่บังคับว่าเด็กจะต้องถูกส่งไปสถานพินิจและจะต้องทำรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็ก ในเมื่อกฎหมายบอกว่าการพิจารณาคดีเด็กโดยเฉพาะในชั้นศาลต้องนำเอารายงานของสถานพินิจมาพิจารณาด้วย เพื่อการพิจารณาลงโทษเด็ก ตรงนี้ถ้าสถานพินิจไม่มีความพร้อมทำให้กระบวนการยืดยาวไปอีก จริง ๆ แล้ว RJ ต้องยอมรับว่าปัจจุบันยังดีอยู่ เรายังมองไม่เห็นข้อบกพร่องของกระบวนการ RJ ตรง ๆ คืออะไร เพราะเรายังไม่ได้นำมาใช้อย่างเต็มรูปแบบ ทุกครั้งที่เรานำมาใช้ในมาตรา 63 ก็แค่เอามาปรับใช้เฉย ๆ เท่านั้นเอง คือการนำมาปรับใช้เป็นการนำมาใช้ชั่วคราว คือใช้ปนกันระหว่าง Diversion กับ RJ คือต้องบังคับให้เด็กรับสารภาพเสียก่อนเขาถึงจะทำ RJ ให้ ซึ่งหลักการ RJ จริง ๆ เด็กไม่ต้องรับสารภาพ

5. ข้อเสนอแนะและวิธีการแก้ไขปัญหาลุप्तรรค

ปัจจุบันอยากให้นำกระบวนการ RJ มาใช้อย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหาลุप्तรรค ซึ่งเดิมไม่ได้ใช้อย่างจริงจังเป็นเพียงการประยุกต์ใช้ ฉะนั้นจึงควรมีการศึกษาแนวคิดนี้และนำไปใช้ในกระบวนการยุติธรรมขั้นต้น ตั้งแต่ชั้นตำรวจ ซึ่งบางทีดูว่าในชั้นตำรวจจะทำยากเพราะเด็กจะอยู่กับตำรวจได้ไม่นาน แต่ในบางกรณีที่เป็นคดีเล็กน้อย อาจจะเป็นการเสียค่าปรับ แทนที่จะปรับเราก็อาจจะใช้วิธีการอบรมแทน ซึ่งก็เป็น RJ อย่างหนึ่ง อาจจะเรียกผู้ปกครองมาพูดคุยกันในวงแคบ ๆ ซึ่งเป็นคดีเล็กน้อย อาจจะไม่ต้องส่งสถานพินิจ

แต่ตำรวจอาจจะไม่อยากทำ เพราะบางคดีเป็นโทษปรับก็ปรับไปทำได้ง่าย ใช้เวลาไม่กินเท่าที่ ดังนั้น RJ จะเริ่มที่สถานพินิจมากกว่า และคิดว่าเหมาะสมที่สุดที่จะใช้ในสถานพินิจ เพราะสถานพินิจเครื่องมือ มีบุคลากรครบถ้วน แล้วทำได้ดีด้วย ดีกว่าเรา เขาจะมีนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ มีการวิเคราะห์หาสาเหตุ เราควรจะมากำหนดรูปแบบของ RJ ใหม่แทนที่ใช้มาตรา 63 อย่างเดิม

กรณีสัมภาษณ์ที่ 5 อัยการพิเศษฝ่ายคดีเยาวชนและครอบครัว 1

1. รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงานของท่าน รวมถึงมาตรการการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

เหมือนคดีอาญาทั่วไป คือเริ่มต้นจากตำรวจ เมื่อเหตุเกิดตำรวจจับกุมตัว ก็ดำเนินการตามขั้นตอนของตำรวจ คือแจ้งข้อหา สอบสวน ทำสำนวนเสร็จก็ส่งฟ้องเราเหมือนคดีทั่วไป แต่การควบคุมตัวจะต่างจากกฎหมายอื่นเท่านั้นเองตามที่มีบัญญัติไว้หมดแล้ว เช่น ต้องรีบส่งตัวให้สถานพินิจ ตำรวจจะไม่ควบคุมเอง เท่านั้นที่ต่าง อย่างคดีอื่นตำรวจต้องจับกุมตัวต้องฝากขัง แต่ของเด็กต้องส่งทันทีภายใน 24 ชั่วโมง หรือให้ประกัน แล้วทำสำนวนส่งอัยการตามปกติ การควบคุมตัวเท่านั้นเองที่ต่างกัน

ส่วนมาตรการการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ประการแรกก็เหมือนกันหมด ที่ต่างกันคือ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เราดัดแปลงมาเป็นมาตรา 63 ย่อ ๆ ก็คือคดีที่ต่ำกว่า 5 ปี ซึ่งคดีลหุโทษคดีประมาท และเป็นความผิดครั้งแรก และเด็กก็ยินยอมที่จะฟื้นฟูปรับปรุง เราก็ตั้งคณะกรรมการ ผอ. สถานพินิจ เห็นว่าเข้าหลักการเป็นความผิดครั้งแรก และโทษไม่รุนแรง เด็กสามารถกลับตัวเป็นคนดีได้ พนักงานสอบสวนก็ทำสำนวนตามปกติ เห็นควรฟ้องไม่ฟ้องตามปกติ แต่พอมาถึงเรา (อัยการ) ผอ.สถานพินิจจะแจ้งมาว่าเห็นควรไม่ฟ้อง ควรจะใช้สมานฉันท์ ขั้นตอนก็จะใช้ประชุมรวม หากสำนวนยังไม่มาถึงก็ยังไม่ประชุม แต่พอมาถึงก็จะเชิญประชุมก่อน ตำรวจก็ทำไป เขาก็เชิญผู้เสียหาย ตัวเด็ก พ่อแม่เด็ก นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา มาประชุมร่วมกันว่าจะไม่ฟ้องดีกว่าหรือไม่ จะได้ประโยชน์กว่า โดยการสืบเสาะ เขาก็จะตรวจสอบประวัติ อะไรหลาย ๆ อย่าง แล้วก็มาประชุมกัน นี่คือที่มาของ มาตรา 63 ก็คือแนวคิดยุติธรรมสมานฉันท์ แล้วมาใช้เป็นครั้งแรกคือเรานำร่อง แต่ต่อไปจะมีอีก คือการชะลอการฟ้อง ลักษณะนี้ถือว่าทั่วไป แต่กฎหมายยังไม่ออก ผ่าน ครม.แล้ว อยู่ในชั้นกฤษฎีกา การชะลอฟ้องคือทั่วไปทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เช่น ขับรถประมาทชนคน ถ้าผู้เสียหายยินยอรับค่าชดเชย ก็ไม่ต้องฟ้อง แต่มาตรา 63 ออกมานานแล้วและเราก็ใช้ประจำ

ในมาตรา 63 อัยการร่วมกับผู้เสียหาย ร่วมกับ ผอ.สถานพินิจ เราใช้นำมาแล้วบ่อย ๆ เช่น บางทีขับรถประมาท ไปเฉี่ยวชน ขับรถไม่มีใบขับขี่ หรือเล่นการพนัน บางทีไปซื้อหวยให้พ่อแม่ ลักษณะอย่างนี้ ฟ้องไปก็ไม่ได้อะไรขึ้นมา เราก็คุมประพฤติแทน ส่วนคดีที่รุนแรง เช่น คดีฆ่า เราก็พิจารณาฟ้องตามปกติ แต่ถ้าคดีตามมาตรา 63 เขาทำมาอย่างนี้เหมือนกันแล้วก็สั่งเหมือนกันว่าเห็นควรฟ้องหรือไม่ฟ้อง เราจะใช้วิธีไม่ฟ้อง แต่ก่อนที่จะไม่ฟ้องนั้น ไม่ใช่สั่งจากไม่

ฟ้องเพราะไม่กระทำความผิด เขาจะต้องยอมรับก่อนว่าเขาผิด แต่เราไม่ฟ้องตามมาตรา 63 คือ สมานฉันท์ เช่น การเล่นพนันทายผลฟุตบอล เขาก็ส่งสำนวนสั่งฟ้องมา ถ้าไม่มีมาตรา 63 เราก็จะดูแต่หลักฐานว่าผิดไม่ผิด แต่พอมีมาตรา 63 ตัวสำนวนก็ทำตามปกติทุกอย่าง เขาก็จะรายงานมีการนัดประชุมกลุ่มครอบครัวเพื่อแก้ไขเด็ก ข้อหาอย่างนี้เด็กต้องยอมรับสภาพก่อนถึงจะเข้าหลักการนี้ ถ้าเขายืนยันว่าไม่ผิดจะใช้มาตรานี้ไม่ได้ สรุปว่าถ้าไม่ฟ้องจะเป็นประโยชน์แก่เด็กมากกว่า เขาก็จะทำหนังสือเชิญประชุมเข้ามาในกลุ่มครอบครัว เราก็ไปประชุม ให้เจ้าของเรื่องประชุม และกรรมการประชุมก็มีผู้เสียหาย พ่อแม่เด็ก และที่เกี่ยวข้อง ส่วนมากจะเห็นด้วย แต่ถ้าบางครั้งผู้เสียหายไม่ยอมจริง ๆ เราลงมติก็ต้องเป็นไปตามขั้น ส่วนใหญ่แล้วผู้เสียหายไม่ยอม มีประเด็นเดียวคือจะเอาค่าเสียหาย เช่นว่า เด็กลักทรัพย์ไปเป็นเงิน 20,000 หรือลักมือถือไป ส่วนมากเขาก็จะบอกว่าเอาเงินมาคืนแล้วก็ไม่เอาเรื่อง บางทีเด็กไม่มี บางทีก็ผิดพลาดไปแล้ว เราจะไม่เน้นตรงนี้ เราจะดูตรงอื่น ดูแนวโน้มอย่างอื่น

การใช้วิธีการสมานฉันท์นี้ สถานพินิจเขาจะต้องตรวจสอบอย่างละเอียด ดูทุก ๆ อย่าง ดูที่บ้าน โรงเรียน เด็กสามารถกลับตัวเป็นคนดีได้หรือไม่ และต้องเป็นความผิดครั้งแรก ถ้าเป็นการกระทำผิดซ้ำเราไม่เอา บางคดีก็ไม่ไหว เช่น คดีรวมกันฆ่า แต่ถ้าคิดผิดซ้ำอาจจะเป็นขบถโดยประมาทอาจไม่สนใจ นี่ไม่มีปัญหา

โดยรวมแล้วในกระบวนการมาตรา 63 จริง ๆ ก็คือ ทุกคดีของเด็กเยาวชน นักสังคมสงเคราะห์จากสถานพินิจจะต้องสอบประวัติเด็กทุกเรื่อง นอกจากตำรวจทำสำนวนแล้ว เขาต้องส่งเรื่องไปที่ ผอ.สถานพินิจพิจารณา ดูประวัติเด็กทั้งหมด ไปดูที่บ้านเด็กทั้งหมด ตรงนั้นเขาจะเห็นแล้วว่าความเป็นมาของข้อหา ลักษณะหน้าตา ความเป็นอยู่ พ่อแม่เด็ก และพิจารณาได้ว่าเรื่องนี้ควรฟ้องหรือไม่ แต่อาจไม่ได้ฟ้องด้วยเหตุผลที่ว่าไม่ผิด แต่ฟ้องด้วยเหตุผลที่ว่าผิดและยอมรับสารภาพ มีข้อแม้ว่าต้องรับสารภาพก่อน และเด็กกลับตัวเป็นคนดีได้ เช่น การทายพนันฟุตบอลอย่างนี้ ฟ้องไปก็ไม่เป็นประโยชน์อะไรขึ้นมา

3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์และปรับใช้สำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงาน

ถ้าสถานพินิจไม่ส่งเรื่องมายังเรา เราก็จะพิจารณาแต่สำนวนฟ้องหรือไม่ฟ้อง หากสถานพินิจเห็นว่าเรากำลังพิจารณาสำนวนอยู่ เขาก็จะมีหนังสือมาเชิญเราไปประชุมกลุ่มครอบครัว หัวหน้าก็จะให้เจ้าหน้าที่อัยการแต่ละคนไปร่วมประชุม เขาก็ไปประชุมและเห็นข้อเท็จจริงจากสำนวนว่าเป็นอย่างนั้นจริงหรือไม่ ก็พากันไปในที่ประชุม ลงความเห็น ลงคะแนนตามความเห็น และอัยการจะเป็นประธานในที่ประชุม มีคดีลักมือถือ คดีเกี่ยวกับเพศ บางครั้ง

ผู้หญิงกับผู้ชายรักกันพ่อแม่ไม่ยอม บางครั้งก็ท้องแล้ว ก็ว่ากันไป หากเราไม่เห็นด้วยก็จะฟ้อง อย่างนี้ใช้ได้เด่นชัดที่สุดคือเยาวชน ส่วนผู้ใหญ่ยังไม่ออกยังติดอยู่ที่กฤษฎีกา ตัวอย่าง คดีตามมาตรา 63 ย่อ ๆ คดีมีพยานยืนยันการกระทำผิด ผู้ต้องหาไร้สารภาพ มีหลักฐานพอฟ้อง แต่ ผอ.สถานพินิจเสนอความเห็นว่าการสั่งไม่ฟ้อง ตามมาตรานี้ เราพิจารณาแล้วคดีอยู่ในเงื่อนไขที่กำหนด หลักสำคัญอยู่ที่คือผู้ต้องหาสามารถกลับตัวเป็นคนดีได้ เราถึงเห็นด้วย แต่ถ้าดูสภาพ ยังคงดีจริง ไม่สามารถกลับตัวเป็นคนดีได้ เราก็ฟ้อง

4. ปัญหาอุปสรรคของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สำหรับเด็กและเยาวชน

ปัญหาตามมาตรา 63 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ถ้าปัญหาตอนนี้จริง ๆ ยังไม่มี เพียงแต่ถ้าเป็นไปได้ตอนนี้จะเริ่มต้นกระบวนการจาก ผอ.สถานพินิจ ตามกฎหมาย แต่ถ้าจะให้ดีเริ่มมาจากพ่อแม่ผู้เสียหายก็จะดี ซึ่งไม่จำเป็นว่า ผอ.อย่างเดียว พ่อแม่ของผู้ต้องหา หรือผู้เสียหายเองที่เห็นเด็กคนนั้นชั่วทรชนเขาแล้ว เด็กก็พยายามลงมาช่วยเหลือคนเจ็บ พยายามพาไปโรงพยาบาล ถ้าเขาเป็นคนเริ่มได้ก็จะดี แต่หน่วยงานเสนอไปทางอัยการจะได้กว้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็น ครู พ่อแม่เด็ก แต่ยังไม่บัญญัติไว้ กฎหมายยังเน้นอยู่ว่า ผอ.สถานพินิจคนเดียว

ความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ยังน้อยอยู่ คนที่ยังไม่ได้เรียนกฎหมายเฉพาะยังไม่รู้ มาตรา 63 ยังไม่รู้อะไรเลย และโอกาสการประชาสัมพันธ์ก็ด้อยมาก ตัวอย่างปริมาณงาน เรามีอัยการ 7 คน รับคดี 25-26 โรงพัก แค่ว่าความคดีก็ไม่มีเวลาไปทำอะไรแล้ว แต่เราก็มีกองหน่วยงานที่เผยแพร่ไปตามโรงเรียน

5. ข้อเสนอแนะและวิธีการแก้ไขปัญหาอุปสรรค

กฎหมายควรจะขยายให้กว้าง ไม่จำเป็นว่า ผอ.สถานพินิจ อาจจะเริ่มจากผู้เสียหายที่ประสบเอง และทำบันทึกถึงเจ้าพนักงานอัยการ พนักงานสอบสวนก็ได้ ครูโรงเรียนก็ได้ บางทีเด็กไปเล่าให้ครูฟัง ถ้าหากจะให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ต้องกว้างขึ้น ตอนนี้ยังมีขีดจำกัดเฉพาะ ผอ.สถานพินิจ ที่ต้องไปเริ่มตรงนั้น ตอนนี้เฉลี่ยได้ว่ามีเชิญมาทุกอาทิตย์ไปประชุมกลุ่มครอบครัว อีกอย่างเจ้าหน้าที่มีน้อยอาจจะยังจำกัดอยู่ และปริมาณคดีเด็กมีมาก ถ้าไม่มีมาตรา 63 ก็ต้องฟ้องอย่างเดียว และการที่เอาเด็กไปขึ้นศาล บางครั้งถ้าเป็นลูกหลานเรา ชั่วทรไปเฉยชนกันนิดเดียวแล้วไม่มีเงินจ่าย ก็ต้องไปอยู่ในสถานแบบนั้น ถ้าหากไม่ได้ประกันตัวก็ต้องเข้าไปอยู่ในนั้น ก็มีลักษณะพวกราชอาญา ต้องไปอยู่ในสังกัดอีก ซึ่งไม่ดีเลย พอเขาไปอยู่จุดนั้นแล้วจะมีปัญหามาก เด็กจะแบ่งเกรดกัน มีผู้กว้างขวางในนั้น เหมือนกับคุกผู้ใหญ่ จะเห็นว่าเด็กพวกนี้ยกพวกตีกันก็บ่อย หนีก็บ่อย เราจะได้ยินอยู่เรื่อย ๆ และถ้าไม่มีหลักทรัพย์ไม่มีอะไรก็ไม่สามารถประกันตัวได้

ปัญหาครอบครัวสำคัญที่สุด 50% ที่เดียว ครอบครัวหย่าร้าง ถ้าเป็นครอบครัวอบอุ่นจะไม่ค่อยมีปัญหา และปัญหารู้นะทางสังคม

กรณีสัมภาษณ์ที่ 6 อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

1. รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงานของท่าน รวมถึงมาตรการการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

การที่เด็กถูกจับนั้นตำรวจต้องส่งตัวภายใน 24 ชั่วโมง ให้สถานพินิจและคุ้มครองเด็ก และต้องรีบดำเนินการส่งฟ้องภายใน 30 วัน ถ้าส่งฟ้องไม่ทันก็ต้องขอผลัดฟ้องต่อศาล แล้วแต่ความผิดว่ามีลักษณะอัตราโทษเท่าใด ถ้าโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี ก็ผลัดฟ้องได้ 2 ครั้ง ๆ ละ 15 วัน แต่ถ้าโทษเกิน 5 ปี ก็สามารถที่จะผลัดฟ้องได้ 4 ครั้ง ๆ ละไม่เกิน 15 วัน หลังจากส่งฟ้องเด็กต่อศาล ศาลจะมีขั้นตอนในการสอบปากคำเด็ก ถ้าเด็กให้การรับสารภาพหรือปฏิเสธ หากรับสารภาพ ศาลจะพิจารณาเห็นว่า สาเหตุที่เด็กกระทำความผิดตามรายงานการสืบเสาะของสถานพินิจ เด็กทำผิดเพราะอะไร หรือคดีอัตราโทษขั้นต่ำไม่ถึง 5 ปี ศาลก็สามารถตัดสินคดีได้เลย โดยอาจจะให้สืบเสาะข้อเท็จจริงเพิ่มเติม โดยปัจจุบันหน่วยงานของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางจะใช้มาตรา 95 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลฯ กับมาตรา 82 มาแก้ไขเด็กก่อนที่จะตัดสินคดี พวกที่ให้การรับสารภาพ หลังจากศาลทราบสาเหตุการกระทำความผิดแล้ว ศาลก็จะเอาเด็กไปแก้ไขอย่างเด็กที่ถูกฟ้องเกี่ยวกับคดียาเสพติด ไม่ใช่ข้อหาเสพติดเป็นการจำหน่าย รายงานการสืบเสาะปรากฏว่าเขาติดยาด้วย ศาลก็จะจดยางานส่งไปให้ตรวจรักษาบำบัดการรักษายาเสพติด ถ้าเขาเลิกเสพติดศาลก็จะให้โอกาสการกำหนดโทษ แล้วแต่กรณีไป แต่ถ้าเขาไม่เลิกหรือไม่กลัวตัวกลับใจ ศาลก็อาจส่งเขาไปอบรมที่สถานพินิจ มีขั้นตอนเกี่ยวกับเด็กเยาวชนที่กระทำความผิดให้การปฏิเสธก็ต้องสืบพยานโจทก์ พยานจำเลยให้เสร็จ จึงพิพากษาคดี

ขั้นตอนเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน เด็กที่รับสารภาพหรือศาลตัดสินคดี ศาลจะดูพฤติการณ์เป็นหลักมากกว่า ว่าเขาทำรุนแรงขนาดไหน บางเรื่องลักทรัพย์เล็ก ๆ น้อย ๆ หรือชิงทรัพย์ เช่น เคยมีเด็กชิงทรัพย์ 9 บาท เราก็ต้องดูเหมือนกันว่า เด็กกำลังศึกษาหรือไม่ มีพ่อแม่อบรมเลี้ยงดูหรือไม่ ประกอบอาชีพหรือไม่ ดูสภาพแวดล้อม สภาพครอบครัวเขาด้วย มาประกอบดุลพินิจที่จะแก้ไขฟื้นฟูเด็ก ว่าสาเหตุที่เขากระทำความผิดเพราะอะไร ไม่ว่าจะลักทรัพย์เพราะยากจน หรือลักทรัพย์เพราะอยากได้ บางคนมีเงินแต่เขาลักทรัพย์เพราะโรคจิตอยากได้ของคนอื่น หรือว่าฆ่าคนตายเพราะอะไร ต้องมีสาเหตุว่ามีเรื่องโกรธเคืองกันหรือไม่ หรือฆ่า

เพื่อจะเอาผลประโยชน์ เอาทรัพย์เขาหรือไม่ ถูกเขาข่มเหงรังแก เป็นเหตุให้บรรดาลโทสะ หรือ อาจจะถูกบังคับ ไม่อย่างนั้นเราจะตัดสินยาก ศาลต้องพิจารณาเหตุก่อนมากกว่า หรือ กรณีที่เด็กหรือเยาวชนเอาก้อนหินไปขว้างกระจะกรธนู ทำให้ตกลงและตายที่อยุธยา ถ้าเราไม่รู้สาเหตุเขาเราก็จะตัดสินยาก จึงต้องรู้ว่าเขาประสงค์เพราะอะไร การที่เขาขว้างก้อนหินไปในรถตู้ เขาประสงค์ต่อทรัพย์หรือไม่ รถตู้พลิกคว่ำ เขาอาจจะคึกคะนองขว้างก้อนหินด้วยเป็นวัยรุ่น ต้องดูว่าเขาเคยทำมาแล้วหรือไม่ พ่อแม่อบรมให้การศึกษาเขาหรือไม่ ต้องประกอบหมดในการที่จะตัดสินแก้ไข ศาลนี้เปรียบเสมือนหมอในการรักษาคนไข้ หมอต้องรู้สาเหตุเหมือนกันถึงจะรักษา ถูก และให้ยาถูก ศาลก็เหมือนกัน ก็ต้องรู้ก่อนว่าเด็กทำผิดเพราะอะไร ถึงจะให้ยารักษาถูก หรือ ว่าให้วิธีการแก้ไขถูก

สาเหตุใหญ่ ๆ มี 3 สาเหตุ คือ สาเหตุจากเด็กเองหรือไม่ ตัวเด็กหรือครอบครัวของเด็กที่ทำให้เด็กมากระทำความผิด หรือสิ่งแวดล้อม เด็กอยู่ในสิ่งแวดล้อมซึ่งเต็มไปด้วยยาเสพติด หมู่บ้านค้ายาเสพติดทั้งหมด เราจะแก้ไขเด็กอย่างไร อย่างเด็กอยู่ในสลัม อยู่ในชุมชนที่เขาเกิดมาก็เห็นเลยว่าพ่อแม่ค้ายาเสพติด ญาติพี่น้อง ชุมชนก็ค้ายาเสพติดกันหมด บางที่เขาไม่รู้เหมือนกันว่าผิดกฎหมายหรือไม่ ถ้าเขาเห็นแล้วถือเป็นเรื่องปกติ เขาก็ค้าขายตามญาติพี่น้อง ตามพ่อแม่ ตามชุมชนต่าง ๆ สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากสิ่งแวดล้อมด้วย เกิดจากครอบครัวด้วย ประกอบกันและตัวเด็กอีก ดังนั้นการแก้ไขต้องประกอบด้วยหลายอย่างและหน่วยงานอื่นต้องมารองรับด้วย อย่างเด็กที่อยู่ในชุมชนเสพยาเสพติดถูกฟ้องมาเราจะทำอย่างไรที่จะแยกตัวเด็กออกจากชุมชน บางครั้งศาลจำเป็นต้องไปฝึกอบรม เพื่อให้เขาได้มีวิชาชีพให้เขาได้รู้ว่ายาสเสพติดเป็นสิ่งไม่ถูกต้องไม่ดี ก็ต้องไปอยู่ในสถานฝึกให้มีอาชีพที่สุจริต ไม่ต้องมาค้าขายยาบ้า เสพยาเสพติด หลังจากฝึกอบรมเสร็จ เขาก็ต้องถูกส่งไปบ้านเดิมถ้าสภาพบ้านและครอบครัวเขายังอยู่ที่นี่ เราจะทำอย่างไรไม่ให้เด็กกลับไปสู่ชุมชนเดิมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอีก ถ้าเขากระทำความผิดซ้ำเข้ามาอีก จึงเป็นเรื่องที่ยากเหมือนกัน มาตรการต่าง ๆ ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางใช้ คือ เอาเด็กไปแก้ไขก่อน สมัยก่อนเราตัดสินและคุมประพฤติเลย โดยเด็กไม่ได้รับการแก้ไข ยังมียาเสพติด หรือเสพยาเสพติด บางครั้งศาลเห็นว่าเล็กน้อย มียาแค่ 1 -2 เม็ด รอการลงโทษ คุมประพฤติไว้ โดยเราไม่ได้เอาตัวเด็กไปบำบัดเกี่ยวกับการเสพยา เขาสามารถเลิกเสพยาได้หรือไม่ เขาจะได้ไม่เข้าไปเกี่ยวข้อง แต่ตอนนี้เราใช้วิธีแบบยังไม่ตัดสินคดี หลังจากที่พักเข้ามาแล้ว ถ้าเด็กเยาวชนที่เป็นจำเลยรับสารภาพและเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทางศาลก็จะส่งเด็กไปบำบัดรักษาที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์พระเกียรติ กับศูนย์บำบัดยาเสพติดให้โทษที่จังหวัดอยุธยา มี 2 แห่งนี้ มีทั้งเด็กที่มีประกันหรือไม่มีประกัน ถ้ามีประกันเด็กก็ไปเข้าเย็น

กลับ ถ้าไม่มีประกันทางโรงพยาบาลตุลาการฯ จะมีสถานที่ให้เด็กอยู่ ที่โรงพยาบาลมีห้องพักให้ มีโรงอาหารให้กับเด็ก คล้ายกับโรงพยาบาลทั่วไป ส่วนโรงพยาบาลอยู่ที่คลองโยง จังหวัดนครปฐม ทางพุทธมณฑล มหาลัษมีหิตล เด็กไม่ค่อยหนี ถ้าเขาตั้งใจ เหมือนกับว่าถ้าเขาหนีศาลก็จะออกมาจับได้เพราะศาลยังไม่ตัดสินคดี เขารู้ว่าถ้าเขาเลิกเสพได้ ศาลให้โอกาสเขา ส่วนใหญ่เขาจะพยายามเลิกเสพพยายามอยู่ในขั้นตอนของการบำบัดให้ได้ 3-4 เดือน ทางโรงพยาบาลก็จะรายงานพฤติกรรมต่าง ๆ มายังศาลให้ทราบ ว่าเด็กมาตามขั้นตอนหรือไม่ มาครบทุกวันหรือไม่ หรือเว้นหรือขาดเข้ามาอย่างไร ศาลก็จะพิจารณาดู ถ้าไม่ไปรับการบำบัด ขาดการบำบัดบ่อยศาลก็เรียกมาตักเตือน หรือถ้าหลบหนีไปศาลก็ออกมาจับไป ถ้าเข้ารับการบำบัดแล้วเขากลับตัวกลับใจเลิกเสพยาแล้ว ศาลก็จะให้โอกาสเด็กหรือเยาวชนนั้น ว่าเป็นคนดี รอการลงโทษ หรือรอการกำหนดโทษแล้วคุมความประพฤติเด็กนั้นไว้ โดยจะให้เด็กมารายงานตัวที่สถานพินิจ หรือต่อพนักงานคุมความประพฤติ หรือต่อผู้พิพากษาสมทบพิจารณาช่วยเหลือเด็กให้คำแนะนำกับเด็กอย่างนี้ก็เป็นมาตรการหนึ่ง

นอกจากนี้มาตรการอื่น ๆ ยังมีโครงการที่นำเด็กหรือเยาวชนมาเข้าค่ายทหาร เด็กที่ฟ้องเข้ามารับสารภาพ เราก็ดูว่าเด็กมีพฤติกรรมอย่างไร รับสารภาพแล้วประสงค์จะเข้าร่วมโครงการของทางศาล ศาลก็มีโครงการที่เอาเด็กไปเข้าค่าย เพื่อฝึกระเบียบวินัย ซึ่งปีที่แล้วทำมา 2 รุ่น เอาไปเข้าค่ายที่ค่ายอินทรีแจ้งวัฒนะ แล้วก็มีเข้าค่ายตำรวจที่บ้านบางเขน เรียกโครงการ “รัฐ - ราษฎร์ร่วมใจพัฒนาเยาวชน” ที่เราใช้เป็นโครงการฝึกอบรมเด็ก รุ่นละ 50 คน ใช้เวลาอบรม 15 วัน และอีกอันหนึ่งเป็นกิจกรรมสัมพันธ์โดยให้พ่อแม่เด็กและชุมชนที่เด็กอาศัยอยู่มาร่วมกับเด็กวันหนึ่ง จัดกิจกรรมให้เขามีส่วนร่วม แล้วเราจะดูพฤติกรรมเด็กระหว่างที่เข้าค่ายว่าเขามีระเบียบวินัยเพิ่มขึ้นหรือไม่ ถ้าเขาปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของค่าย เราก็จะมีวิทยากรจากทหาร ตำรวจ คณะผู้พิพากษาสมทบเข้าช่วยดูแลเด็กในระหว่างฝึกอบรม อีกโครงการเอาเด็กหรือเยาวชนมาบวชเณร คือ การเอากลับไปแก้ไขด้วยการบวชสามเณร ประสงค์เพื่อให้เขาได้เรียนรู้รสพระธรรม แก้ไขทางจิตใจของเขา เรามีงบประมาณพ่อแม่เด็กไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย นอกจากนี้เด็กหรือเยาวชนที่เอาเข้าโครงการนอกจาก 2 โครงการแล้ว เรายังเอาเด็กไปช่วยเหลือกิจกรรมสาธารณประโยชน์ มีผู้พิพากษาบางท่านจะให้เด็กหรือเยาวชนที่เป็นจำเลยทำความผิดในบางคดี ชั่วบดซึ่ง ไปดูการเกิดอุบัติเหตุทางรถยนต์ ให้เขาเห็นสภาพ ให้รู้ว่าเขาชั่วบดซึ่งแล้วถ้าเกิดอุบัติเหตุจะเกิดผลอย่างไร ให้เขาเรียนรู้และช่วยเหลือคนที่ได้รับบาดเจ็บ ให้เขาทำเขียนรายงานมาสู่ศาล บางครั้งศาลจะให้ไปบำเพ็ญประโยชน์ ช่วยเหลือทางด้านสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ไม่ว่าในวัด สถานที่ตำรวจ ซึ่งบางส่วนก็แก้ไขได้ในระดับหนึ่ง ที่เอาพ่อแม่เขามาด้วย ให้เขารู้ถึงโทษหรือพิษภัย

ที่เขาขับรถซึ่งชนกันหรือเกิดประมาทขึ้นมา คนอื่นได้รับความเดือดร้อนนอกจากตัวเขาเองอาจจะได้เห็นขาดขาขาดอะไรต่าง ๆ นี่ก็เป็นมาตรการคร่าว ๆ ที่ศาลเยาวชนชนทำอยู่ จะมีบางคดีที่เราใช้วิธีให้เด็กมารายงานตัวต่อผู้พิพากษาสมทบเพื่อแนะนำช่วยเหลือ ก็มีผู้พิพากษาบางท่านส่งเสียเด็กได้รับการศึกษา เด็กบางคนยากจนประสงค์จะเรียนหนังสือ บางคนจบปริญญาตรีก็มี บางท่านมีฐานะเห็นเด็กก็สงสาร พ่อแม่ยากจน เด็กสามารถกลับตัวกลับใจแล้วเขาสามารถเรียนหนังสือ บางคนก็ประสงค์อยากจะทำงานเราก็มีฝึกวิชาชีพให้ โดยมีครูมาสอน ของเราก็มีโรงเรียนฟ้าใส ที่อยู่คลองโยงใกล้กับโรงพยาบาลตุลาการฯ ให้เรียนดนตรี ทำดอกไม้ นวดแผนโบราณ ซ่อมเครื่องยนต์ เครื่องปั้นเซรามิค เปิดให้เขาออกไปประกอบวิชาชีพได้ หลังจากศาลตัดสินคดี รอการลงโทษ บางคนทำงานไม่รู้จะไปทำงานอะไร ผู้พิพากษาสมทบก็ช่วยเหลืองานให้ทำ บางท่านที่เป็นเจ้าของโรงงานก็จะรับเด็กบางส่วนไปเข้าทำงาน เป็นเรื่องคร่าว ๆ เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูเด็ก หลายมาตรการถ้าเด็กกระทำผิดเล็กน้อย จะใช้วิธีว่ากล่าว ตักเตือน อบรมเด็ก บางครั้งให้พ่อแม่เด็กรับกลับไปดูแล ทำทัณฑ์บนเอาไว้ คำนวณความประพฤติเด็กเอาไว้ เด็กเขาสามารถกลับตัวกลับใจ เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดอีกหรือไม่ ลักษณะความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ เล่นการพนัน เล่นไพ่ผสมสิบล้าง บางทีขับรถประมาทเล็กน้อย คือเราต้องดูสาเหตุเขาด้วยว่าเขากระทำผิดเพราะอะไร ก็ต้องเป็นลำดับไป หรือประเภทที่รุนแรงมาก ๆ ฆ่าข่มขืนกระทำชำเรา ทางศาลคิดว่า เด็กประเภทที่มีความประพฤติรุนแรง การกระทำผิดที่รุนแรงแก้ไขยาก โอกาสที่จะกลับตัวเป็นคนดีคงยาก ก็ใช้วิธีส่งเข้าเรือนจำ แต่ก็มีน้อยที่ตัดสินเข้าเรือนจำ มีบางคดีที่ข่มขืนหลานตนเองไปโยนทิ้งในน้ำ เด็กฟื้นขึ้นมา กระโดดลงไปบ่อกดเด็กจมน้ำตาย อายุเพียง 8 ขวบเท่านั้น บางคดีไปดักชิงปล้นทรัพย์เขาที่ลานจอดรถ เอารถยนต์ เอาทรัพย์หรือบังคับให้ผู้หญิงขับรถไปในที่เปลี่ยว ข่มขืนด้วย ฆ่าปิดปากแล้วเอารถเขาไปด้วย มีทั้งฆ่าข่มขืน ชิงทรัพย์ ซึ่งดูแลเป็นพฤติกรรมที่รุนแรงในการที่จะแก้ไขฟื้นฟู เพราะสาเหตุที่เขาเคยติดยาเสพติด มีประวัติในการลักทรัพย์ เสพยา จำหน่ายยา ซึ่งมีพฤติกรรมรุนแรง เราก็ต้องใช้วิธีรุนแรงรักษาเขา ต้องส่งเข้าเรือนจำ ซึ่งปัจจุบันกฎหมายแก้ไขให้จำคุกตลอดชีวิต ประหารชีวิตเด็กไม่ได้ นอกจากจำคุกอย่างเดียว ซึ่งถ้าเขาเป็นผู้ใหญ่ขึ้นมา แล้วมีพฤติกรรมรุนแรง ตัวเขาอาจจะต้องโดนประหารชีวิตก็ได้ เขาอยู่ในวัยเด็กหรือเยาวชน เขาก็ยังได้รับประโยชน์จากกฎหมายที่เพิกแก้

2. ปัญหาอุปสรรคของกระบวนการยุติธรรมที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน กรณีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด

ปัญหาอุปสรรคในทางปฏิบัติที่เห็น ๆ อยู่ คือ เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ถ้าโดยหลักการแล้ว ข้อหาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดเปรียบเทียบปรับได้ พนักงานสอบสวนก็

จะเปรียบเทียบปรับไป เพื่อไม่ต้องถูกดำเนินคดี ถูกฟ้องต่อศาล โดยมาตรา 50 พระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลเยาวชนฯ แก้ไขเพิ่มเติมไว้ว่า คดีที่อยู่ภายใต้บทบัญญัติการเปรียบเทียบกับคดีอาญา ถ้ามีการจับกุมเด็กก็就会有การดำเนินการขึ้นตอนตามกฎหมายเด็ก แต่จะมีประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 กรณีที่เด็กอายุไม่เกิน 14 ปี กฎหมายอาญาไม่ให้มีการรับโทษ แต่ศาลให้ว่ากล่าว ตักเตือน มอบตัวไปให้บิดามารดาดูแล วางข้อกำหนดหรืออาจจะมอบตัวให้บิดามารดาทำประกัน ทัณฑ์บนเอาไว้ หรือส่งเข้าฝึกอบรม ทำให้เป็นข้อน่าพิจารณาว่า ถ้าเด็กอายุไม่เกิน 14 ปี พนักงานสอบสวนสามารถเปรียบเทียบเด็กประเภทนี้ได้หรือไม่ การปรับเปรียบเทียบก็เป็นการ ลงโทษเด็กเหมือนกัน เพราะโทษปรับก็เป็นโทษอย่างหนึ่งตามกฎหมายอาญา และกฎหมายอาญา บัญญัติไว้ว่า เด็กที่อายุไม่เกิน 14 ปี ไม่ต้องลงโทษ แต่ให้ศาลว่ากล่าวตักเตือน ถ้าอย่างนั้นเด็กที่ อายุไม่เกิน 14 ปี ต้องส่งฟ้องศาลทุกคดี ตรงนี้จะแก้ไขกฎหมายจุดหนึ่งว่า อย่างบางคดีเด็ก อายุ 14 ปี เล่นการพนัน หรือบางครั้งขับรถโดยประมาทเล็กน้อย ซึ่งบางครั้งเปรียบเทียบปรับได้ แต่พนักงานสอบสวนบางครั้งไม่กล้าเปรียบเทียบปรับเพราะว่าน่าจะขัดกับกฎหมายอาญามาตรา 74 ซึ่งเขียนไว้ว่าศาลจะต้องว่ากล่าวตักเตือน จะต้องทำสำนวนฟ้องหรือไม่ เป็นขั้นตอนหนึ่ง

ปัญหาอุปสรรคของกระบวนการยุติธรรมที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดจะมี อยู่จุดหนึ่งที่ เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดเกี่ยวกับชีวิต เช่น เด็กไปฆ่าคนตายโดยไตร่ตรอง ไว้ก่อนหรือเป็นการฆ่าเจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งตามมาตรา 289 ประมวลกฎหมายอาญามีโทษ ประหารชีวิต แต่ตามประมวลกฎหมายวิธีการพิจารณาคดีเด็กหรือเยาวชน ถ้าศาลรับฟ้อง ศาล ต้องตั้งทนายความให้กับจำเลย แต่กรณีเด็กหรือเยาวชน กฎหมายกลับเขียนว่า ต้องดูความ จำเป็นด้วยว่าจำเป็นหรือไม่ที่จะแต่งตั้งทนายความให้กับจำเลย ถ้าศาลเห็นว่าไม่จำเป็น ก็ไม่ต้อง ตั้งก็ได้ ซึ่งสิทธิของจำเลยที่จะมีที่ปรึกษาหรือทนายความในการที่จะมาช่วย ถึงแม้เขาจะรับ สารภาพ อย่างนี้เป็นจุดหนึ่งเหมือนกันที่มาตรา 83 จะเขียนไว้เหมือนกับให้อำนาจศาลในการ แต่งตั้งที่ปรึกษาให้ก็ได้ ถ้าจำเลยไม่ต้องการหรือศาลเห็นว่าไม่จำเป็นก็ไม่ต้องตั้งให้ จะต่างกันนิด หนึ่ง คือศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดต่าง ๆ การดำเนินการ พิจารณาจะมีทนายความไม่ได้ เพียงแต่ว่าเป็นที่ปรึกษากฎหมาย ปัญหาอุปสรรคก็ไม่ค่อยมี เพราะว่าบทบัญญัติให้อำนาจศาลในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กได้กว้างขวาง โดยเฉพาะมาตรา 82 มาตรา 95 มาตรา 99 แก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาได้ด้วยแม้ตัดสินคดีไปแล้ว อาจจะส่งเด็ก เข้าสถานพินิจเป็นเวลา 2-3 ปี เกิดมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงเด็กมีพฤติกรรมดี กลับตัวกลับใจได้ สถานพินิจรายงานมา ศาลอาจจะเปลี่ยนแปลงได้ว่า อาจปล่อยก่อนกำหนด อาจอบรมมาแค่ 5-6 เดือน เรามีพฤติกรรมดีขึ้นศาลมีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลง กฎหมายให้อำนาจศาลค่อนข้างมาก

อีกประการหนึ่งที่ยังเป็นปัญหาอยู่ เรื่องการปรับมาตรา 107 คือถ้าเป็นผู้ใหญ่ ศาลลงโทษปรับจำเลยที่เป็นผู้ใหญ่ถ้าไม่เสียค่าปรับศาลสั่งให้กักขังแทนค่าปรับ อัตราวันละ 200 บาทต่อวัน แต่ของเด็กกฎหมายมาตรา 107 จะกักขังแทนค่าปรับเด็กไม่ได้ เด็กหรือเยาวชนถ้าศาลปรับไป 2,000 หรือ 5,000 ถ้าไม่ชำระค่าปรับกฎหมายบัญญัติว่าต้องส่งเด็กไปอบรมแทนค่าปรับ ตามที่เห็นสมควรกำหนด แต่ไม่เกิน 1 ปี เกิดปัญหาเหมือนกันว่า เด็กที่ถูกปรับถ้าเขาไม่เสียเขาจะไปบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะแบบผู้ใหญ่ไม่ได้ น่าจะมีการแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับกฎหมายอาญาที่ให้สิทธิผู้ใหญ่ในการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อทดแทนการชำระค่าปรับ บางคนไม่มีเงินให้เขาไปกวาดวัด ทำความสะอาดวัด เพื่อทดแทนมาใช้ค่าปรับ เด็กหรือเยาวชนทำไม่ได้แบบผู้ใหญ่ ถ้าไม่ชำระค่าปรับมีอยู่ทางเดียว คือ ศาลต้องส่งฝึกอบรม ส่วนเรื่องอื่นเกี่ยวกับการประกันตัว แต่จะเป็นปัญหาเกี่ยวกับองค์กรที่จะเข้ามาช่วยเหลือประกันตัวเด็กไม่มี บางคดีเด็กที่หนีออกจากบ้าน หรือบางทีพ่อแม่เสียชีวิต มาเป็นเด็กเร่ร่อน ไปเสพยาบ้าง สารระเหยบ้าง ไปมั่วสุมกับเด็กข้างถนน กินนอนข้างถนนก็มี จะไปลักทรัพย์บ้างเล็กน้อย หรือว่าไปชิงทรัพย์เขาเพื่อเอาเงินมาซื้อยาเสพติด บางทีปล้นก็มี บางทีลักษณะความผิดไม่รุนแรง เขาไม่มีพ่อแม่ญาติพี่น้องที่จะมาประกันตัว หรือเด็กบางคนอาจจะไปกับเพื่อน แต่ไม่ได้ลงมือ ถูกจำมาด้วย ก็จะอยู่กับเด็กที่เร่ร่อนด้วยกัน เขาก็จะไปสมทบกัน เวลาไปก็ไปเป็นกลุ่ม เขาอาจจะไม่ได้เป็นตัวการในการชิงทรัพย์หรือปล้น แต่จำเลยไม่ได้ตั้งใจ ถือเป็นการร่วมกัน แต่พฤติการณ์จริง ๆ เขาอาจจะพอแก้ไขได้ แต่ก็ต้องมาอยู่สถานพินิจกว่าจะพิจารณาคดีเสร็จ เกิดเขาสู้คดีขึ้นมาเขาไม่ได้เป็นตัวการร่วมแค่มาแทรกในการกระทำความผิดด้วย ที่นี้การประกันตัวก็ต้องมีคนมาขอประกัน หรือถ้าศาลเห็นควรตามมาตรา 89 ก็ต้องมอบให้พ่อแม่เด็ก ผู้ปกครองรับเด็กไปดูแล ส่วนใหญ่เด็กพวกนี้จะเป็นเด็กจรจัด ไม่รู้ว่าพ่อแม่เขามีหรือไม่ ถ้าไม่มีองค์กรที่จะมารองรับในการที่จะช่วยเด็กในการขอประกันตัว แต่ของศาลใช้วิธี ถ้าคดีอัตราโทษไม่สูง ให้ปล่อยชั่วคราว โดยไม่ต้องวางหลักทรัพย์ประกันอย่างคดีลักทรัพย์เล็ก ๆ น้อย ๆ ทำร้ายร่างกาย คดีบุกรุกเล็กน้อย คดีที่ไม่รุนแรง ตบตีทำร้ายร่างกายกันธรรมดา ขับรถประมาทเล็ก ๆ น้อย ๆ เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจธรรมดา ศาลก็จะตีราคาแค่ 3,000 ไม่ต้องวางหลักทรัพย์ประกัน และให้พ่อแม่เขามารับไปดูแล ให้มาส่งตามกำหนดนัดหมาย บางคดีถ้าอุจฉกรรจ์มาก ถ้าเขาสู้คดี อย่างไปฆ่าคนตาย การที่ศาลจะปล่อยโดยไม่มีหลักประกันโดยที่พ่อแม่เขาไม่มีคนมายื่นประกัน จะอาศัยมาตร 89 มอบให้พ่อแม่ผู้ปกครองเขาก็ไม่มี ก็จะติดขัดเป็นอุปสรรคเหมือนกัน เกี่ยวกับเรื่องการประกันตัวของเด็กหรือเยาวชนที่เขาสู้คดีขึ้นมา

ข้อกฎหมายหรือในส่วนที่จะ Diversion หรือจะสมานฉันท์กับเด็ก มีแนวคิดเหมือนกันว่าเด็กหรือเยาวชนที่ถูกฟ้องมายังศาล ทำอย่างไรที่จะให้เขาไม่มีประวัติติดตัว เมื่อปล่อย

ไปแล้วจะได้ไปหางานทำได้ หรือว่าเขาต้องมีประวัติอาชญากรติดอยู่ที่สถานีตำรวจ ไปสมัครงาน ที่ไหนเขาตรวจสอบมาเจอเข้า ก็ไม่มีร้านค้าหรือบริษัทไหนรับเขาเข้าทำงาน ตอนหลังทางศาลเยาวชนก็พยายามเพื่อไปแก้ไขให้เสร็จ หลังคำพิพากษาเราจะเขียนว่า เด็กได้รับการแก้ไขอบรม หรือฝึกเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ และเห็นว่ากลับตัวกลับใจแล้ว ให้โอกาสการลงโทษ หรือบางที่ใช้วิธีการกำหนดโทษ เพื่อไม่ให้เขามีประวัติติดตัว จะได้ไปทำงานทำอาชีพได้ คือถ้าแก้ไขตรงจุดนี้ได้ก็เป็นส่วนหนึ่งเหมือนกัน หากเด็กหรือเยาวชนที่มีประวัติติดตัว หรือมีทะเบียนประวัติอาชญากรอยู่ ตัวเขาเองไม่อยากจะให้ มีทะเบียนประวัติอาชญากรที่สถานีตำรวจ มีการพิมพ์ลายนิ้วมือ แต่ก็คงต้องรอระยะเวลาหนึ่ง เพราะเด็กมีหลายประเภท บางคนก็แก่นแก้ว เรียกว่าเด็กเหลือขอ เด็กประเภทนี้โอกาสที่จะแก้ไขกลับตัวเป็นคนดียาก ในการที่จะแก้ไขเยียวยาพยายามให้เขารู้สึกสำนึกในการที่เขาทำไป เพื่อให้เขากลับเนื้อกลับตัวได้ แต่เปอร์เซ็นต์ที่จะกลับตัวมีน้อย และพฤติกรรมเขาจะรุนแรงมากขึ้น ไม่เหมือนกับพวกเด็กที่หลงผิดเข้าไปคบเพื่อนไม่ดี คือเราสามารถจะแก้ไขกลับตัวได้ ควรให้โอกาสในกลุ่มนี้มากเหมือนกัน อุปสรรคเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟู อยากจะเน้นเกี่ยวกับองค์กรที่จะมาสงเคราะห์ภายหลังปล่อยมากกว่า คือบางครั้งเด็กกระทำผิดเพราะครอบครัวยากจน ไม่มีจะกิน เขาก็ต้องไปลักทรัพย์ และเขา ไม่มีอาชีพ ถึงแม้ศาลจะให้เขาฝึกวิชาชีพแล้ว แต่ถ้าไม่มีทุน เขาก็ไม่สามารถทำมาหากินได้ บางทีให้เขาฝึกแกะสลักไม้ ไม้ฝังมุก มีการเขียนภาพ แต่เด็กเขาอยากจน พ่อแม่หาเข้ากินค่า ค่าวัสดุที่จะซื้อก็ไม่มี ทำเลที่เขาจะทำ จะไปค้าขายตรงจุดหรือไม่ ตลาดที่จะมารองรับก็ไม่มี หน่วยงานของรัฐน่าจะมีหน่วยงานที่สงเคราะห์เด็กหลังปล่อย ให้เขามีงานทำ ให้เขาสามารถที่จะยืนบนลำแข้งของตัวเองได้ คือเขาต้องมีโอกาสในหลาย ๆ ด้าน ด้านการศึกษาก็ดี จะศึกษาพ่อแม่ก็ไม่มีเงินส่งเสีย เขาต้องมีโอกาสหมดในทางสังคม ผู้พิพากษาสมทบเราช่วยได้ส่วนหนึ่งแต่จะช่วยได้ไม่หมด ถ้ามีองค์กรมารองรับในการสงเคราะห์เด็กภายหลังปล่อยได้ก็จะเป็นการดี เพื่อให้เขาอยู่ได้ไม่ต้องไปกระทำความผิดซ้ำ เปอร์เซ็นต์การกระทำผิดซ้ำจะลดลง ปัจจุบันจริง ๆ น่าจะมาจากพื้นฐานครอบครัวมากกว่า สังเกตประมาณ 90 กว่าเปอร์เซ็นต์ที่กระทำความผิดเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรม พ่อแม่แตกแยก หย่าร้าง พ่อไปมีเมียใหม่ ทั้งเด็กให้อยู่กับยาย ย่า ซึ่งแก่ ไม่มีเวลาดูแล เด็กไม่ได้เรียนหนังสือ ไปคบเพื่อนไม่ดี เด็กที่กระทำความผิดเป็นเด็กที่ไม่เรียนหนังสือส่วนใหญ่ 90% ครอบครัวแตกแยกสามารถอ่านดูได้จากรายงานการสืบเสาะของพนักงานคุมประพฤติ ขาดความอบอุ่นไม่มีใครคอยอบรมเลี้ยงดู

ในปัจจุบันโรงเรียนก็ไม่มีสอนวิชาคุณธรรมจริยธรรมกันแล้ว เด็กไม่เข้าวัด สมัยนี้แข่งกันเพื่อแย่งชิง เงินเป็นใหญ่ การเสียสละการบริจาคมีน้อย นอกจากโครงการเรื่องค่าย เราจะ

มีโครงการเกี่ยวกับอบรมศีลธรรม เป็นพุทธสถานซึ่งทวนผู้พิพากษาสมทบท่านสร้างอยู่ใกล้โรงพยาบาล เขาเรียกพุทธสถานที่เอาเด็กและเยาวชนของค่ายสิรินธร บ้านปราณี บ้านกาญจนาภิเษก มาฝึกอบรมนั่งสมาธิ มีพระช่วยอบรม ช่วยเทศน์ สลับเปลี่ยนบ้านละวัน ในแต่ละอาทิตย์ นี่ก็เป็นโครงการหนึ่งที่จะแก้ไขฟื้นฟูเด็ก มีบางส่วนที่เขากลับใจเป็นคนดี ที่มีชื่อเสียงในปัจจุบันก็มีเป็นพิธีกร ผู้อ่านข่าว ยังมีแนวคิดอยากให้ผู้ใหญ่ที่กระทำความผิด เคยถูกฟ้อง เขากลับตัวกลับใจอย่างไร มีชื่อเสียงประสบความสำเร็จอย่างไร

3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์และปรับใช้สำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงาน

เรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นี้เป็นโครงการของกระทรวงยุติธรรมที่เขาคิดว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดมาสู่กระบวนการในชั้นศาล เหมือนกับจะเอาเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรม อาจจะเป็นคดีความเล็ก ๆ น้อย ขอแก้กฎหมายเพื่อให้เด็กหรือเยาวชนพ่อแม่เด็ก ผู้เสียหาย มาเจรจาตกลงกัน ไม่เอาความ ไม่มาขอขมา ไม่เอาโทษ ให้ชดใช้คืน แล้วก็ให้โอกาสเด็กกลับไปโดยไม่ต้องถูกฟ้องดำเนินคดี ซึ่งกฎหมายในปัจจุบันก็มีให้อำนาจเจ้าพนักงานสั่งไม่ฟ้องตามความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจ ตามมาตรา 63 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนฯ ซึ่งบัญญัติ กำหนดกฎเกณฑ์ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจดูว่า เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด อายุ ประวัติ การศึกษา อาชีพ เห็นว่าหากกลับตัวได้โดยไม่ต้องฟ้อง อาจจะเป็นความผิดเล็กน้อย ความผิดไม่ถึงรุนแรง ดูว่าเด็กเขาทำไป อย่างเด็กขบถประมาท หรือทำร้ายร่างกาย หรือความผิดฐานลักทรัพย์โดยอาจจะแก้ไขเยียวยาได้ โดยที่เขาไม่ใช่คนลักษณะเหลือขอ แล้วโทษที่เสนอความเห็นสั่งไม่ฟ้อง ต้องเป็นโทษที่ไม่เกิน 5 ปี โทษที่ไปกระทำความผิด อย่างชิงทรัพย์ไม่ได้เพราะโทษเกิน ปล้นทรัพย์ไม่ได้ ที่ไม่เกิน 5 ปี ประเภทความผิดฐานลักทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย ขบถโดยประมาท เป็นเหตุเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นผลต่อร่างกายจิตใจ หรือว่าทำผิดลักษณะอื่นที่โทษไม่เกิน 5 ปี เขาต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่เด็กต้องยอมอยู่ในความดูแลของผู้อำนวยการสถานพินิจด้วย ถ้าผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่าเข้าตามหลักเกณฑ์ มาตรา 63 ก็จะทำบันทึกความเห็นไปยังอัยการ ถ้าอัยการเห็นด้วย อัยการสั่งไม่ฟ้อง เด็กก็อยู่ในความดูแล นี่ก็เป็นวิธีหนึ่งที่ใช้ในปัจจุบัน ในทางปฏิบัติจริง ๆ สถานพินิจไม่กล้าใช้ตามมาตรานี้ เพราะบางคนกลัวข้อครหากรณีสั่งไม่ฟ้อง มีติดสินบนอะไรหรือไม่ หรือมีพ่อแม่เด็กมาวิ่งเต้นหรือไม่ จึงไม่ค่อยได้ใช้มาตรานี้เท่าไร ระยะเวลาหลังกระทรวงยุติธรรมพยายามที่จะให้ใช้มาตรานี้ให้มาก ถึงได้มีโครงการเชิงสมานฉันท์ออกมาแต่อยากให้สถานพินิจตื่นตัวในการใช้มาตรานี้ แต่ตอนหลังเขาจะแก้ไขโดย เหมือนกับแก้ไขเด็กโดยสั่งไม่ดำเนินคดีกับเด็ก ตั้งแต่แรกเลย จับกุมมาให้สถานพินิจพิจารณาได้เองเลยว่าเขาสั่งไม่

ฟ้องเด็ก เข้าสู่การแก้ไขฟื้นฟูเด็กได้เลย ซึ่งตอนนี้ศาลก็ยังไม่เห็นด้วย ศาลเห็นว่าถ้าจะแก้ไขกฎหมาย ศาลก็น่าจะเข้าไปกำกับดูแลในส่วนของการสนับสนุน น่าจะมีระบบการตรวจสอบกันมากกว่า ไม่ใช่ฝ่ายบริหารทำเองและกีดกันตัวเอง ปัจจุบันกำลังพิจารณาในหลาย ๆ จุด ทั้งของสำนักงานศาลที่เสนอแก้ไขไป เปลี่ยนหลักการหลังจากที่จับกุมเด็กให้สถานีตำรวจส่งศาลภายใน 24 ชั่วโมง ให้ตรวจสอบว่าการจับกุมถูกต้องหรือไม่ การจับขบหรือไม่ ศาลสามารถแก้ไขฟื้นฟูเด็กได้เลย โดยที่ยังไม่ฟ้องคดี โดยที่พ่อแม่เด็กเสนอแผนฟื้นฟูต่อศาลได้เลย ถ้าศาลเห็นชอบก็จะมีกำหนดแผน ถือว่ามีสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป ก็อยู่ระหว่างแก้ไขอยู่

ส่วนกระบวนการเชิงสมานฉันท์ที่นำมาใช้ในชั้นศาล ส่วนใหญ่คดีที่ขึ้นสู่ศาลเป็นคดีที่ยอมความได้ ศาลก็จะเรียกมาไกล่เกลี่ยกับผู้เสียหาย เด็ก พ่อแม่เด็ก เขาสามารถชดใช้หรือไม่ อาจจะเป็นคดีบุกรุกหรือทำให้เสียทรัพย์ ก็มีการชดใช้ ถ้าชดใช้คดีก็เป็นอันยอมความกันได้ ก็จบไป หรือบางคดีที่ยอมความไม่ได้ เป็นคดีอาญาแผ่นดิน อย่างขับรถประมาทก็ดี หรือคดีข่มขืนกระทำชำเรา ทางศาลก็จะเรียกพ่อแม่เด็กมาสอบถามว่าพ่อแม่เด็กจะชดใช้ค่าเสียหายให้เขาหรือไม่ ลูกไปข่มขืนเขา ไปทำร้ายร่างกายเขา ขับรถประมาทชนเขาตายบ้าง บาดเจ็บบ้าง ถ้าชดใช้บ้างอะไรต่าง ๆ กระบวนการที่ทำมาตั้งแต่เดิมในการเจรจาชดใช้ค่าเสียหายเพื่อบรรเทาผลร้ายให้กับคนที่ได้รับความเสียหาย ซึ่งตอนหลังมีการแก้ไขกฎหมายวิธีไม่เอาความทางอาญามาตรา 44/1 ให้สิทธิผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีได้ โดยที่ไม่ต้องทำคดีใหม่ต่างหาก หรือเรียกค่าเสียหายในทางแพ่ง ก็ยื่นคำร้องเข้ามา เรามีแนวคิดว่าจะให้ พ่อแม่เด็ก พ่อแม่ของผู้เสียหายมาและกีดกันของชุมชนที่อยู่ในชุมชนของเด็กและพ่อแม่ กับฝ่ายผู้เสียหายมาร่วมประชุมกับทางศาล มาช่วยหาแนวทางว่าให้เยาวชนหรือพ่อแม่ของเด็กชดใช้ได้มากน้อยขนาดไหน หรืออย่างฆ่าเขาตาย ถึงแม้ยอมความไม่ได้ ถ้าเขาสามารถบรรเทาผลร้ายบางส่วน หรือว่าพฤติกรรมที่เขาทำไปด้วยความจำเป็น หรือบันดาลโทสะอะไรอย่างใด หรือป้องกันเกินกว่าเหตุหรือไม่ ต้องรู้สาเหตุถึงจะลงโทษได้ เขาจะเอาผิดทางเขาตาย ถ้าเราไม่รู้สาเหตุเราประหารชีวิตเขาเลยหรือไม่ หรือจำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุก 15 ปีพอ เราต้องรู้ก่อนว่าพฤติกรรมที่เขาทำผิดเพราะอะไรมีเหตุปัจจัยอะไรเข้ามาเกี่ยวข้อง และก็เชิงสมานฉันท์ก็เป็นอย่างนี้ที่ทำอยู่ก็ทำในบัลลังก์ มีบางคดีที่เขามาประชุมกลุ่มเยียวยากัน ห้องพิจารณาก็จะให้ผู้พิพากษาสมทบดำเนินการไป

4. ปัญหาอุปสรรคของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สำหรับเด็กและเยาวชน

ปัญหาใหญ่คือ พ่อแม่เด็ก หรือเยาวชนที่กระทำผิด ส่วนใหญ่เขาไม่มีอาชีพ ไม่มีรายได้ เขาไม่มีเงินที่จะชดใช้คืน เขายอมให้ชดใช้ แต่ไม่มีเงินให้ มันเป็นปัญหาอุปสรรคในส่วนที่

บรรเทาผลร้ายให้กับผู้เสียหาย มีคดีเกี่ยวกับเรื่องข่มขืนอยู่เรื่องหนึ่งที่ เคยแก้ไขกฎหมายคดีพิจารณา 44/1 ผู้เสียหายเขามายื่นขอ แต่เด็กไม่มีเงิน พ่อแม่เด็กก็ยากจน ซึ่งไม่มีเงินที่จะชดใช้ เขาเรียกหมั้นสองหมั้นไม่มีให้ แม้แต่เป็นพันก็ไม่มีให้ จะกินเขาก็ไม่ค่อยมี จึงเป็นเรื่องยากในการจะมาสमानฉันท์อย่างไรให้เขาได้ไม่ติดใจเอาความ บางคดีพ่อแม่เด็กหญิงผู้เสียหายถ้าเขาเรียกค่าเสียหาย บางเรื่องก็สูง บางเรื่องก็ไม่มาก อุปสรรคอย่างหนึ่งบางที่เขาเรียกสูงเกินไป จนจำเลยพ่อแม่จำเลยเขาไม่มีใช้ บางที่เรียกเป็นแสนเป็นล้านมันเกินสมควรไป ซึ่งส่วนใหญ่ศาลก็จะคุยให้ว่าจะลดให้ขนาดไหน ยอมชอม พอจะยอมรับได้ขนาดไหน เพราะว่าเป็นความผิดทางอาญา ข่มขืนเขายังไปความผิดฐานละเมิดด้วย ทำให้ให้เสื่อมเสีย ในทางแพ่งทางผู้เสียหายได้มาร้องให้ชดใช้เป็นคดีอาญา หรือไปฟ้องในทางแพ่งมาชดใช้ต่างหากก็ได้ หรือถ้าไม่ชดใช้ ถ้าศาลตัดสินให้ใช้ ก็ตามยึดทรัพย์ แต่ส่วนใหญ่พวกนี้ยากจน ทรัพย์สินไม่ค่อยมี สำหรับผู้เสียหายก็มีน่าจะมีองค์กรส่วนหนึ่งที่จะมาชดใช้หรือมาดูแลผู้เสียหายกลุ่ม ตอนหลังทราบว่ามีกฎหมายช่วยคุ้มครองผู้เสียหาย แต่รู้สึกจะคุ้มครองบางประเภท ที่มีพระราชบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยที่ตนเองไม่ติดจะอยู่ในฉบับเดียวกัน แต่ทางปฏิบัติจริง ๆ ผู้เสียหายที่จะได้รับการดูแลมีน้อย ทางปฏิบัติอื่น ๆ นั้น สมานฉันท์กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจศาลในการที่จะในการที่จะเหมือนกับคล้าย ๆ ถ้าไม่ตัดสินคดีเลยได้หรือไม่ ถ้าเขายอมให้อำนาจในการจำหน่ายคดีได้ แต่ทุกวันนี้ไม่ได้ นอกจากความผิดอันยอมความกันไม่ได้ก็จำหน่ายคดีไป ถ้าเขาตกลงชดใช้ไม่ติดใจเอาความ ไม่เอาความ ถอดฟ้อง ถอดคำร้องทุกข์ ก็เสร็จทางคดีอาญามาฟ้องระงับแต่คดีประเภทที่สมานฉันท์ เป็นคดีอาญาแผ่นดิน ยอมความกันไม่ได้ เมื่อยอมความกันไม่ได้ ศาลก็ต้องตัดสินทุกคดี แล้วแต่จะรอการลงโทษ รอการกำหนดโทษ ถ้ามีการแก้กฎหมายว่า ถ้าสมานฉันท์กันได้ ยอมความกันได้ ลักษณะคดีประเภทหรือไม่ที่ไม่จำเป็นต้องพิพากษาเลยถือว่ายุติไปเลยได้หรือไม่ แต่ก็ต้องไปแก้ไขมิติทางคดีความอาญา แกะเฉพาะส่วนอำนาจศาลคดีเยาวชนเพื่อไม่ให้เด็กมีประวัติ ให้คำพิพากษาคิดตัว

5. ข้อเสนอแนะและวิธีการแก้ไขปัญหาคู่สมานฉันท์

คงต้องแก้กฎหมาย ถ้าจะให้สมานฉันท์ในชั้นศาลได้ ให้ศาลเข้ามามีบทบาท เพราะตอนนี้ก็แก้แล้ว กำลังดำเนินการแก้ไขกฎหมายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชน อย่างที่บอกว่าเมื่อจับเด็กแล้วให้มาส่งศาล เพราะปัจจุบันพอจับเด็กมาส่งพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนสอบปากคำเสร็จส่งทางสถานพินิจ ภายใน 24 ชม. ต้องสอบเด็กให้เสร็จ แล้วก็ส่งเด็กไปสถานพินิจ แทนที่จะส่งไปสถานพินิจตามมาตรา 50 ในปัจจุบัน ตอนนี้เสนอแก้กฎหมายกันว่าจับตัวเด็กมาส่งตำรวจสอบปากคำ ถามชื่อที่อยู่ แล้วก็แจ้งถามเรื่องผู้ปกครองพ่อแม่ แจ้งให้พ่อแม่

เขาทราบแล้วเอาตัวเขามาส่งศาล โดยที่ยังไม่ต้องสอบปากคำเด็ก แล้วศาลก็จะสอบ ไล่สวนเรื่อง การจับขบหรือไม่ แล้วก็จะมอบตัวเด็กให้พ่อแม่ กลับพาไปพบพนักงานสอบสวนเพื่อสอบปากคำ ที่หลัง ในช่วง ระหว่างสอบสวนยังไม่ถูกฟ้องเด็กหรือพ่อแม่เด็กสามารถขอให้ศาลกำหนดแผน ฟื้นฟูได้เลย ถ้าเขายอมรับว่าเขาทำผิดจริง ถ้าเขายอมรับที่จะอยู่ภายใต้เงื่อนไข เขาอาจจะเสนอแผน ขึ้นมาที่ว่าจะให้ศาลเข้าโครงการไปฝึกอบรมอย่างไร ถ้าฝึกอบรมตามขั้นตอนเสร็จแล้ว ก็ถือว่า มี สิทธิภาคีอาญามาฟ้องระงับ เด็กก็ไม่ต้องถูกฟ้องศาล อันนี้ต้องแก้ไขกฎหมายให้ศาลเข้าไป เหมือนกับไปดำเนินการเป็นกระบวนการเชิงยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ คือเหมือนกับสามารถที่จะ Diversion เด็กออกจากกระบวนการยุติธรรมออกโดยที่เด็กไม่ต้องถูกฟ้องต่อศาล ไม่รู้ว่ากฎหมาย จะผ่านหรือไม่ ตอนนี้กฎหมายเพิ่งผ่านวาระ 1 อยู่ระหว่างพิจารณา วาระ 2 ของกฤษฎีกาอยู่ ด้านอื่น ๆ คงไม่มีอะไร

ส่วนการแก้ไขอุปสรรคต้องมืองค์กร แต่เด็กบางคนน่าสงสาร บางทีเด็กที่ขึ้นสู่ศาล ที่มีเด็กหญิงที่ถูกข่มขืน บางทีอยู่กับย่ากับยายอายุแค่ 11-12 ปี หรือบางทีอายุน้อยกว่านั้นก็มี แล้วยายก็ยากจน แถมยังโดนจำเลยเยวชนมาข่มขืนอีก บางทีสภาพจิตใจ สภาพครอบครัวเขา อยู่กับยาย พ่อแม่ก็ทิ้งไม่รู้ว่าพ่อแม่ตายไปด้วย บางคนก็พ่อแม่ตาย ไม่เหลือแล้ว ไม่ส่งเสียเลี้ยงดู เลย ยายก็ยากจน แถมบางคนยายตาบอด แม่ตาบอด ยังมีอีกเรื่องหนึ่งเด็ก ซึ่งพ่อแม่เด็กปล่อย เด็ก เด็กผู้หญิงถูกจับมาในข้อหาลักทรัพย์ในห้าง ลักทรัพย์เล็ก ๆ น้อย ๆ รู้สึกว่าไม่เกิน 500 บาท และเขาก็อยู่กับน้องชายเรียนหนังสือเหมือนกันแต่พ่อแม่ไปทำงานต่างจังหวัดทั้งคู่ ปล่อยให้ลูกอยู่ บ้านกันสองคนที่บ้านกรุงเทพ และก็นานหลายเดือนถึงมา คงจะมอบเงินไว้กับลูกไว้ใช้จ่ายใน โรงเรียน เรียนหนังสือทั้งสองคน หลังเลิกเรียนเด็กก็ไปเดินห้าง ก็ไปหยิบของใส่กระเป๋าทิ้งเข้าไป ในห้าง เพื่อจะไม่จ่ายเงินแต่ตามประสาเด็กอาจจะคิดไม่รอบคอบ นึกว่าไม่มีคนเห็น ก็มี รปภ. มา จับไปส่ง เขาก็รับสารภาพ สืบเสาะก็ได้ความว่ามีปัญหาว่าส่งเด็กคนนี้ไปอบรมหรือไม่ หรือจะให้ โอกาสเด็ก คดีนั้นผมตรวจสำนวนแล้วปรากฏว่า ท่านผู้พิพากษาตัดสินส่งเด็กเข้าสถานฝึกเป็น เวลา สามเดือน ซึ่งผมมองว่ามันลักทรัพย์เล็ก ๆ น้อย ๆ และตอนนี้เด็กกำลังเรียนหนังสืออยู่ด้วยการที่ท่านส่งเข้าไปในสถานฝึก เด็กก็ต้องขาดเรียน และมีผลกระทบ ท่านอาจจะมองว่า ถ้าปล่อย เด็กกลับมาเด็กอาจไปกระทำความผิดซ้ำ เพราะพ่อแม่ไม่มีเวลามาดูแลเด็ก ถ้าพ่อแม่ดูแลได้ท่าน อาจจะมอบให้พ่อแม่ดูแลได้ ก็มองอีกมุมหนึ่ง ส่วนผมก็มองอีกมุมหนึ่งว่า เด็กเพิ่งทำผิดครั้งแรก และลักทรัพย์เพียงเล็ก ๆ น้อย เพียงไม่กี่ร้อยบาท และเด็กก็กำลังเรียนหนังสืออยู่ การที่ท่านส่ง ฝึกอบรมกับการที่ท่านให้โอกาสเด็กเพื่อที่เด็กจะได้ศึกษาต่อ รอการกำหนดโทษเด็ก ผลที่ได้กับ เด็กอะไรน่าจะเป็นประโยชน์มากกว่า คือบางครั้งมุมมองการตัดสินคดีก็อาจจะมองกันคนละมุมก็

ได้ ถึงได้มีผู้พิพากษาสมทบเข้ามาช่วย แต่ท่านผู้พิพากษาสมทบบางท่านก็ไม่ค่อยกล้าแย้ง ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายจริง ๆ ที่ให้มีผู้พิพากษาสมทบเข้ามาเพราะอะไร

กรณีสัมภาษณ์ที่ 7 ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

1. รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงานของท่าน รวมถึงมาตรการการแก้ไขและฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

เริ่มใช้ในส่วนของคดีอาญา เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทศน์ใหม่ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ที่จะนำเอาวิธีการประชุมกลุ่มเยาวชนเชิงสมานฉันท์มาใช้ ซึ่งตอนนี้เพิ่งจะเริ่มดำเนินการ มีลักษณะคล้าย ๆ กับการประชุมกลุ่มครอบครัวของสถานพินิจ แต่ว่าที่นี้เป็นเรื่องของการพิจารณาในส่วนของการขึ้นตอนของการพิจารณาในชั้นศาล แต่ของสถานพินิจนั้นจะดำเนินการก่อนเข้าสู่กระบวนการของศาล ฟ้องคดีเข้ามาแล้ว จำเลยรับสารภาพและศาลเห็นว่าเป็นคดีที่มีผู้เสียหายและมีการเยียวยา จึงใช้วิธีการนี้ช่วยเยียวยาทั้งผู้เสียหายและจำเลย รวมถึงมาตรการฟื้นฟูและแก้ไข ซึ่งเป็นการแก้ไขผู้กระทำผิด โดยผู้ที่เข้าร่วมประชุมจะมีผู้กระทำผิด ผู้ปกครองทั้งสองฝ่าย ชุมชน ตัวแทนชุมชน โดยมีผู้พิพากษาสมทบเป็นผู้ดำเนินการในการประชุมที่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการประชุมอบรมด้านจิตวิทยาการประชุมกลุ่มครอบครัว ให้เป็นผู้ดำเนินการประชุม

2. ปัญหาอุปสรรคของกระบวนการยุติธรรมที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน กรณีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำผิด

การที่จะแก้ไขเด็กและเยาวชนจริงยังขาดการความต่อเนื่องและขาดการประสานในหน่วยงานของกระบวนการยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะคดีที่ศาลมีคำพิพากษาไปแล้ว หน่วยงานที่มารองรับให้ไปดำเนินการตามคำพิพากษา คือเด็กและเยาวชนจะไม่เน้นการลงโทษแต่เน้นการบำบัดฟื้นฟู การแก้ไขฟื้นฟูเด็กนั้น ต้องแก้ไขให้ตรงกับสาเหตุที่เด็กกระทำความผิด ปัจจุบันกิจกรรมหรือวิธีการที่จะมารองรับให้ตรงกับสาเหตุการกระทำของเด็กและเยาวชนยังมีน้อย เกิดจากอะไร เราต้องแก้ไขให้ตรงจุด เช่น เกิดจากครอบครัวก็ต้องไปแก้ที่ครอบครัว หรือเกิดจากสภาพจิตก็ควรมีนักจิตวิทยาเข้าไปแก้ไข เพราะฉะนั้น ปัญหาด้านบุคลากรตลอดถึงด้านงบประมาณรวมถึงหน่วยงานที่จะเป็นเจ้าภาพโดยตรงยังไม่ค่อยมี

3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์และปรับใช้สำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงานของท่าน

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามกฎหมายการจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชนมีอยู่ศาลเคยใช้แต่ตอนนั้นยังไม่รู้ว่า คือ RJ กฎหมายตั้งแต่ฉบับแรกปี 2494 มีอยู่มาตราหนึ่งที่ว่าในกรณีที่ศาลเห็นว่ายังไม่ควรพิพากษาเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ศาลมีอำนาจที่จะใช้วิธีการใด ๆ ก็ได้ เพื่อเป็นการแก้ไขฟื้นฟูการกระทำความผิด ซึ่งอาจจะเป็นการแก้ไขด้วยการฟื้นฟู บำบัดแก้ไข โดยการแก้ไขทั้งสองฝ่าย หรือเด็กผู้กระทำความผิดมีการพูดคุยประชุมกลุ่มกันแล้ว ศาลอาจจะไม่พิพากษาหรือปล่อยตัวจำเลยไปเลย หากจำเลยทำได้ตามที่ได้ตกลงกันไว้

4. ปัญหาอุปสรรคของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สำหรับเด็กและเยาวชน

ปัญหา คือ ในแง่ของจำเลยที่เป็นผู้กระทำความผิดในกรณีที่นำ RJ มาใช้ จะเป็นผลดีสำหรับจำเลย แต่ในส่วนของผู้เสียหายไม่ค่อยเข้ามาร่วมการประชุมกลุ่มเยียวยาเชิงสมานฉันท์ซึ่งจะมีน้อยที่ผู้เสียหายเข้ามา เพราะเขาเสียเวลาและเขายังมองไม่เห็นว่าจะประโยชน์ที่จะได้รับจากวิธีการนี้อย่างไร ก็จะไม่ค่อยให้ความร่วมมือเท่าไร ศาลเองก็ไม่สามารถบังคับให้เข้าสู่กระบวนการนี้ได้ เพราะต้องอาศัยความสมัครใจของผู้เสียหาย ถ้าหากผู้เสียหายไม่เข้าร่วมกระบวนการนี้ก็จะไม่เกิดขึ้น ไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะกระบวนการนี้ขึ้นอยู่กับความสมัครใจทั้งสองฝ่าย ซึ่งส่วนมากก็จะอยู่ที่ผู้เสียหาย อาจเป็นเพราะว่าเขาเป็นผู้เสียหายที่เคยถูกกระทำมาแล้ว และไม่อยากจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับอีกและเขาเห็นว่าไม่เกิดประโยชน์อะไรที่จะเข้าสู่กระบวนการนี้ เขายังติดอยู่กับรูปแบบเดิม คือ เขาได้รับการชดเชยค่าเสียหายเป็นตัวเงินก็พอใจแล้วส่วน อย่างอื่นที่จะได้รับการแก้ไขเขาคิดว่าไม่จำเป็นสำหรับตัวเขา ถ้ามีการให้ความรู้เขาอาจจะเข้าใจและให้ความร่วมมือ

5. ข้อเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาอุปสรรค

สำหรับการแก้ไขปัญหาลักษณะนี้ ต้องทำความเข้าใจให้ความรู้เผยแพร่ประโยชน์ของการนำวิธีการนี้มาใช้ โดยเฉพาะเน้นไปที่ผู้เสียหาย ที่ชุมชน ให้ชุมชนเข้าใจบทบาทโดยตรงนี้ในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ชุมชนจะได้ช่วยแก้ไขเยียวยาทั้งตัวจำเลยและผู้เสียหายซึ่งจะต้องกลับเข้าไปสู่ชุมชน และคนในชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนช่วยเหลือในทุกด้านเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายสามารถอยู่ร่วมกันได้

กรณีศึกษา 8 ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติ กรมคุมประพฤติ

1. รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงาน รวมถึงมาตรการการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

หน่วยงานไม่มีหน้าที่โดยตรงในการทำเรื่องนี้ รูปแบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับคุมประพฤติผู้ใหญ่ ทำในส่วนของ การสืบเสาะ ซึ่งในเนื้อหาของคุมประพฤติดี 2 เนื้อหาหลัก คืองานสืบเสาะกับสอดส่อง ในส่วนสืบเสาะจะทำ RJ ของเด็ก แต่ในส่วนของงานสอดส่องเป็นหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง จริง ๆ แล้วเราทำเป็นบางส่วน แต่สถานพินิจเด็กและเยาวชนเป็นหน่วยงานดำเนินงานหลัก

งานคุมประพฤติเด็กและเยาวชน คือเด็กหรือเยาวชนที่ทำความผิด แต่อยู่ในวิสัยที่จะสามารถปรับปรุงแก้ไขตนเองได้ ศาลก็จะใช้วิธีการลงโทษ หรือปล่อยตัวออกมาจากสถานฝึกอบรม เด็กจะมีข้อพิเศษอยู่อย่างหนึ่ง คือเวลาทำผิด ถ้าอายุไม่เกิน 18 ปีเต็มเจ้าหน้าที่จะไม่ส่งตัวเข้าคุมขังแต่จะเอาเข้ารับการฝึกอบรม แต่ถ้าเด็กเหลือขอจริง ๆ จึงส่งไปตามสถานที่ฝึกต่าง ๆ เช่น บ้านเมตตา อุเบกขา ยกเว้นเด็กที่ทำผิดในคดีอุกฉกรรจ์ อย่างเช่น ฆ่าคนตาย เด็กที่กระทำผิดร่วมกับผู้ใหญ่ ซึ่งในคดีอุกฉกรรจ์ เจ้าหน้าที่จะขังคุกพร้อมกับผู้ใหญ่ เป็นบางคดี

3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์และปรับใช้สำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงาน

ปัจจุบันกรมคุมประพฤติดีมีหน้าที่รับผิดชอบแก้ไขเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดให้กลับตัวเป็นคนดี โดยติดตามไปดูแลในระหว่างที่เขาไปอยู่ร่วมกับครอบครัว คือคุมประพฤติคนที่ทำความผิดแล้วศาลสั่งให้รอการลงโทษ แต่ศาลอาจกำหนดเงื่อนไขให้คุมประพฤติ พนักงานคุมประพฤติจะทำการจัดประวัติ ต่าง ๆ เพื่อเป็นหลักฐานวางแผนที่บ้านที่อยู่อาศัยและปล่อยตัวไปอยู่กับสังคมและครอบครัว ถ้าเรากำหนดเงื่อนไขว่าให้มารายงานตัวเดือนละครั้ง เดือนละสองครั้ง ก็แล้วแต่คดีความหนักเบาที่ทำ

ถ้าเป็นยาเสพติดอาจจะให้เข้ารับการบำบัดก่อน อย่างเช่น กำหนดให้ไปรับการรักษาระยะ 2 เดือน 3 เดือน 4 เดือน ก็แล้วแต่ จากนั้นพนักงานคุมประพฤติจะติดตามดูแล บางครั้งอาจให้ทำงานช่วยเหลือสังคม เรียกว่างานบริการสังคม อย่างเช่น ไปฟังเทศน์ ฟังธรรม ไปดูแลคนป่วย หากถูกจับในคดีขับรถประมาท หรือคดีเกี่ยวกับรถ เกี่ยวกับจราจรอาจส่งไปดูแลคนป่วยหรือผู้บาดเจ็บ หรือทาสีถนน นี่เป็นงานบริการสังคม เป็นขั้นตอนการแก้ไขเหมือนกับผู้ใหญ่ที่มีการอบรมความรู้ อบรมธรรมะ อบรมค่ายจริยธรรม ยกตัวอย่าง เช่น บางที่

ข้อบกพร่องที่มีผู้เสียหายตกลงกันไม่ได้ เราจะเริ่มดำเนินการนัดโดยการสอบทั้งตัวจำเลยและผู้เสียหาย และพนักงานจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ย นี่เป็นผลดีต่อตัวจำเลย ถ้าเขายอมตกลงค่าเสียหายเรียกว่ามาตกลงเชิงสมานฉันท์ได้ในชั้นเรา โอกาสที่เด็กจะไม่ติดคุกก็มีสูง แต่ไม่ได้หมายความว่าเมื่อสมานฉันท์กันแล้วจะไม่ติดคุก เพราะขึ้นอยู่กับคดี ถ้าศาลเห็นว่าหากสมานฉันท์ไปแล้วแต่เด็กไม่เช็ดหลาบ ศาลอาจสั่งจำคุก ไม่จำเป็นต้องคดีข้อบกพร่อง อาจเป็นคดีเกี่ยวกับทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย บางทีมีประวัติการถูกจับมาแล้ว ถูกจำคุกมาแล้ว ถือว่าไม่เข้าข่ายคุมประพฤติ เพราะคุมประพฤติต้องไม่เคยกระทำความผิดมาก่อน คุมประพฤติเกี่ยวข้องกับทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ยังไม่ได้รับคดีเด็ก ฉะนั้นเด็กกับผู้ใหญ่จะแยกกันโดยสิ้นเชิง คือเด็กไปให้สถานพินิจ เราจับแต่คดีผู้ใหญ่ แต่ต่อมากฎหมายออกมาเราจะต้องคุมประพฤติไม่แยกว่าเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ คือหากมีการคุมประพฤติให้ส่งมาที่กรมคุมประพฤติ ปัจจุบันเรากำลังกับสถานพินิจว่าเราจะรับคดีเด็กเฉพาะงานสอดส่อง แต่สถานพินิจก็ทำคดีเด็กตามเดิมคืองานสืบเสาะ ส่วนในเรื่อง RJ เราทำมานานแล้ว ใช้ในงานสอดส่อง คือ ผ่านขั้นตอนกระบวนการที่ศาลตัดสินมาแล้ว ถึงมาสู่กระบวนการสอดส่อง กระบวนการนี้เราคิดว่า การทำ RJ เป็นประโยชน์และไม่เสียหายอะไร ถ้าตกลงกันได้คดีก็อาจไม่ถึงศาล หรือถ้าตกลงกันได้ผู้เสียหายก็ได้รับค่าเสียหายและจำเลยก็เป็นผู้ได้รับประโยชน์เป็นผลดี คือมีเหตุบรรเทาโทษอาจจะไม่ติดคุก ไม่ใช่ไม่ติดคุก อีกอย่างเราไม่ได้รับสืบเสาะเด็ก เป็นกระบวนการก่อนศาลมีคำพิพากษา ฉะนั้น RJ จะเกิดในชั้นนั้นมากกว่าและดีกว่า แต่ของเราเป็นงานสอดส่องก็คือคุมประพฤตินั่นเอง คือคุมหลังจากศาลตัดสินแล้ว

4. ปัญหาอุปสรรคของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สำหรับเด็กและเยาวชน

บางที่ผู้เสียหายหรือเหยื่อไม่ยอม การไม่เข้าใจของคู่กรณี บางที่ไม่เข้าใจใน RJ ดีพอสมควร คือ ตัวจำเลยอาจจะเคยชินไปศาล และให้ศาลรับรู้ ปัญหาผู้กระทำผิดยากจนไม่มีเงินในการทำ RJ เป็นอุปสรรคเหมือนกันที่ผู้กระทำผิดไม่มีเงินไม่มีทรัพย์สินมาสนับสนุน RJ เพราะ RJ ส่วนหนึ่งคือ การชดเชยค่าเสียหาย เมื่อผู้กระทำผิดไม่มีความสามารถในการชดเชยค่าเสียหายจึงเป็นปัญหาอุปสรรค

อีกประการหนึ่ง เช่น สมมติว่ากรณีที่จำเลยกับผู้เสียหายเป็นนายจ้างกับลูกจ้าง นายจ้างไม่รับผิดชอบและจำเลยอาจจะไม่มีเงิน นายจ้างอาจโกรธแค้นที่จำเลยทำความเสียหายจึงไม่สนใจ หรือ บางที่ผู้เสียหายไม่ยอมรับเพราะโกรธแค้นจำเลย อย่างเช่นคดีถูกกระทำชำเรา ผู้เสียหายโกรธแค้นก็ไม่ยอมรับค่าเสียหายซึ่งเป็นหลักการหนึ่งของการทำ RJ คือคู่กรณีต้องยินยอมพร้อมใจกันที่จะทำ ถ้าคู่กรณีไม่ยินยอมก็ไม่เกิด RJ

5. ข้อเสนอแนะและวิธีการแก้ไขปัญหาคู่กรณีดังกล่าว

จะต้องโปรโมทวิธีการสมานฉันท์ออกไปให้กว้างให้ประชาชน ให้ความรู้กับประชาชนให้ความรู้กับคู่กรณีให้เข้าใจ ว่าการทำ RJ เป็นประโยชน์สำหรับทั้งคู่ คือในแง่ของจำเลย อาจจะได้ลดหย่อนผ่อนโทษ และฝ่ายผู้เสียหายก็ได้รับการบรรเทาทุกข์ บางคนอาจคิดว่าใช้เงินทองเท่าไรก็ไม่สมกับที่เสียหายไป แต่สำหรับบางคน เช่น ในคดีทำร้ายร่างกาย ถ้าได้รับบาดเจ็บ อาจคิดว่าอย่างไรก็เกิดขึ้นแล้วได้รับการชดเชยค่าเสียหายตามที่เขาเรียกร้องเขาก็พอใจ ยินดีที่จะรับก็แล้วแต่คู่กรณี

สรุปผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์

1. รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงานของ ตำรวจ อัยการ ศาล กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และกรมคุมประพฤติ รวมถึงมาตรการการแก้ไขและฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

รูปแบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและดูแลเด็กและเยาวชนไม่ว่าจะเป็นตำรวจ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน อัยการ ศาล เยาวชนและครอบครัวกลาง กรมคุมประพฤติ ต่างมีบทบาทรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมที่ไม่เหมือนกัน แต่มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงทำงานกันเป็นทีม รูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ทุกหน่วยงานกล่าวเป็นแนวทางเดียวกันว่าได้ประยุกต์ใช้และทำอยู่ แต่จะมากจะน้อยต่างกันออกไปเพราะแต่ละหน่วยงานมีหน้าที่ต่างกัน ทำให้กระบวนการแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในแต่ละหน่วยงานดำเนินการไม่มีความซับซ้อนกัน มีลักษณะเชื่อมโยงประสานกันเพื่อแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน จุดเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรม คือการจับกุมของตำรวจที่พบเด็กและเยาวชนทำผิดกฎหมายหรือมีผู้มาแจ้งความดำเนินคดี ในกรณีที่ตำรวจต้องจับกุมดำเนินคดีตำรวจมีอำนาจกักขังเด็กและเยาวชนได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมงตามกฎหมาย ภายใน 24 ชั่วโมงตำรวจจะต้องส่งเด็กและเยาวชนให้สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และส่งสำนวนไปที่อัยการ

เมื่อตำรวจส่งตัวเด็กและเยาวชนให้สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ถ้ามีการประกันตัวก็จะประกันที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หลังจากเจ้าหน้าที่ตำรวจส่งเด็กและเยาวชนมาเป็นหน้าที่ของสถานพินิจที่มีบุคลากรพร้อม ต้องทำหน้าที่รายงานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ในเรื่อง ประวัติครอบครัว ประวัติการศึกษา อาชีพ ความ

ประพติ และพฤติกรรมแห่งคดี สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การให้ปากคำของบิดามารดาเกี่ยวกับแผนการแก้ไขเด็กและเยาวชน รวมไปถึงผู้เสียหายหรือเพื่อนบ้าน หรือครูอาจารย์ เพื่อค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน และทำหน้าที่สืบเสาะ เจ้าหน้าที่สถานพินิจสามารถให้เด็กและเยาวชนประกันตัวและนัดมาสอบปากคำได้หรือหากเด็กและเยาวชนอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจก็เบิกมาเพื่อสอบปากคำได้ มีนักจิตวิทยาพูดคุยกับเด็กเพื่อตรวจสอบสุขภาพ สำหรับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเห็นความสำคัญต่อเด็กและเยาวชนไม่ยอมให้เด็กมีประวัติติดตัว จึงหันมาใช้มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวเสนอพนักงานอัยการไม่ฟ้องเด็ก โดยใช้กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเป็นครั้งแรก หรือในความผิดเล็กน้อยและแก้ไขความเสียหายจากการกระทำผิดนั้น ให้เด็กกลับมาเป็นคนดีคืนสู่สังคม

ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนประกอบไปด้วย เด็กและเยาวชน บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้ต้องหา ผู้เสียหาย บิดามารดา ผู้ปกครอง ผู้เสียหาย (กรณีผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์) ผู้นำชุมชน ครู อาจารย์ หรือนายจ้าง คณะสหวิชาชีพ เช่น ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน พนักงานคุมประพฤติ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่จะรับเด็กและเยาวชนไปดูแล จุดประสงค์ในการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน คือ ต้องการให้เด็กสำนึกในสิ่งที่กระทำผิด และฝ่ายผู้เสียหายเข้าใจเด็กและเยาวชนและให้อภัย ตลอดจนผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนเข้าใจและดูแลเด็กและเยาวชนของตนให้ความเอาใจใส่ดีขึ้น และให้ผู้เสียหายกับผู้กระทำผิดได้พูดคุยกันได้เข้าใจกันมากขึ้น และชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายให้พอใจ ในที่ประชุมนั้นหลาย ๆ ฝ่ายที่เข้าร่วมก็จะช่วยกันเสนอแนะและร่วมกันพิจารณาในเรื่องการชดเชยค่าเสียหายว่าเหมาะสมหรือไม่ และจะแก้ไขเด็กอย่างไรดี เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้จากการกระทำผิดโดยอาจให้ทำงานบริการสังคม

เมื่อเด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไขตามการประชุมแล้ว ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จะเสนอความคิดเห็นไปที่พนักงานอัยการว่าเด็กและเยาวชนได้กลับตนเป็นคนดี โดยเห็นควรหรือไม่ฟ้อง จากนั้นพนักงานอัยการจะพิจารณา และอาจจะไม่ฟ้อง ถ้าไม่ฟ้องเด็กและเยาวชนจะต้องเข้ารับการอบรมตามหลักสูตรของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หรือการติดตามของสถานพินิจฯ โดยมีนักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้ติดตามผลของเด็กและเยาวชนว่าปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ประชุมกลุ่มวางไว้หรือไม่ โดยจะติดตามทั้งการเยี่ยมบ้าน และให้เด็กมารายงานตัว ซึ่งเด็กจะอยู่ในความดูแลประมาณ 1-2 ปี

ส่วนมาตรการแก้ไขและฟื้นฟูเด็กและเยาวชน บทบาทหลักอยู่ที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน แต่ก็มีบางหน่วยงานที่ต้องการเห็นเด็กและเยาวชนไม่กระทำความผิดหรือหลงผิดไป อย่างเช่น ตำรวจได้มีการทำกิจกรรมห้องโรงพักวิถีพุทธ เพื่อให้เด็กประพฤติตนไม่สมควรต่าง ๆ เข้าห้องที่ร่วมกับหน่วยงานของศาสนาเพื่อใช้ศาสนาบำบัดทางจิตใจ ดึงเด็กเข้ามาใฝ่รู้ใฝ่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมก่อนที่จะปล่อยออกไปในสังคม หรือ สำนักงานอัยการที่มีการให้ความรู้ทางกฎหมายกับเด็ก ๆ เพื่อไม่ให้เด็กกระทำความผิดหรือหลงผิดได้ และสำหรับสถานพินิจ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการบำบัดฟื้นฟูเด็กไม่ให้หันมากระทำความผิดอีก เช่น การให้เด็กทำงานบริการสังคม ไม่ว่าจะเป็นการทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ การไปดูแลเด็ก คนพิการ คนชรา หรือให้เด็กเข้าสู่ศูนย์ฝึกอบรบต่าง ๆ เช่น บ้านเมตตา หรือการบำบัดยาเสพติด เป็นต้น

2. ปัญหาอุปสรรคของกระบวนการยุติธรรมที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน กรณีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด

ส่วนมากเป็นข้อจำกัดที่ทำให้การปฏิบัติงานเกิดความล่าช้าและไม่ทันการ ซึ่งสามารถสรุปข้อจำกัดได้ คือในเรื่องของบุคลากรและงบประมาณไม่เพียงพอ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ที่มีเพียงแห่งเดียวในกรุงเทพมหานคร แต่ต้องรับผิดชอบในทุกสถานี่ตำรวจเขตกรุงเทพมหานคร และต้องใช้เวลาในการทำงาน ประกอบกับบุคลากรที่ไม่เพียงพอกับการเกิดคดีในปัจจุบันทำให้เกิดความล่าช้าส่งข้อมูลให้พนักงานอัยการหรือข้อมูลที่ได้อาจไม่รัดกุม ปัญหาของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ขาดกำลังพลไม่เพียงพอ ตลอดถึงความไม่เข้าใจของเจ้าหน้าที่ทำงานหรือเข้าใจแต่ไม่เข้าใจอย่างแท้จริง จึงทำให้เกิดปัญหาในการทำงาน การดำเนินงานของหน่วยงานของกระบวนการยุติธรรมยังขาดการประสานร่วมมือกันในระดับที่เพียงพอ ปัญหาความไม่เข้าใจของผู้เสียหายหรือประชาชนทั่วไปในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทำให้เป็นอุปสรรคในการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผลของแต่ละหน่วยงานที่ออกมาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

นอกจากนี้ยังมีปัญหาหลัก ๆ ในเรื่องการทำมาตรา 63 เช่น ในกรณีที่เด็กทำความผิดเงื่อนไขไม่ยอมทำตามหรือไม่ยอมมารายงานตัว และมีเงื่อนไขคือ เมื่อเด็กกระทำความผิดอาญา ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จะพิจารณาจากประวัติ อาชีพ อายุ การศึกษา ความประพฤติ การอบรม ต่าง ๆ พิจารณาความเห็นว่าเป็นเด็กและเยาวชนอาจจะกลับตัวเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ถ้าผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนลงความเห็นอย่างนั้น และเสนอความเห็นต่อพนักงานอัยการพิจารณา ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบก็สั่งไม่ฟ้องความเห็นของพนักงานอัยการเป็นอันเด็ดขาด จะเห็นว่าตรงนี้พนักงานอัยการแทบจะไม่มี

ภาระหน้าที่เข้าไปเกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนหรือเข้าไปแก้ไขฟื้นฟูเด็ก มีหน้าที่เพียงสั่งว่าเห็นด้วยกับผู้อำนวยการสถานพินิจหรือไม่เท่านั้น หรือในกรณีการประชุมกลุ่มครอบครัวที่เป็นแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เมื่อที่ประชุมได้กำหนดหลักเกณฑ์ หรือเงื่อนไขให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติ 5-6 ข้อ เช่น ไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ไม่ออกนอกบ้านเวลากลางคืน ไม่คบเพื่อนไม่ดี ยอมเข้าศึกษาต่อ ยอมอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งข้อเท็จจริงแล้วเจ้าหน้าที่ไม่รู้ว่าเด็กและเยาวชนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขเหล่านี้ได้ครบถ้วนหรือไม่ เพราะระยะเวลาที่อยู่ในความควบคุมของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีเพียง 2 ปี แต่จำนวนที่ส่งให้พนักงานอัยการอยู่ในกำหนด 30 วัน คือระยะเวลาที่เด็กถูกส่งตัวหลังจากถูกจับมายังสถานพินิจฯ กฎหมายมาตรา 50 บัญญัติว่าพนักงานอัยการจะต้องฟ้องภายใน 30 วัน พนักงานสอบสวนต้องส่งสำนวนให้อัยการฟ้องภายใน 30 วัน ถ้าไม่ทันก็ต้องขอผลัดฟ้อง ซึ่งต้องเร่งดำเนินการและเงื่อนไขที่กำหนดให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติไม่รู้ว่าปฏิบัติได้ตามที่กำหนดหรือไม่ และอาจจะไม่ได้ผลก็ได้

เมื่อพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง เพราะผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีความเห็นอย่างนี้ ซึ่งพนักงานอัยการจะส่งตามผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนโดยไม่มีความเห็นแย้ง เว้นแต่ในมาตรา 36 วรรคท้าย มีเงื่อนไขว่า ความผิดอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไม่เกิน 5 ปี บางที่โทษเกิน 5 ปี เช่น มาตรา 335 วรรค 3 กรณีที่ความผิดเกินกว่า 2 อนุมาตรา ขึ้นไป หรือมาตรา 336 ทวิ กรณีใช้ยานพาหนะ ซึ่งมีโทษเกิน 5 ปี พนักงานอัยการก็ต้องส่งเรื่องกลับคืนไป ซึ่งการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนฯ ตามมาตรา 63 เมื่อพนักงานอัยการได้รับเอกสารจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเชิญเข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน เพื่อกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนร่วมกัน ตามวันเวลาที่นัดหมาย หลังจากที่มีการประชุมกลุ่มครอบครัวเพื่อกำหนดมาตรการแก้ไข ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน เมื่อเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ปฏิบัติตามครบถ้วน ตามที่ประชุมกำหนดผู้อำนวยการสถานพินิจฯ จะส่งรายงานข้อเท็จจริงพร้อมความเห็นไม่ควรฟ้องไปยังพนักงานอัยการอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนความเห็นสั่งไม่ฟ้องจากสถานพินิจแล้ว สามารถใช้ดุลยพินิจในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนก็ได้ โดยอาจพิจารณาในหลักอาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา เป็นการพิจารณาการแก้ไขเยียวยา การสำนึกผิดของเด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง โดยให้ความสำคัญกับผู้กระทำผิด ครอบครัวผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย ครอบครัวของผู้เสียหายชุมชนหรือผู้นำชุมชน ภาครัฐ พนักงานอัยการเห็นชอบด้วยก็ให้ความเห็นไม่ฟ้อง หากไม่เห็นชอบก็ให้ดำเนินการตามขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมตามปกติ

3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์และปรับใช้สำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงาน

ทุกหน่วยงานได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์ใช้ เห็นได้ชัดเจนคือ ในหน่วยงานของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน นำมาประยุกต์และปฏิบัติงานจริงมากที่สุดโดยมีวัตถุประสงค์ต้องการช่วยเหลือเด็กและใช้ครอบครัวและชุมชนเป็นคนช่วยแก้ไขและบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยให้การประชุมกลุ่มพูดคุยกันของทุกฝ่าย โดยให้ทุกฝ่ายมานั่งประชุมพูดคุยกันเพื่อร่วมหาทางออกให้เด็กและเยาวชน ใช้การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายไม่ปล่อยให้ เป็นหน้าที่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยลดปริมาณคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนขึ้นสู่ศาลได้ในระดับหนึ่ง

ในหน่วยงานตำรวจมีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์โดยใช้ในรูปแบบของการไกล่เกลี่ยเพื่อไม่ให้เป็นคดีความ ให้ทุกฝ่ายเข้าใจกันและจบลงในชั้นตำรวจ ซึ่งตำรวจเห็นว่าเป็นงานบริการสังคม ทำให้ทุกฝ่ายสมานฉันท์กัน ถึงจะไม่ใช่น้ำที่ของตำรวจก็ตาม แต่ในทางจิตวิญญาณและสามัญสำนึกนั้นตำรวจเป็นที่พึ่งของประชาชน

ในหน่วยงานอัยการแม้ในปัจจุบันจะไม่มีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์ แต่อัยการก็ร่วมกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน เช่น เข้าร่วมการประชุมกลุ่มทั้งในชั้นตอนก่อนยื่นฟ้องต่อศาลหรือในชั้นตอนหลังการพิพากษาของศาล และอัยการได้ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองเด็กไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่จัดกิจกรรมรณรงค์ เป็นการดำเนินกิจกรรมในเชิงป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น ให้เด็กและเยาวชนหรือผู้ปกครองได้รับรู้และร่วมกันแก้ไขปัญหา ถือเป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์ใช้เพื่อความเหมาะสมของหน่วยงาน

ในหน่วยงานของศาลมีกฎหมายรองรับให้ผู้พิพากษาศาลมีอำนาจดำเนินการได้ โดยจะใช้วิธีการใด ๆ ก็ได้ เพื่อเป็นการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ซึ่งอาจจะเป็นการบำบัด การฝึกอบรม การฟื้นฟู หรืออาจให้ประชุมกลุ่มครอบครัว หากดำเนินการได้ตามเงื่อนไขของศาล ศาลก็จะตัดคดี เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดนั้นก็จะไม่มีประวัติติดตัว ส่งผลดีต่อการกลับไปอยู่ในสังคมโอกาสทางการศึกษาและการทำงาน

4. ปัญหาอุปสรรคของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สำหรับเด็กและเยาวชน

แต่ละหน่วยงานมีปัญหาในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปใช้แตกต่างกัน เช่น หน่วยงานตำรวจมีปัญหาในเรื่องงบประมาณที่จะมาจัดกิจกรรมให้กับเด็กและ

เยาวชน เนื่องจากงบประมาณประจำปีจะถูกจัดตั้งไว้ก่อนล่วงหน้าแล้วภายในปีหนึ่ง ๆ ถ้าหน่วยงานมีโครงการอะไรเพิ่มเติมมาพิเศษ จะไม่มีงบประมาณสนับสนุน บุคลากรมีไม่เพียงพอ อีกทั้งเจ้าหน้าที่ที่รู้ยุทธวิธีธรรมเชิงสมานฉันท์นั้นมีน้อย เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจ

หน่วยงานสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีปัญหาในการดำเนินงาน ปัญหาที่เกิดจากเด็กและเยาวชนและผู้ปกครองของเด็ก เช่น เยาวชนไม่สำนึก ผู้ปกครองก็ไม่ยอมจ่ายค่าเสียหายเนื่องจากต้องการให้เด็กถูกตัดสินเสีย หรือตนเองมีฐานะยากจน เยาวชนและผู้เสียหายไม่สามารถตกลงเรื่องค่าชดเชยได้ ปัญหาไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนหรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนไม่มาเข้าร่วมประชุมกลุ่ม ไม่ยอมทำตามเงื่อนไขครอบครัวผู้กระทำผิดไม่เห็นความสำคัญของกระบวนการ ตลอดถึงค่าใช้จ่ายในการเดินทางหรือการไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการ ทำให้การแก้ไขปัญหาก่อเกิดความล่าช้าและไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินการ หรือปัญหาอื่น คือ

ปัญหาที่เกิดจากผู้เสียหาย เช่น ผู้เสียหายไม่ได้รับค่าเสียหายจึงไม่ยอมความ ผู้เสียหายไม่มาตามนัด ผู้เสียหายไม่ยินยอม ผู้เสียหายไม่เห็นความสำคัญของกระบวนการคิดว่าเป็นการเสียเวลา ปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดของกระบวนการ เช่น ระยะเวลาในการดำเนินการประชุมมีจำนวนจำกัด ระยะเวลาในการลงพื้นที่สร้างความเข้าใจกับเยาวชนและผู้เสียหายมีความกระชั้นชิดมาก ปัญหาค่าใช้จ่ายและสถานที่ในการจัดประชุม ไม่มีสถานที่ ขั้นตอนเป็นทางการมากเกินไป

ปัญหาเกี่ยวกับบุคลากร เช่น บุคลากรไม่เพียงพอในการติดตาม มีภาระจากงานประจำมาก บุคลากรในสาขาอาชีพไม่ครบ ทีมงานสหวิชาชีพ ไม่สัมพันธ์กับขั้นตอนการปฏิบัติงาน ปริมาณในคดีมากระยะเวลา ในการดำเนินการสั้น

ปัญหาเกี่ยวกับการไม่ให้ความร่วมมือ เช่น ผู้ปกครองเด็กและเยาวชน ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดไม่มาตามนัด พนักงานอัยการ และพนักงานสอบสวนไม่ค่อยให้ความร่วมมือ และไม่เข้าประชุมกลุ่มครอบครัว ผู้นำชุมชนไม่เข้าร่วมประชุม

และปัญหาอื่น ๆ เช่น ไม่มีมาตรการบังคับให้เยาวชนไม่กระทำการตามข้อตกลงในที่ประชุม การไม่มีเอกภาพในการทำงาน หรือพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาเพิ่มเติมทำให้มีอัยการโทษเกิน 5 ปี กระบวนการส่งต่อคดีทำให้ผู้ประสานไม่ทราบล่วงหน้า มีข้อบกพร่องอีกอย่างหนึ่งคือ ในการประชุมกลุ่มครอบครัว เมื่อที่ประชุมได้กำหนดหลักเกณฑ์ หรือเงื่อนไขให้เด็กปฏิบัติ ตรงนี้อัยการไม่สามารถรับรู้ได้ว่าเด็กและเยาวชนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขเหล่านี้ได้ครบถ้วนหรือไม่ กรณีที่เด็กและเยาวชนไม่ปฏิบัติตามคำมั่นหรือทำแต่ไม่ครบตามเงื่อนไขที่กำหนด ศาลไม่มีอำนาจ

บังคับตามกฎหมาย เนื่องจากการดำเนินการหลังจากอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องซึ่งถือว่าเป็นที่สิ้นสุดแล้ว

จากผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนสามารถสรุปถึงการนำยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์และปฏิบัติใช้ในหน่วยงาน รวมถึงปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการแก้ไข ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1

สรุปผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์

หน่วยงาน	ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาใช้	ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข
ตำรวจ	การว่ากล่าวตักเตือนให้พ่อแม่ผู้ปกครองรับทราบ, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, การส่งเด็กเข้าสถานอบรมวิถีพุทธ	บุคลากรมีน้อย, เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจยุติธรรมเชิงสมานฉันท์, ไม่มีกฎหมายรองรับในการดำเนินการ, งบประมาณมีไม่เพียงพอในการจัดโครงการ	อบรมและถ่ายทอดความรู้เรื่องยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้เจ้าหน้าที่, กระทรวงออกกฎหมายให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปดำเนินการได้โดยตรง, จัดสรรงบประมาณกลางเพื่อรองรับโครงการ
สถานพินิจ	การเข้ารับฝึกอบรม, การทำงานบริการสังคม, การคุมประพฤติโดยกำหนดเงื่อนไข, การประชุมกลุ่มครอบครัว	การพิจารณาเกณฑ์ตามมาตรา 63 เวลาในการสืบเสาะมีน้อย เนื่องจากปริมาณคดีมีมากบุคลากรมีน้อย, สถานที่ไม่เพียงพอ, ขาดการให้ความร่วมมือที่ดีจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, ขาดความร่วมมือจากเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ครอบครัวเด็ก และจากฝ่ายผู้เสียหาย, การไม่ยินยอมของผู้เสียหาย	จัดสรรเจ้าหน้าที่บุคลากรและสถานที่ให้เพียงพอต่อปริมาณงาน, ให้ความรู้ความเข้าใจถึงผลดีของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แก่ประชาชน ชุมชน ฝ่ายผู้กระทำผิดและฝ่ายผู้เสียหาย

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

หน่วยงาน	ยุทธธรรมเชิง สมานฉันท์ที่ นำมาใช้	ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะและแนว ทางแก้ไข
อัยการ	ไม่ได้ดำเนินการ โดยตรง แต่เข้า ร่วมกับสถานพินิจใน การฝึกอบรม ประชุมกลุ่ม ครอบครัว ทั้งใน ขั้นตอนก่อนการฟ้อง และในชั้นหลังการ พิพากษาของศาล	ประชาชนไม่รู้จักรัฐธรรมเชิง สมานฉันท์, ผู้เสียหายไม่ ยินยอม	ต้องนำยุทธธรรมเชิง สมานฉันท์มาใช้อย่าง จริงจัง
ศาล	การไกล่เกลี่ยในคดี เล็กน้อยยอมความ กันได้, การรอลง อาญา กำหนด เงื่อนไข คุมประพฤติ , การประชุมกลุ่ม เยียวยา	ครอบครัวเด็กเยาวชนที่กระทำ ผิดยากจนไม่มีเงินจ่าย ค่าชดเชย, การไม่ได้รับความ ร่วมมือจากผู้เสียหาย, ขาด ความต่อเนื่องและประสานงาน กันของหน่วยงานยุทธธรรม โดยเฉพาะหน่วยงานที่รองรับ ภายหลังการพิพากษาของศาล	ให้ความรู้ความเข้าใจ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ยุทธธรรมเชิงสมานฉันท์แก่ ประชาชน
กรมคุม ประพฤติ	เข้าร่วมกับสถาน พินิจและศาลในการ สอดส่องคุม ประพฤติ	เจ้าหน้าที่บุคลากรมีไม่เพียงพอ, ปัญหาครอบครัวเด็กยากจนไม่ มีเงินชดใช้ค่าเสียหาย	จัดสรรบุคลากรให้เพียงพอ ต่องาน, เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ ความเข้าใจเรื่องยุทธธรรม เชิงสมานฉันท์แก่ประชาชน

การอภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกรณีเด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำผิด” ทำให้ทราบถึงรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงานของแต่ละหน่วยงาน รวมถึงมาตรการการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ปัญหาอุปสรรคของกระบวนการยุติธรรมที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน กรณีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการนำมาประยุกต์ ปรับใช้สำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงาน ซึ่งสามารถอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

1. รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในหน่วยงานของกระบวนการยุติธรรมซึ่งประกอบด้วย ตำรวจ, อัยการ, ศาล, กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และกรมคุมประพฤติ

ในหน่วยงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้องและดูแลเด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นตำรวจ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน อัยการ ศาล กรมคุมประพฤติ ต่างมีรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมของแต่ละหน่วยงานไม่เหมือนกัน แต่มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงประสานกันทำงานกันเป็นทีม โดยรูปแบบในนี้จะอธิบายรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ทุกหน่วยงานได้ประยุกต์ใช้และทำอยู่ มากน้อยต่างกัน เพราะแต่ละหน่วยงานมีหน้าที่ต่างกัน อย่างไรก็ตามกระบวนการแต่ละขั้นตอนของแต่ละหน่วยงานทำจะไม่มี ความซับซ้อนกัน แต่จะออกมาในลักษณะที่เชื่อมโยง ประสานกันเพื่อแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ในรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีจุดเริ่มต้นเมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม คือการจับกุมของตำรวจที่พบเด็กทำผิดกฎหมายหรือมีผู้มาแจ้งความดำเนินคดี ซึ่งบางครั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ยอมให้เด็กมีประวัติและคดีติดตัว เพราะเห็นว่าเด็กยังเล็กและเรียนอยู่ หรือกระทำผิดคดีมีโทษเล็กน้อย จะทำการว่ากล่าวตักเตือน เรียกพ่อแม่ผู้ปกครองมารับทราบและปล่อยตัวไป ในส่วนที่ต้องดำเนินคดีจะต้องดำเนินการสอบปากคำให้แล้วเสร็จภายใน 24 ชั่วโมง และเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องส่งเด็กให้สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และส่งสำนวนให้อัยการ

เมื่อตำรวจส่งตัวเด็กให้สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนแล้ว หากมีการประกันตัวสามารถกระทำได้ในขั้นตอนการพิจารณาของสถานพินิจ หากไม่มีการประกันตัวก็ต้องอยู่ในความดูแลของสถานพินิจจนกว่าคดีจะแล้วเสร็จ ในขั้นตอนต่อไปก็จะเป็นหน้าที่พนักงานคุมประพฤติ ทำหน้าที่รายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็ก ในเรื่อง ประวัติครอบครัว ประวัติการศึกษา

อาชีพ ความประพฤติ และพฤติกรรมแห่งคดี สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ สอบปากคำบิดามารดา กำหนดแผนการแก้ไขเด็กและเยาวชน รวมไปถึงสอบถามผู้เสียหายหรือเพื่อนบ้าน หรือครูอาจารย์ เพื่อค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็ก หน้าที่ของพนักงานคุมประพฤติคือสอบปากคำเด็ก และทำหน้าที่สืบเสาะ ตั้งแต่เด็กเข้าสู่สถานพินิจฯ และทางหน่วยงานสถานพินิจฯ เห็นความสำคัญกับเด็กไม่ยอมให้เด็กมีประวัติคดีติดตัว ในขั้นตอนก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาลจึงได้นำมาตรา 63 มาใช้ เพื่อเสนอพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องเด็ก โดยใช้กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนกับเด็กที่กระทำผิดเป็นครั้งแรกในความผิดเล็กน้อยและสามารถแก้ไขความเสียหายจากการกระทำผิดนั้น ให้เด็กกลับตัวเป็นคนดีของสังคมต่อไป

ในการประชุมกลุ่มครอบครัวจะประกอบไปด้วย เด็กเยาวชน บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กผู้ต้องหา ผู้เสียหาย บิดามารดาผู้ปกครองผู้เสียหาย (กรณีผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์) ผู้นำชุมชน ครู อาจารย์ หรือนายจ้าง คณะสหวิชาชีพ เช่น ผู้อำนวยการสถานพินิจฯ พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน พนักงานคุมประพฤติ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่จะรับเด็กเยาวชนไปดูแล ในการประชุมกลุ่มครอบครัวนี้ต้องการให้เด็กสำนึกในสิ่งที่กระทำผิดไป ขออภัยต่อผู้เสียหายและยอมชดเชยค่าเสียหาย และฝ่ายผู้เสียหายได้รับการเยียวยา มีความเข้าใจเด็กและให้อภัย ตลอดจนผู้ปกครองของเด็กเข้าใจและดูแลให้ความช่วยเหลือใจใส่เด็กของตนดีขึ้น พร้อมกันนี้ผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดได้พูดคุยกันทำความเข้าใจกันมากขึ้น และมีการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย ในที่ประชุมจะร่วมกันช่วยเสนอแนะและร่วมกันพิจารณาเรื่องการชดเชยค่าเสียหายว่าเหมาะสมอย่างไร และจะแก้ไขเด็กอย่างไรดี เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากการกระทำผิดโดยอาจให้ทำงานบริการสังคม

การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สำหรับเด็กและเยาวชนด้วยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเป็นวิธีการหนึ่งสำหรับแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนซึ่งกระทำผิดได้ สำหรับเด็กและเยาวชนบางรายได้ผลดีกว่าการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมตามปกติ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนซึ่งมีความประพฤติที่ยังไม่เสียหายหรือเสียหายอยู่บ้างแต่ก็พอสามารถแก้ไขได้ โดยภาพรวมแล้วรูปแบบของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่จะนำมาใช้สำหรับและเยาวชนที่กระทำผิดนั้น ในแต่ละหน่วยงานมีแนวทางที่แตกต่างกันตามหน้าที่และภารกิจของแต่ละหน่วยงาน อย่างไรก็ตามการดำเนินงานก็มีลักษณะสอดคล้องประสานกันทั้งระบบ

สำหรับมาตรการการแก้ไขและฟื้นฟูเด็กและเยาวชนบทบาทหลักอยู่ที่สถานพินิจ แต่ก็ยังมีบางหน่วยงานที่ต้องการเห็นเด็กและเยาวชนไม่กระทำความผิดหรือหลงผิดจึงดำเนิน

มาตรการต่าง ๆ เพื่อป้องกันแก้ไขก่อน เช่น หน่วยงานตำรวจที่ทำกิจกรรมห้องโรงพักวิถีพุทธ เพื่อเอาเด็กที่พบว่าประพฤติตนไม่สมควรต่าง ๆ เข้าห้องศาสนาที่หน่วยงานร่วมกับวัด เพื่อใช้ศาสนาบำบัดจิตใจ ดึงเด็กให้เฝ้ารู้คุณธรรมศีลธรรมเฝ้าดีคำนี้ถึงบุญการให้มากกว่าก่อนที่จะปล่อยออกไปในสังคมแทนที่จะเรียกพ่อแม่ ผู้ปกครอง มารับตัวไปเท่านั้น หรือหน่วยงานอัยการที่มีการให้ความรู้ทางกฎหมายกับเด็ก ๆ สิทธิของเด็กเพื่อไม่ให้เด็กกระทำความผิดหรือหลงผิดได้ และหน่วยงานสถานพินิจที่เรียกได้ว่าเป็นหน่วยงานหลักในการบำบัดฟื้นฟูเด็กไม่ให้หันมากระทำความผิดอีก เช่น การให้เด็กทำงานบริการสังคม ทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ การดูแลเด็ก คนพิการ คนชรา หรือเข้าสู่ศูนย์ฝึกอบรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นมาตรการสำหรับการแก้ไขฟื้นฟูเด็กกระทำผิด ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของ ประธาน วัฒนวาณิชย์ (2530, น. 2-5) ในข้อ 2-4 โดยแบ่งออกเป็น 4 แนวทาง คือ

1. แนวทางกฎหมาย มีผู้เห็นว่าการศึกษาคติความผิดของเด็กและเยาวชนควรใช้กฎหมายเป็นหลัก เพราะความผิดและโทษสามารถกำหนดได้อย่างแน่นอน นักกฎหมายจึงมักจะเรียกร้องให้ดำเนินคดีผู้กระทำความผิดโดยการกล่าวหาและข้อกล่าวหาจะต้องใช้ถ้อยคำทางกฎหมายที่รัดกุม การพิสูจน์ความผิดก็ต้องเป็นไปตามหลักกฎหมาย และการลงโทษนั้นจะต้องกระทำโดยปราศจากข้อสงสัยในพยานหลักฐานทั้งปวง และในประการสุดท้ายให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยตามขั้นตอนในกฎหมาย ส่วนปัญหาสาเหตุการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน นักกฎหมายมักจะให้ความสำคัญน้อย ทั้งนี้เพราะ “การกระทำ” มิใช่ “ผู้กระทำ” เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการพิจารณาคดีถึงแม้ว่าจะได้มีการแยกระบบยุติธรรมของเด็กออกจากผู้ใหญ่อย่างเป็นทางการ อันนับได้ว่าเป็นผลงานที่สำคัญของนักกฎหมายในตอนปลายศตวรรษที่ 19 ที่น่าสรรเสริญอย่างยิ่ง แต่แนวทางของกฎหมายที่ใช้ในการแก้ปัญหการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนก็ยังเป็นเรื่องที่เป็นพิธีการและเป็นทางการมากเกินไป ทั้งนี้จะเห็นได้จากผลสะท้อนจากประวัติความเป็นมาของการพิจารณาคดี ซึ่งผูกพันอย่างแน่นแฟ้นกับหลักของกฎหมายซึ่งกล่าวว่า เมื่อไม่มีกฎหมายย่อมไม่มีความผิด (*Nullum crimen sine lege*) ผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมายส่วนมากมีแนวโน้มที่จะพิจารณาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนเกือบจะเป็นลักษณะของการกระทำผิดอาญาโดยสิ้นเชิง ทศนคติดังกล่าวนี้มีความแตกต่างอย่างมากจากความเข้าใจปัญหาการกระทำความผิดของเด็กตามแนวคิดของปรัชญากฎหมาย
2. แนวทางสวัสดิภาพสังคม นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักสังคมวิทยา และจิตแพทย์ มีแนวความคิดในการศึกษาปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำความผิดแตกต่างจากนักกฎหมาย โดยแนวทางการศึกษาทางด้านสวัสดิภาพสังคมจะเน้นหนักในเรื่องมนุษยธรรมที่มีต่อบุคคลโดยมีความคิดพื้นฐานว่า การกระทำผิดเป็นอาการที่แสดงให้เห็นว่าภูมิหลังในการปรับตัวของบุคคลทางสังคมที่บกพร่องหรือผิดพลาด

การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนนั้นเป็นเพียงปัญหาหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพสังคมโดยทั่วไป โดยส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่สามารถแก้ไขได้ ผู้ที่ยึดถือแนวทางนี้เชื่อว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำ ความผิดอาจปรับตัวเสียใหม่ เพื่อให้มีชีวิตอยู่ในสังคมได้แทนที่จะแก้ไขของค์กรทางสังคม 3. แนวทางจิตวิทยา แนวทางศึกษาด้านจิตวิทยามีลักษณะคล้ายคลึงกับแนวทาง สวัสดิภาพสังคม ซึ่งพิจารณาการกระทำผิดของเด็กในแง่มุมที่กว้าง ถึงแม้ว่าแนวทางนี้จะไม่ละทิ้งในเรื่องพลัง ทางสังคม (Social Force) แต่ก็สนใจและพินิจพิจารณาในเรื่องการพัฒนานบุคลิกภาพของบุคคล อย่างมาก โดยมีสมมติฐานว่า ความไม่สมบูรณ์และความบกพร่องทางกายภาพและการพัฒนา อารมณ์ที่ไม่มั่นคงจะเป็นผลให้จิตใจบกพร่อง และก่อให้เกิดความประพฤติต่อต้านสังคม (Antisocial) หรือการกระทำผิด แนวทางศึกษาทางจิตวิทยาสันนิษฐานว่า การด้นรน ภายในจิตใจของบุคคลจะเริ่มตื้นขึ้นในระยะแรกของชีวิต แรงกระตุ้นที่ก่อให้เกิดการพัฒนา บุคลิกภาพที่บกพร่องจะมีส่วนทำให้บุคคลกระทำความผิด ความผิดทางอารมณ์ของเด็กอาจ นำไปสู่ความประพฤติฝ่าฝืนกฎหมาย เช่นเดียวกับการไม่เคารพเชื่อฟังบิดามารดา ฝ่าฝืนระเบียบ วินัยหรือการกระทำผิดร้ายแรง ถึงแม้ว่านักวิชาการทางจิตวิทยาจะมีความคิดเห็นแตกต่างกัน และมีแนวทางศึกษาที่ไม่เหมือนกันหมด แต่ทุกคนยอมรับว่าทฤษฎีซึ่งกล่าวว่าการปรับตัวไม่ดี (Maladjustment) ซึ่งมีสาเหตุจากการบกพร่องทางบุคลิกภาพ (Personality Disorder) เป็นวิธี อธิบายการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่ดีที่สุด และ 4. แนวทางสังคมวิทยา นักสังคม วิทยามีแนวทางการศึกษาปัญหาเด็กและเยาวชนที่แตกต่างจากแนวทางอื่น เพราะนักสังคมวิทยา พยายามที่จะรวมหรือประสานแนวทางอื่น ๆ เข้าด้วยกัน ผู้กระทำความผิดจะได้รับการพิจารณา ภายในกลุ่มวัฒนธรรมของเขา นักสังคมวิทยาอ้างว่าเราสามารถที่จะศึกษาการกระทำผิดของเด็ก และเยาวชนให้เข้าใจได้ด้วยการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ทางสังคมที่อยู่รอบตัวบุคคล การศึกษา เรื่องอาชญากรรมและการกระทำผิดจึงไม่สามารถแยกบุคคลออกจากบรรทัดฐานความ ประพฤติของสังคมได้ ความสัมพันธ์ของเด็กและเยาวชนที่มีต่อกลุ่มและต่อสมาชิกอื่น ๆ ภายใน กลุ่มของเขา รวมทั้งโครงสร้างในสังคมที่เขาอาศัยอยู่ย่อมจะมีความสำคัญมาก แนวทาง การศึกษาทางสังคมวิทยาอาจกล่าวได้ว่าเป็นแนวทางที่มีผู้สนใจศึกษามากที่สุด

จากแนวทางการศึกษาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ สามารถนำมาเป็นแนวทางสำหรับหามาตรการในการช่วยป้องกันแก้ไข พื้นฟูของเด็กและเยาวชนที่ กระทำผิด ทั้งในเรื่องของกฎหมายหรือกฎระเบียบต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนทั้งในเชิงป้องกันและแก้ไขต่อไป

2. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์และปรับใช้สำหรับเด็กและเยาวชน

ทุกหน่วยงานได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์ใช้ ที่ชัดเจนที่สุด คือสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้นำมาประยุกต์และปฏิบัติงานจริง โดยมีแนวคิดต้องการช่วยเหลือเด็ก และใช้ครอบครัวและชุมชนเป็นคนคอยแก้ไขและบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยการใช้การประชุมกลุ่มเป็นการพูดคุยกันของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นสหวิชาชีพ ชุมชน มานั่งประชุมพูดคุยกันเพื่อหาทางออกของเด็กและเยาวชนร่วมกัน ใช้การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเพื่อที่จะแก้ไขปัญหา ไม่ปล่อยให้เป็นที่หน้าของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

หน่วยงานตำรวจนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาประยุกต์ใช้ โดยเป็นรูปแบบของการไกล่เกลี่ยเพื่อไม่ให้เป็นคดีความ เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจกันและจบลงในชั้นของตำรวจ ซึ่งตำรวจเห็นว่าเป็นงานบริการสังคม ที่จะทำให้ทุกฝ่ายสมานฉันท์กัน ถึงแม้ไม่ใช่หน้าที่ของตำรวจก็ตาม แต่เพราะตระหนักในหน้าที่และสามัญสำนึกตำรวจเป็นที่พึ่งของประชาชน

หน่วยงานอัยการไม่มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้เพราะอยู่นอกเหนือกระบวนการ แต่อัยการจะร่วมกับสถานพินิจ ในการประชุมกลุ่มทั้งในขั้นตอนก่อนการฟ้องและขั้นตอนหลังคำพิพากษาของศาล กิจกรรมส่วนหนึ่งที่ทำคือการออกไปเผยแพร่ความรู้ ป้องกันไม่ให้เด็กกระทำความผิด ให้ความรู้ว่าการทำความผิดแล้วจะเกิดอะไรขึ้น

อย่างไรก็ตาม หน่วยงานหลักในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด คือกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรมที่ดำเนินการโดยการนำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในการแก้ปัญหา หรือในหน่วยงานของศาลก็มีการดำเนินการในเรื่องดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศศิพร สิงโตมาศ (2546, น. บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “มาตรการทางกฎหมายว่าด้วยการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก” พบว่า หลายประเทศได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาเป็นแนวทางออก แนวความคิดนี้ใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดด้วยการนำผู้กระทำความผิด บุคคลผู้ใกล้ชิด สมาชิกในครอบครัว ผู้เสียหาย บุคคลผู้ให้ความช่วยเหลือของทั้งสองฝ่ายและตัวแทนจากกระบวนการยุติธรรมมาพบกัน เพื่อร่วมกันหาทางออกและวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด ด้วยกระบวนการดังกล่าวนี้ เด็กจะได้แสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนโดยมีครอบครัวเป็นผู้กำหนดโทษ เด็กจะไม่ถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการในการดำเนินคดีอาญาโดยไม่จำเป็น ขณะเดียวกันผู้เสียหายก็มีโอกาสที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย

ทั้งนี้ เพื่อเป็นการให้โอกาสทั้งทางกฎหมายและทางปฏิบัติแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้มีโอกาสกลับตนเป็นพลเมืองดีคืนสู่สังคมได้อีกครั้ง

3. ปัญหาอุปสรรคในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สำหรับเด็กและเยาวชน

แต่ละหน่วยงานมีการสรุปปัญหาอุปสรรคไว้ดังนี้ หน่วยงานตำรวจมีปัญหาในเรื่องงบประมาณเพื่อใช้จัดกิจกรรมให้กับเด็กและเยาวชน เนื่องจากงบประมาณประจำปีถูกจัดตั้งไว้เป็นงบประมาณประจำปี หากมีโครงการเพิ่มเติมจะไม่มีงบ

สำหรับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีปัญหาที่สรุปไว้ในรายงานการวิจัยประเมินโครงการ แบ่งเป็น 1. ปัญหาที่เกิดจากเด็กและเยาวชนและผู้ปกครองของเด็ก เช่น เยาวชนไม่สำนึก ผู้ปกครองไม่ยอมจ่ายค่าเสียหายเนื่องจากต้องการให้เด็กถูกดำเนินคดี เยาวชนและผู้เสียหายไม่สามารถตกลงเรื่องค่าชดเชยได้ ครอบครัวเยาวชนมีฐานะยากจน ไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองและเยาวชนเอง ผู้ปกครองและเยาวชนไม่มาเข้าร่วมประชุมกลุ่ม ไม่ยอมทำตามเงื่อนไข ครอบครัวและเยาวชนไม่เห็นความสำคัญของกระบวนการ และเยาวชนไม่พูด ไม่มีเงินในการเดินทาง ปัญหาที่เกิดจากผู้เสียหาย เช่น ผู้เสียหายไม่ได้รับค่าเสียหายจึงไม่ยอมความ ผู้เสียหายไม่มาตามนัด ผู้เสียหายไม่ยินยอม ผู้เสียหายไม่เห็นความสำคัญของกระบวนการคิดว่าเป็นการเสียเวลา 2. ปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดของกระบวนการ เช่น ระยะเวลาในการดำเนินการประชุมมีจำนวนจำกัด ระยะเวลาในการลงพื้นที่สร้างความเข้าใจกับเยาวชนและผู้เสียหายมีความกระชั้นชิดมาก ค่าใช้จ่ายและสถานที่ในการจัดประชุม ไม่มีสถานที่ ขั้นตอนเป็นทางการมากเกินไป 3. ปัญหาเกี่ยวกับบุคลากร เช่น บุคลากรไม่เพียงพอในการติดตามภายหลังการเข้าชุมชน มีภาระจากงานประจำมาก บุคลากรในสาขาอาชีพไม่ครบ ทีมงานสหวิชาชีพ ไม่สัมพันธ์กับขั้นตอนการปฏิบัติงาน ปริมาณในคดีมาก ระยะเวลาในการดำเนินการสั้น 4. ปัญหาเกี่ยวกับการไม่ให้ความร่วมมือของทุกฝ่าย เช่น ผู้ปกครองและเยาวชน ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดไม่มาตามนัด พนักงานอัยการ และพนักงานสอบสวนไม่ค่อยให้ความร่วมมือ และไม่มาประชุมกลุ่มครอบครัว ผู้นำชุมชนไม่เข้าร่วมประชุม และปัญหาอื่น ๆ เช่น ไม่มีมาตรการบังคับให้เยาวชนที่ไม่กระทำความผิดตกลงในที่ประชุม การไม่มีเอกภาพในการทำงาน หรือพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาเพิ่มเติมทำให้มีอัตราโทษเกิน 5 ปี กระบวนการส่งต่อคดีทำให้ผู้ประสานไม่ทราบล่วงหน้า ปัญหาของอัยการ คือ ในเรื่องการสั่งไม่ฟ้อง เพราะผู้อำนวยการสถานพินิจจะเป็นคนลงความเห็นแล้วเสนอความเห็นต่ออัยการเพื่อพิจารณา ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบก็สั่งไม่ฟ้อง ความเห็นของอัยการก็ถือเป็นเด็ดขาด ซึ่งตรงนี้พนักงานอัยการจะไม่มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องเพื่อพิสูจน์ทราบ

ว่าเด็กนั้นควรไม่ส่งฟ้องจริงหรือไม่ อัยการเพียงมีหน้าที่สั่งว่าเห็นด้วยกับผู้อำนวยการสถานพินิจหรือไม่ เท่านั้นเอง

ในการประชุมกลุ่มครอบครัวมีข้อบกพร่อง คือ เมื่อที่ประชุมได้กำหนดหลักเกณฑ์หรือกำหนดเงื่อนไขให้เด็กปฏิบัติ อัยการจะไม่ว่าเด็กได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขเหล่านี้ได้ครบถ้วนหรือไม่ เพราะระยะเวลาส่งสำนวนมาให้อัยการกำหนดไว้ไม่เกิน 30 วัน ตามกฎหมายจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว มาตรา 50 ระบุว่าพนักงานอัยการจะต้องฟ้องภายใน 30 วัน ถ้าไม่ทันต้องขอผลัดฟ้อง จึงเป็นการเร่งดำเนินการและส่งเรื่องทำให้อาจเกิดความหุละหลวมได้

ในหน่วยงานของศาลไม่มีปัญหาอุปสรรคภายในองค์กร และกรมคุมประพฤติมีปัญหาในเรื่องบุคลากรมีไม่เพียงพอต่อปริมาณคดีในการสอดส่องควบคุมเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ทำให้การดำเนินงานขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควรจะเป็น

4. ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรค

หน่วยงานตำรวจ ชั้นแรกหรือกระทรวงยุติธรรมต้องมีกฎหมายรองรับให้เจ้าหน้าที่สามารถดำเนินการได้โดยตรง ให้มีกระบวนการแยกคดีออกจากศาลโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ให้มีการอบรมให้ความรู้เรื่องยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แก่เจ้าหน้าที่เพื่อรองรับการปฏิบัติงาน ให้มีการจัดสรรงบประมาณเป็นงบกองกลางเพื่อให้หน่วยงานตำรวจสามารถเบิกไปดำเนินการโครงการการอบรมแก้ไขเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมไม่ดี ส่อไปในทางเสียหาย ก่อให้เกิดโทษแก่สังคม

สถานพินิจฯ และหน่วยงานของกรมคุมประพฤติ เสนอให้มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้เรื่องยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยเฉพาะเน้นที่ตัวผู้เสียหายและชุมชน ให้เข้าใจในบทบาทความสำคัญและผลดีผลประโยชน์ของยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เชิญให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ชุมชนจะได้ช่วยแก้ไขเยียวยาทั้งตัวผู้เสียหายและผู้กระทำผิด ซึ่งสุดท้ายแล้วก็จะกลับเข้าสู่ชุมชน ดังนั้น ชุมชนจึงมีความสำคัญในการนำยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

หน่วยงานของอัยการเสนอให้มีการนำยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้อย่างจริงจังเพื่อการแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนที่กระทำผิด เพราะในอดีตที่ผ่านมาหน่วยงานยุติธรรมไม่ได้ใช้อย่างจริงจังเป็นเพียงการประยุกต์ปรับใช้ ดังนั้นจึงควรศึกษากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และนำไปใช้ตั้งแต่ขั้นแรกของกระบวนการยุติธรรม คือ ขั้นของเจ้าพนักงานสืบสวนสอบสวน แม้จะดูเหมือนว่าในขั้นของเจ้าพนักงานตำรวจจะทำได้ยาก เพราะตามกฎหมายเจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจควบคุมเด็กและเยาวชนได้เพียง 24 ชั่วโมง เช่นในกรณีของคดีที่ไม่ร้ายแรงหรือเป็นคดีมี

โทษเล็กน้อย นอกจากการปรับแล้วเจ้าพนักงานตำรวจสามารถใช้วิธีการอบรมร่วมด้วยก็ได้ รวมถึงการเรียกผู้ปกครองมาประชุมในวงแคบ ๆ อย่างไรก็ตาม การใช้ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เริ่มที่สถานพินิจก็เหมาะสมที่สุด เนื่องจากมีความพร้อมด้านบุคลากร เครื่องมืออุปกรณ์และสถานที่มากกว่าหน่วยงานอื่น อีกทั้งมีกฎหมายรองรับให้เป็นหน่วยงานที่สามารถดำเนินการนำยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้มากที่สุดทั้งในขั้นตอนก่อนการฟ้องต่อศาลและขั้นตอนภายหลังการพิพากษาของศาล

หน่วยงานของศาลเสนอว่ารัฐต้องแก้กฎหมาย เพื่อให้มีการสมานฉันท์ในชั้นของศาลได้ ให้ศาลได้มีบทบาทในขั้นตอนกระบวนการของศาล ซึ่งปัจจุบันเมื่อเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้แล้ว จะต้องทำการสอบปากคำตามกระบวนการวิธีและต้องส่งตัวเด็กและเยาวชนให้สถานพินิจภายใน 24 ชั่วโมง ตามกฎหมายจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว มาตรา 50 โดยศาลเห็นว่า เมื่อยังไม่มีการตัดสินพิพากษาของศาล หากไม่มีการประกันตัว เด็กและเยาวชนต้องไปอยู่ในสถานพินิจ ซึ่งเป็นสถานกักขังทำให้เด็กและเยาวชนได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ต้องคลุกคลีอยู่กับเด็กและเยาวชนที่อยู่ในสถานพินิจมาก่อน มีการเรียนรู้และถ่ายทอดพฤติกรรม อีกทั้งเกิดความรู้สึกไม่ดีต่อเด็กในกรณีที่ดีมีโทษน้อย ไม่ใช่คดีร้ายแรง อุจฉกรรจ์ หรือผู้กระทำความผิดนั้นกระทำด้วยความไม่ตั้งใจหรือเพราะความพลั้งเผลอ ซึ่งพฤติกรรมหลาย ๆ อย่างสามารถปรับปรุงแก้ไขได้ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดด้วยพฤติกรรมดังกล่าว และมีจิตสำนึกพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขตนเอง ในกระบวนการดังกล่าวเด็กและเยาวชนตามข้อเสนอของศาลเด็กและเยาวชนก็จะไม่เข้าสู่สถานพินิจหรือสถานคุมขัง หากการแก้ไขฟื้นฟูสำเร็จเด็กและเยาวชนก็จะไม่ถูกส่งฟ้องต่อศาลอีกด้วย